Ζ. ΓΡ. ΒΑΣΙΛΑΡΟΥ

Η

ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ

Φ. Χ. Ν.

ΒΙΒΛΙΟΘΕΤΕΙΟΝ
Κ.Α. ΓΕΡΑΡΔΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

SISMANOGLIO

5126

Η ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ

Ἢ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΕΚ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ

ὑπὸ

ΖΑΝΟΥ ΓΡ. ΒΑΣΙΛΑΡΟΥ.

Δοκεῖ γοῦν οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι
εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον
(Ξεν. Οἰκον.)

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ν. Γ. ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ
Ὁδὸς Πεμπτοπαζάρου ἀρ. 1.

1892.

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν μου.

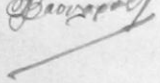

Ἄδεια τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
(ὑπ' ἀριθ. 395, 23 Ζιλχιτζέ, 1309).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Βιβλία κατὰ τὸ προκείμενον ἔπρεπεν, ὡς μοι δοκεῖ, πολλὰ ἀπὸ πολλοῦ νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ· μόλις εὑρίσκονταί τινα, πρωτότυπα ἢ ἐκ μεταφράσεως, καὶ ταῦτα περιωρισμένα.

Τὸ μάθημα τῆς οἰκονομίας, μείζονος προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως ὂν ἄξιον, δὲν τυγχάνει ἀτυχῶς ἐν χρήσει παρ' ἅπασι τοῖς ἡμετέροις παρθεναγωγείοις. Καὶ συμβαίνει διὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ πλουτίζωνται μὲν τὰ κοράσια διὰ ποικίλων γραμματικῶν, ἱστορικῶν, ἀριθμητικῶν, γεωγραφικῶν, φιλολογικῶν καὶ εἴ τινων ἄλλων γνώσεων, ἀναγκαίων βεβαίως καὶ τούτων, καὶ παρασκευάζονται αἱ νεαραὶ κόραι μετὰ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἐπιμελείας εἰς τὸν ἐξωτερικὸν βίον, εἰς τὸν βίον τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δὲν φρονεῖτε ἆρά γε ὅτι ἐλλείπουσιν ἀκριβῶς αἱ εἰς τὸν οἰκογενειακὸν βίον ἀφορῶσαι, εἰς τὸν βίον τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ὅτι τὰ ἡμέτερα κοράσια εἶναι γεγυμνωμένα σχεδὸν τῶν γνώσεων ἐκείνων, αἵτινες ἐπιδρῶσι περισσότερον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν;

Πρὸς τὰς νέας ταύτας, αἵτινες μετ' οὐ πολὺ θὰ γείνωσιν οἰκοδέσποιναι, οὐδέποτε ὡμίλησέ τις περὶ τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἐπιβάλλονται αὐταῖς τότε, οὐδέποτε εἶπέ τις αὐταῖς τι περὶ τῶν μελλουσῶν ἀσχολιῶν αὐτῶν, οὐδέποτε ἐξωκείωσεν αὐτὰς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ταύτην τοῦ οἴκου, τὴν ὠφελιμωτάτην καὶ σπουδαιοτάτην εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν οἰκογενειῶν. Ἀλλὰ μή τοι καὶ ὅπου ἔτι διδάσκεται τὸ μάθημα, μάλιστα δ' ἐν τοῖς οἰκοτροφείοις, ὡδη-

γήθησάν ποτε αἱ μαθήτριαι εἰς τὸ μαγειρεῖον τῆς Σχολῆς, εἰς τὸ πλυντήριον, εἰς τὸ ἱματιορραφεῖον, εἰς τὸ σιδερωτήριον ἢ εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐν τῇ πράξει ἴδωσι καὶ διδαχθῶσι τὰ διάφορα οἰκιακὰ ἔργα, ἅτινά εἰσιν ὁ κύριος τῆς γυναικὸς κλῆρος καὶ ὧν τινα, ἐὰν μὴ πάντα, μοιραίως καὶ κατ' ἀνάπόδραστον τῶν πραγμάτων ἀνάγκην θὰ μετέλθῃ ποτὲ ἑκοῦσα ἄκουσα ἐν τῷ οἴκῳ ἡ γυνή;

Ἴσως εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἡμῖν περὶ τοῦ μαθήματος τούτου ὅ,τι εἰς ἄλλους ποτὲ ἀπεδόθη.

... «Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἀμφισβητεῖται ἡ ὠφελιμότης αὐτῆς (τῆς οἰκονομίας), ἀλλ' ὁ κόσμος θεωρεῖ τὴν ἐπιστήμην ταύτην ἀπαραλλάκτως ὡς εἰ μὴ ὑπῆρχεν, ἢ βέλτιον εἰπεῖν φρονεῖ ὅτι μανθάνεται ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ κατατρίβηται εἰς αὐτὴν χρόνος πρὶν ἡ ἐπιστῇ ἡ πρὸς τοῦτο ἀνάγκη· ὅτι δὲ αἱ ἐν τῇ σχολῇ διαρρεύσασαι ἡμέραι θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὠφελιμώτερον εἰς πᾶν ἄλλο ἢ εἰς τὴν μελέτην τῶν μέσων πρὸς καλλιτέραν ὅσον ἔνεστι χρῆσιν τῶν οἰκιακῶν πόρων. Ὑπάρχουσι δὲ μάλιστα καὶ οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι ἐκπίπτει ἡ ἀγωγὴ διὰ τοιούτων μαθημάτων· εὐτυχῶς ὅμως δὲν φρονοῦσι πάντες τὰ αὐτά». . . .

Ταῦτα ἔγραφεν οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἔξοχος γαλλὶς παιδαγωγὸς περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πατρίδος αὐτῆς· ὅταν δὲ τοιαύτη πλάνη ἐξελέγχηται παρὰ λαῷ πολλῷ τοῦ ἡμετέρου προηγμένῳ ἐν πᾶσιν, ἐπιτρέπεται ἴσως νὰ παραδεχθῇ τις ὅτι οὐδόλως ἄπορον νὰ δοξάζωμεν καὶ ἡμεῖς περὶ τῆς Οἰκονομίας ὅ,τι ἕτεροι ἐφωράθησαν πρεσβεύσαντές ποτε.

Δικαίαν καὶ πρέπουσαν ἡγοῦμαι τὴν προσήκουσαν ἐκτίμησιν τοῦ μαθήματος τούτου. Ἐν Εὐρώπῃ ἡ τῶν κορασίων ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσις βαίνει ἰσάμιλλα· παρ' ἡμῖν καταβάλλεται προσοχὴ μᾶλλον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἢ εἰς τὴν ἀγωγήν. Ἀλλ' ἴσως ἀντείπῃ τις ὅτι, ἐὰν τοσοῦτον ἡμαρτημένη τυγχάνει ἡ τῶν ἡμετέρων νεανίδων ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσις, ὥστε νὰ πάσχῃ ἐκ τούτου ἥ τε οἰκογένεια καὶ ἡ κοινωνία, αὐτὸς ὅμως καὶ ταύτας βλέπει νὰ στέκωσιν εἰς τὰ πόδιά των μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγωγὴν δὲ καὶ τὴν μόρφωσιν τῶν νεανίδων θεωρεῖ ὡς εὖ τε καὶ καλῶς ἐχούσας. Εὐκταῖον θὰ ἦτο νὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα οὕτως, ἀμφίβολον ὅμως ὅτι τῇ τοιαύτῃ αἰσιοφροσύνῃ στοιχοῦσι πάντες. Καὶ συμβαίνει ἀτυχῶς ἀνάλογον καὶ ἐν τῇ τῶν ἀρρένων ἐκπαιδεύσει. Γεραρὰ οἰκοδέσποινα, ἄρτι τὸν κόσμον ἐκλιποῦσα τοῦτον, ἐκληροδότησε τῷ Ἀθήνησιν Ἀμαλιείῳ ὀρφανοτροφείῳ ἑπτακισχιλίας δραχμάς, ἵνα ἐκ τῶν τόκων βραβεύωνται ἐτησίως δύο ἠθικώτατα μαθήτριαι, **μία μάγειρος καὶ μία περὶ τὴν οἰκονομίαν, καὶ δὴ τὴν διόρθωσιν φορεμάτων, τὸ πλύσιμον καὶ τὸ σιδέρωμα.** Τί τοῦτο μαρτυρεῖ ἆρά γε, ἢ ὅτι ἡ ἀοίδιμος γυνὴ ἔγνω ἐκ πείρας ποῦ χωλαίνει παρ' ἡμῖν ἡ ἐκπαίδευσις τῶν κορασίων, ἀνάγκη δὲ διαδόσεως τῶν πρακτικωτάτων τούτων γνώσεων; Τὸ κατ' ἐμέ, τοῦτο φρονῶν, εὔχομαι τὸ παράδειγμα τῆς ἐξαιρέτου γυναικὸς πολλῶν νὰ τύχῃ μιμητῶν.

Δέον τὸ πρᾶγμα νὰ ὁμολογηθῇ εἰλικρινῶς, εἴ που τυχὸν παραγνωρίζεται, ὅτι προκειμένου περὶ τῶν οἰκιακῶν ἔργων, περὶ τοῦ συνόλου ἐκείνου τῶν

γνώσεων καὶ τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἀπεργάζονται πρὸς τῇ ἐκπαιδεύσει τὴν καλὴν οἰκοδέσποιναν, τὸν ἀκράδαντον τοῦτον στῦλον τῶν οἰκογενειῶν καὶ τὴν ἀτέρμονα πηγὴν τῆς οἰκογενειακῆς, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐδαιμονίας, προκειμένου περὶ τῆς καθ' ὅλου οἰκονομίας, ὑπολειπόμεθα πολύ. Καὶ ναὶ μὲν δὲν εἶναι τοῦτο ἔργον μόνον τοῦ σχολείου, καθόσον ἀπαιτεῖται πάντως καὶ ἡ τοῦ οἴκου σύμπραξις· ἡ ἀρχὴ ὅμως δέον νὰ γίνηται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ τοὐλάχιστον, ἀπὸ τοῦ σχολείου, διότι τοῦτο προοδοποιεῖ, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ δὲ ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν, τὴν ὁδηγίαν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μητρὸς γίνεται ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ὅσα ἡ κόρη ἐδιδάχθη ἐν τῷ σχολείῳ. Ὅταν δὲ κατορθωθῇ τοῦτο συνδεδυασμένως, τότε πᾶσα κόρη ἔσται καὶ ἐξαίρετος οἰκοδέσποινα καὶ ἡ γυναικεία ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσις δύναται νὰ λογισθῇ ἀρτία καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν φύσει τε καὶ θέσει ἀποστολὴν τῆς γυναικός.

Εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν προσηκουσῶν γνώσεων δύναται νὰ συντελέσῃ πως καὶ τὸ βιβλίον ὃ προλογίζομαι. Ἔχει τοῦτο τὰ διδακτέα ἐν τῇ σχολῇ, ἔχει καὶ τὰ διδακτέα ἐν τῷ οἴκῳ. Εἰς τὰς οἰκογενείας, ὅσαι περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν ὠφέλειαν τῶν ἑαυτῶν τέκνων, ἀπόκειται νὰ κρίνωσι κατὰ πόσον ἐπιτυγχάνεται αὕτη διὰ τῆς **Οἰκοδεσποίνης,** ὡς καὶ εἰς τοὺς προϊσταμένους τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν κορασίων καὶ εἰς τὰς διδασκούσας τῆς Οἰκονομίας τὸ μάθημα.

Διότι ἡ ὠφέλεια αὕτη εἶναι κατ' ἐμὲ ἀναντίλεκτος, παρεσκευάσθη τὸ παρὸν βιβλίον. Πρὸς τοῦτο

εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν δοκιμώτατα ἐγχειρίδια, ἔργα ἐξόχων γαλλίδων παιδαγωγῶν, ἐγγηρασασῶν ἐν τῇ παιδαγωγίᾳ τῆς θηλείας νεότητος καὶ πολλὰ συγγραψασῶν, ὧν τινα μέν, εἰς τὰ κλασικὰ κατατεταγμένα παιδαγωγικὰ βιβλία, δωρεὰν χορηγεῖ ἡ πόλις τῶν Παρισίων εἰς τὰ κοινοτικὰ σχολεῖα, πάντα δ' ἐγκεκριμένα καὶ εἰσηγμένα εἰσὶν εἰς τὰ γαλλικὰ παρθεναγωγεῖα. Παρέλαβον δὲ ἱκανὰ καὶ ἐξ ἄλλων γαλλικῶν πηγῶν, ποῦ δὲ καὶ διεσκεύασα καὶ ἐτροποποίησά τινα, καθόσον ἀπήτουν τοῦτο τὰ ἡμέτερα ἤθη καὶ ἔθιμα.

Καὶ νῦν τοῦ ἔργου συντελεσθέντος, ἡ εἰς βιβλίον ἐκτύπωσις δὲν εὑρέθη εὐθὺς λελυμένη. Ἐδεῖτο πρωτίστως τῆς νενομισμένης πρὸς ἔκδοσιν ἀδείας καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ δημοσίου. Εὐχαριστίαι ὀφείλονται τῷ αὐτοκρατορικῷ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείῳ, παρασχόντι τὴν ἐπὶ τούτῳ ἄδειαν, καὶ τοῖς φιλομούσοις συνδρομηταῖς, ὑλικῶς συντελέσασιν, ὥστε νὰ ἴδῃ ἡ **Οἰκοδέσποινα** τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἰδίᾳ δὲ τῶν θερμῶν μου εὐχαριστιῶν εἶναι ἄξιοι οἱ φίλοι μου ἐκεῖνοι, οἵτινες ὡς ἴδιον ἔργον ἐλογίσαντο τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν καὶ ὧν ἄνευ θ' ἀπέβαινε προβληματική.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1892.

ΖΑΝΟΣ ΓΡ. ΒΑΣΙΛΑΡΟΣ.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ.

Ὁ καταρτισμὸς τῆς οἰκογενείας (λέγει διάσημος συγγραφεὺς) εἶναι ἁπλοῦς, ὡς ἁπλοῦν ἐστι πᾶν ὑψηλόν. Ἡ οἰκογένεια σύγκειται ἐκ τριῶν μόνον πραγμάτων, ἁρμονικῶς συνηνωμένων, ἐκ τοῦ πατρὸς δηλονότι, ἐκ τῆς μητρὸς καὶ ἐκ τῶν τέκνων, ἤτοι λόγῳ οἰκιακῆς κοινωνίας ἐξ ἑνὸς βασιλέως, ἐξ ἑνὸς ὑπουργοῦ καὶ ἐξ ὑπηκόων· ἐν δὲ τοῖς τρισὶ τούτοις πράγμασιν ἐνεχάραξεν ἰδιοχείρως ἡ θεία Πρόνοια χαρακτῆρας, ἀποτελοῦντας ἐσαεὶ τὸ πρότυπον πάσης κοινωνίας, ἤτοι ἀναμφήριστον ἐξουσίαν, ἀφωσιωμένον ὑπουργεῖον καὶ εὐμενῆ ὑπακοήν.

Οὕτω κατηρτισμένης τῆς οἰκογενείας, πρόδηλον ὅτι ἡ μήτηρ ἔχει δικαιώματα καὶ καθήκοντα ὡς τις ὑπεύθυνος ὑπουργὸς καὶ ὅτι δεῖται πολλῶν καὶ εἰδικῶν προσόντων καὶ γνώσεων πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἐξουσίας αὐτῆς μετὰ νομίμου κύρους. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς μητρὸς ἀσκεῖται πρὸ πάντων ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας· τὴν δεσποτείαν αὐτῆς ἀποτελεῖ ἡ οἰκογενειακὴ ἑστία.

Ἡ γυνὴ ἐπλάσθη βασίλισσα τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, ἐκεῖ δὲ εὑρίσκεται οὖσα ὑπεράνω παντὸς ἀνταγωνισμοῦ. Ἐκεῖ ὁ ἀνὴρ εὑρίσκει τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν πανίσχυ-

ρον μοχλὸν τῆς εὐδαιμονίας αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ὁρμηθεὶς ὁ Σωκράτης παρωμοίασε τὴν μητέρα καλῆς οἰκογενείας πρὸς τὴν βασίλισσαν τῶν μελισσῶν, ἥτις, ὅπου ὑπάγει, ἀκολουθεῖται ὑφ' ὅλου τοῦ σμήνους, καὶ ὀπίσθεν ἀπομακρύνεται, διασκορπίζονται καὶ αἱ μέλισσαι, συντρίβονται αἱ μελικηρίδες καὶ τὸ μέλι ἀποβαίνει ἄνευ ἀρώματος καὶ ἄγλυκον. Αὕτη ἡ εἰκὼν τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἑστίᾳ μετὰ μητρὸς καλῆς οἰκογενείας, πράγματι ἀνταξίας τοῦ ὀνόματος τούτου.

Εἰκὼν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Ἀνὴρ νέος εἰσέτι, σοβαρὸς μὲν ἀλλὰ κατηφὴς, μικρὰν ἔσυρεν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς ἦτο προσδεδεμένον μουσικὸν ὄργανον. Ἡ σύζυγος, παρ' αὐτὸν πορευομένη, τὸν διωστῆρα ἔστρεφε τῆς μηχανῆς, ἐρυθροπάρειον δὲ καὶ φιλομειδὲς παιδίον ἔπαιζε καθήμενον ἐπὶ καθίσματος, ἄνω τοῦ ὀργάνου προσηρμοσμένου. Ἐπορεύοντο δὲ πεποιθότες ἐπὶ τὴν θείαν Πρόνοιαν.

Ὁ ἰσχυρὸς καὶ σοβαρὸς ἀνὴρ διευθύνει τὴν τὰ βίου τυχαίως πως φεῦ! Ἡ γυνὴ δι' ἠπιωτέρας ἐργασίας τέρπει τοὺς κόπους αὐτῆς, τὸ δὲ παιδίον ἀμέριμνον φέρεται ἀνὰ τὸν κόσμον, μειδιῶν πρὸς τὴν μητέρα καὶ χαῖρον ὅτι ζῇ, καίτοι ἀγνοεῖ ὑπὸ τίνας αὐστηροὺς ὅρους.

Αὕτη καὶ ἐν τῇ ταπεινοτάτῃ τῶν οἰκογενειῶν ἡ ἀκριβὴς παράστασις τοῦ ὡρισμένου ἐν ἑκάστῃ οἰκογενείᾳ προσώπου εἰς τὸν ἄνδρα, εἰς τὴν γυναῖκα καὶ εἰς τὸ τέκνον, ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἔταξεν αὐτοὺς κοινωνικῶς ἡ τύχη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ.

Δοκεῖ γοῦν οἰκονόμου ἀγαθοῦ εἶναι εὖ οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον.
(Ξενοφ. Οἰκον.)

Μετὰ τὰ καθήκοντα τῆς συζύγου καὶ τῆς μητρὸς ἕτερος τίτλος περιβάλλει τὴν γυναῖκα διὰ πραγματικῆς βασιλείας, οὗτός δ' ἐστὶν ὁ τῆς οἰκοδεσποίνης.

Ἀπὸ τῆς οἰκοδεσποίνης ἐξαρτῶνται ἡ ἐσωτερικὴ εὐημερία, ἡ ὑγίεια τῶν τέκνων καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ συζύγου. Αὕτη φροντίζει περὶ τοῦ ὡραίου καὶ περὶ τοῦ καλοῦ, διότι ἡ διευθέτησις τῆς κατοικίας αὐτῆς ὁμοιάζει πρὸς καλλιτέχνημα, ὃ αὕτη ἐκτελεῖ καὶ ἐπαναλαμβάνει καθ' ἑκάστην. Ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα δεῖται πάντων τῶν γυναικείων προσόντων, ἤγουν τῆς τάξεως, τῆς λεπτότητος, τῆς ἀγαθότητος, τῆς προσοχῆς καὶ τῆς πραότητος. Αὕτη ἀνορθοῖ τὰς κλονηθείσας περιουσίας, αὕτη οἶδε νὰ μεταβάλλῃ τὴν εὐπορίαν εἰς πλοῦτον καὶ τὸ αὐστηρῶς ἀπαιτούμενον εἰς εὐπορίαν. Αὕτη κυβερνᾷ ἐπὶ τέλους ἵνα σώζῃ, καὶ τὸ κράτος αὐτῆς εἶναι πραγματικώτερον τοῦ τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν βασιλέων· διότι μήτοι δύναται ὁ βασιλεύς, ὅσον ἐπιτήδειος κἂν ᾖ, νὰ προφυλάξῃ τὸ λεγόμενον βασίλειον αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καιρικῶν μεταβολῶν καὶ νὰ μὴ καταστρέψωσι τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ σπαρτὰ ἡ βροχή, ἡ χάλαζα καὶ ὁ πόλεμος; Ἔχει ὁ βασιλεὺς ἐξουσίαν τινὰ ἐπὶ τῶν ψυχῶν; Ἔμψυχά τε καὶ ἄψυχα διαφεύγουσιν αὐτόν, ἐνῷ ἡ οἰκοδέσποινα ἔχει οἷον εἰπεῖν ἐν χερσὶν ἕ-

καστον τῶν κατοίκων, οἵτινες ἐμψυχοῦσι τὸ μικρὸν αὐτῆς κράτος, καὶ ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ἀποτελοῦσιν αὐτό. Φυγαδεύει ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῆς τοὺς βαναύσους λόγους καὶ τὰς βιαίας πράξεις, βελτιοῖ τοὺς ὑπηρέτας αὐτῆς, ὡς καὶ τὰ ἴδια τέκνα, καὶ οὐδεὶς πάσχει τι χωρὶς νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Δι' αὐτῆς τὰ ἔπιπλα εἶναι πάντοτε καθαρὰ καὶ τὰ φορέματα πλυμένα. Ὁ νοῦς καὶ ὁ λογισμὸς φέρεται πάντοτε εἰς τὸν οἶκον τοῦτον, ὃν διασκευάζει κατὰ βούλησιν, καὶ οὐδὲν ἐλλείπει ἐκ τῆς οἰκιακῆς ταύτης διοικήσεως, οὐδὲ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ θελγήτρου.

Τίς ἐξ ἡμῶν (ἀναφωνεῖ ὁ πολὺς ἠθικολόγος Λεγουβὲ) διερχόμενος ἑσπέραν τινὰ ἔμπροσθεν ἀγροτικῶν οἰκιῶν χωρίου καὶ βλέπων διὰ τῶν ὑαλοπαραθύρων λάμπουσαν ἐν τῇ ἑστίᾳ πυρὰν, τὴν τράπεζαν ἑτοίμην, κεκαλυμμένην διὰ χονδροῦ μὲν ἀλλ' ἀκηλιδώτου τραπεζομανδήλου, καὶ τὸ ρόφημα ἀχνίζον ἐπ' αὐτῆς, τίς ἐξ ἡμῶν, λέγω, δὲν ἐσκέφθη μετά τινος ποιητικῆς, εἰ θέμις εἰπεῖν, κατανύξεως τὴν πτωχὴν ἐκείνην ἐργάτην, ὅστις μέλλει νὰ ἐπιστρέψῃ μετ' οὐ πολὺ οἴκαδε καὶ ν' ἀναπαύσῃ τὰ κεκμηκότα αὐτοῦ μέλη καὶ τὴν καρδίαν μετὰ μακρὰν καὶ ἐπίπονον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐργασίαν ; Καὶ ἴσως μὲν οὗτος δὲν συναισθάνεται τὸ αἴσθημα τοῦτο τῆς εὐημερίας, τὸ δοκιμάζει ὅμως. Καὶ αὐτὸς ὁ διανοητικῶς ἐργαζόμενος ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεται ἆρά γε ποιάν τινα ἀνάπαυσιν, ἣν θεωρεῖ ὡς τὸ ἄκρον τέλειον, βλέπων μετὰ μακρὰς καὶ ἀγώνους μελέτας τὰ οἰκιακὰ ἔργα ; Τὸ γάλα ἢ ὁ βούτυρος εἰς λαμπροὺς καὶ δροσοστολίστους βώλους, τὰ ἐν τῷ πλυνῷ βράζοντα ἀσπρόρρουχα καὶ οἱ ζαχαρόεφθοι ἐν τῇ χύτρᾳ ὀπῶραι ἀποτελοῦσι τοσαῦτα ἀντικείμενα πραΰνοντα καὶ συγκινοῦντα, μάλιστα γαληνιαίως, ὡς ἡ θέα ἀγελάδος βοσκούσης ἐν λειμῶνι καὶ θεριστῶν θεριζόντων ἐν πεδιάδι. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἠσθάνοντο καὶ ἐξέφραζον θαυμασίως τὴν οἰκιακὴν ταύτην ποίησιν. Ἡ Ὀδύσσεια καταθέλγει ἡμᾶς διὰ τῆς Ναυσικάας καὶ τῆς Πηνελόπης ὡς οἰκοδεσποινῶν, ὁ δὲ Ξενοφῶν λαμπρότατα παρέστησε τὰς ἀπολαύσεις νεαρᾶς μητρὸς καλῆς οἰκογενείας. Ἄλλως δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο «μήτηρ καλῆς οἰκογενείας», ὅπερ σημαίνει ἐνταῦτῳ σύζυγον, μητέρα καὶ οἰκοδέσποιναν, τηλικαύτην ἔξασκεῖ δύναμιν, ὥστε νὰ περιβάλληται διὰ σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης μέχρι τῶν μυχίων τῶν καρδιῶν, αἵτινες περισσότερον, φαίνεται, παρεγνώρισαν τὴν ἁγιότητα αὐτῆς.

Ἀποστολὴ τῆς γυναικός.

Ἡ ὠφελιμωτάτη καὶ τιμιωτάτη τῇ γυναικὶ γνῶσις ἡ τῆς οἰκονομίας, ἤγουν ἡ τῶν οἰκιακῶν ἔργων.
(Montaigne.)

Ἡ γυνὴ ἐπλάσθη πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν βίον καὶ τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν, ἧς ἐστιν ἡ δύναμις καὶ ὁ στόλισμός. Αὐτῇ ἀπόκεινται ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ οἴκου διοίκησις καὶ ἡ διακυβέρνησις τῆς οἰκογενείας, καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν δόξαν καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῆς.

Ἡ γυνὴ φύσει ἀρέσκεται εἰς τὸν ἡδέως ἀπησχολημένον τοῦτον βίον καὶ εἰς τὰς ἀσήμους μὲν ἀλλὰ καρποφόρους μικρασχολίας. Εὑρίσκονται ὅμως τινὲς ἐκ τοῦ ἡμετέρου φύλου (λέγει ἡ Ἐρνεστίνη Βίρθ) παραγνωρίζουσαι τὴν ἑαυτῶν ἀποστολήν, ὅταν, φανταζόμεναι ὅτι ἐπλάσθησαν μόνον πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῶν, διέρχωνται τὸν χρόνον αὐτῶν καλλωπιζόμεναι καὶ φοιτῶσαι εἰς χορούς, εἰς ἑσπερίδας καὶ εἰς διασκεδάσεις,

καὶ ζητοῦσαι τὴν εὐδαιμονίαν πανταχοῦ πλὴν ἐκεῖ ὅπου πράγματι εὑρίσκεται, εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν δηλονότι τοῦ καθήκοντος, ἐντὸς τῆς οἰκογενείας.

Ἕτεραι πάλιν (ἐξακολουθεῖ λέγουσα ἡ αὐτὴ γυνὴ) παραπονοῦνται διὰ τὴν κοινωνικὴν τῆς γυναικὸς θέσιν καὶ ὀνειροπολοῦσι δικαιώματα ἴσα πρὸς τὰ τῶν ἀνδρῶν. Αἱ γυναῖκες ὅμως αὗται ἐνεργοῦσιν ἐκ σφαλερᾶς κρίσεως, ἐξ ἰδιοτροπίας ἢ ἐκ παχυλῆς ἀμαθίας· διότι τί θὰ ἐγίνετο, παρακαλῶ, οὐ μόνον ἡ δημοσία εὐδαιμονία, ἀλλὰ καὶ ὁ ἔσω οἶκος, ἐὰν αἱ γυναῖκες μετεῖχον τῶν ψηφοφοριῶν τῶν Συνελεύσεων, ἐὰν κατεῖχον δημόσια ἀξιώματα ἢ παρήδρευον ἐν τοῖς δικαστηρίοις;

Τῇ γυναικὶ ἀνατέθειται ἡ εὐημερία τῆς οἰκογενείας, ἡ ἀσφάλεια τοῦ συζύγου, ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων καὶ ἡ εὐδαιμονία πάντων. Μήτοι τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι μέγα, ὑψηλὸν καὶ ἐπαρκὲς εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὰς δυνάμεις αὐτῆς; Ἄλλως (περαίνει ἡ Birth) παραβάλλουσαι τὴν θέσιν τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν τῆς γυναικός, οὐδὲν εὑρήσομεν νὰ φθονήσωμεν παρὰ τῶν *κυρίων* ἡμῶν.

Ὁ ἀνήρ, ἔχων τὸ φορτίον νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὴν ὕπαρξιν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐπί τε τοῦ παρόντος καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, κατ' ἀνάγκην κατατρύχεται ὑπὸ πάσης φροντίδος καὶ πάσης ἀγωνίας τῆς φιλοδοξίας. Ὁπόσας ἄρά γε αἰσθάνεται θλίψεις, ὁπόσων γεύεται πικριῶν καὶ εἰς ὁπόσα ταπεινὰ ἀναγκάζεται πολλάκις νὰ καταφεύγῃ διαβήματα, ὅπως κατορθώσῃ νὰ λάβῃ θέσιν τινὰ ἢ βαθμὸν πρὸς πλείονα εὐπορίαν καὶ εὐημερίαν τῶν οἰκείων; Καὶ ὅταν κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, βλέπει ἑαυτὸν

ἐρριμμένον ὑπὸ τοῦ καθήκοντος εἰς τὸν στρόβιλον τῆς ἐργασίας, παρασύρεται ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἀσχολιῶν, αἵτινες ἀπορροφῶσι πάσας τὰς στιγμάς του, καὶ ἐν παρόδῳ οὕτως εἰπεῖν ἀπολαύει τῶν ἡδονῶν τῆς οἰκογενείας.

Τοὐναντίον δὲ ἡ γυνή, ἔχουσα μόνον ἐντὸς τοῦ οἴκου καθήκοντα, ἐμμέσως μόνον δύναται νὰ ἐπηρεασθῇ ὑπὸ φιλοδόξων σκοπῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἀσχολίαι αὐτῆς εἶναι ἠπιώτεραι καὶ ὁμοιομορφώτεραι, ἀποκλίνει περισσότερον εἰς τὸ νὰ διατηρῇ γαλήνην ψυχῆς καὶ δύναται τοιουτοτρόπως νὰ παραμυθῇ τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ νὰ πραΰνῃ τὰς πικρίας τοῦ βίου· διαρρέουσι δὲ ἤρεμα αἱ ἡμέραι αὐτῆς ἐν μέσῳ τῆς οἰκογενείας καὶ διάφορα καταπράττει εὐάρεστα ἔργα. Καὶ ναὶ μὲν τὰ καθήκοντα ταῦτα ἀσκοῦνται ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ καὶ ἡ ὑστεροφημία δὲν θὰ διαλάβῃ τι περὶ αὐτῶν, οὐδεμία δὲ θὰ παραμείνῃ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἀνάμνησις, ἀλλὰ μήτοι ἡ ἀρετὴ δεῖται δημοσιότητος; Καὶ δὲν ἀναδεικνύει ἄρά γε αὐτὴν περισσότερον ἡ μετριοφροσύνη, καὶ δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἄνθη ἐκεῖνα, ὧν ἡ λαμπρότης διατηρεῖται κάλλιον ἐν εὐνοϊκῇ σκοτίᾳ ἢ ὅταν ὦσιν ἐκτεθειμένα εἰς τὰς φλογερὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας;

Ἡ γυνὴ καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς τοῦ βίου ὅρους δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, ὡς τε θυγάτηρ, ὡς σύζυγος καὶ ὡς μήτηρ, καὶ διὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς τάξεως, ὅσον δὲ καὶ ἂν μὴ ᾖ καταφανὴς ἡ ἐπίδρασις αὕτη, εἶναι ὅμως μεγάλη καὶ ἀνυπολόγιστος. Ἡ ἠθικὴ τῶν λαῶν πρόοδος, οὐχ ἧττον τῆς εὐημερίας τῶν οἰκογενειῶν, ἐξαρτᾶται οὐσιωδῶς ἐκ τῆς

ἀνατροφῆς τῶν γυναικῶν. Γνωστὸν ὅτι τὰ δημόσια ἤθη δὲν εἶναι τόσον δυνατὸν νὰ διαμορφωθῶσι καὶ διαπλασθῶσιν ὅσον διὰ τῶν ἠθῶν τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ τῆς προστασίας καὶ τῆς παρεμβάσεως τῆς γυναικός, διότι αὕτη, προωρισμένη εἰς ἐσωτερικὸν βίον, φέρει αὐθορμήτως καὶ κατὰ καθῆκον τὴν προσοχὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα πράγματα ἔν τε τῇ ὑλικῇ καὶ τῇ ἠθικῇ τάξει. Ὁ κράτιστος τῶν πατέρων καὶ ὁ μᾶλλον πεπαιδευμένος οὐδὲν ἀπολύτως ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων αὐτοῦ δύναται, ἐὰν μὴ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ συμπράξῃ ἐκ συμφώνου. Ἡ μήτηρ μυεῖ τὰ τέκνα τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην· αὐτὴ τὰ ἐξασκεῖ πρὸς τὰς ἠθικὰς συνηθείας, πρὸς τὸ φρόνημα τῆς τάξεως καὶ τῆς ἐργασίας, πρὸς τοὺς εὐγενεῖς καὶ σώφρονας τρόπους, ὧν τὸ παράδειγμα τοῖς δίδει· αὕτη δὲ προσέτι οἶδε διὰ τῆς μητρικῆς ὀξυδερκείας νὰ ἐπωφελῆται πᾶσαν περίστασιν, ἵνα τοῖς δώσῃ πρακτικὰ μαθήματα συνέσεως καὶ προορατικότητος, καὶ νὰ διατηρῇ ἐν αὐτοῖς τὴν σύμπνοιαν καὶ τὴν ἄμιλλαν πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἐργασίας· παρ' αὐτῆς λαμβάνουσι τὰς πρώτας ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ, καὶ αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἀρχαὶ αὗται καὶ ἡ ἀνατροφὴ αὕτη, ἣν ὁ πολίτης λαμβάνει παρὰ τῆς γυναικός, ἐξ ἧς ἐτέχθη, οὐδέποτε ἐξαλείφονται.

Καὶ εἰς ὥριμον δὲ γενόμενος ὁ ἀνὴρ ἡλικίαν, ὑφίσταται τῆς γυναικὸς τὴν ἐπίδρασιν. Ὁποία γοητεία καταλαμβάνει καὶ τὸν φρονιμώτατον τῶν ἀνδρῶν, ὅταν ἐνωθῇ γυναικὶ διὰ τῶν ἱερῶν τοῦ ὑμεναίου δεσμῶν!

Ἀποβαίνει κατὰ τὸ φρόνημα τῆς γυναικός, εἴτε καλὸν εἴτε κακὸν εἶναι τοῦτο. Αἱ διαθέσεις αὐτοῦ, αἱ ἀνεπαίσθητοι διαφοραὶ τοῦ χαρακτῆρος, ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον παρατηρουμένη τάξις ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν αὐτοῦ, αἱ σχέσεις καὶ αἱ συναναστροφαί, πάντα ταῦτα σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ φρονήματος τῆς συζύγου αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ ἐντὸς τοῦ οἴκου, ἔνθα ἡ γυνὴ πάλιν διὰ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν τρόπων αὐτῆς δύναται νὰ τῷ καταστήσῃ εὐάρεστον ἢ ἀφόρητον τὴν διαμονήν. Αὕτη δύναται νὰ ἐλαττώσῃ ἢ ν' αὐξήσῃ τὰς προσόδους, διότι αὐτὴ μεριμνᾷ περὶ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, αὐτῇ εἶναι ἀνατεθειμένα τὰ καθέκαστα, ἐξ ὧν συντηρεῖται ἡ οἰκογένεια, καὶ καθόσον ἡ γυνὴ εἶναι φειδωλὴ ἢ πολυδάπανος, φίλεργος ἢ ἀνάλγητος, ἐρασμία καὶ ἀγαθὴ ἢ διεστραμμένη, κατὰ τοσοῦτον πλουτίζει ἢ καταστρέφει τὸν οἶκον αὐτῆς καὶ καθιστᾷ εὐτυχῆ ἢ δυστυχῆ τὴν οἰκογένειάν της. Καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐδαιμονία τῆς Πολιτείας συνδέεται τῇ τῶν οἰκογενειῶν, ἄρα αἱ γυναῖκες εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῆς εὐδαιμονίας ἢ τῆς δυστυχίας τῶν κρατῶν.

Ναὶ (ἐπάγεται ἐν τέλει ἡ Βίρθ) ἡ ἡμετέρα ἀποστολὴ εἶναι μεγάλη, καὶ ἡ γυνὴ μέγα ἀθετεῖ καθῆκον, παραμελοῦσα νὰ διδαχθῇ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὸ λαμπρὸν αὐτῆς ἔργον.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς κόρης.

Ἡ κόρη εἶναι ἡ ἐκλεκτὴ τοῦ Θεοῦ, ὅστις θέτει αὐτὴν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὡς δοχεῖον πλῆρες ἀρωμάτων. Εἰς αὐ-

τὴν ἀνέθηκε τῶν ἀγγέλων τὴν ἀποστολήν· κατέστησεν αὐτὴν τὸν συνδετικὸν κλῆρον, τὴν παραμυθητικὴν φωνήν, τὴν διδοῦσαν χεῖρα, τὸν στηρίζοντα βραχίονα.

Ἡ κόρη, ἡ ἐννοοῦσα πᾶν ὅ,τι καλὸν δύναται νὰ διαπράξῃ ὅταν εἶναι εὐσεβής, ἀγαθή, εἰλικρινὴς καὶ ἀφωσιωμένη, ἀποβαίνει ἡ εὐλογία παντὸς τοῦ οἴκου· φέρει εἰς αὐτὸν τὴν εὐδαιμονίαν ἢ τὴν θλῖψιν καὶ διαχέει πάντοτέ τι τὸ οὐράνιον καὶ τὸ ἁγνόν, ὅπερ καὶ αὐτοὶ οἱ μοχθηροὶ δὲν δύνανται ἀλλ' ἢ ν' ἀνομολογῶσι καὶ νὰ σέβωσι. Κοράσια, οὐδὲν ἐπὶ γῆς ὡραιότερον καὶ ἁγιώτερον τοῦ ὑμετέρου ἔργου!

Ἔστε ἄγγελοι εἰρήνης ἐν μέσῳ τῶν οἰκογενειῶν ὑμῶν, καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων ἀρετῶν καὶ τῶν πράξεων θὰ καταστῇ ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ὑμῶν ἑστίᾳ ἀγαπητὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἐν τῇ ὑμετέρᾳ κατοικίᾳ κατοικεῖ ἡ εὐδαιμονία, εὐχαριστήσατε τὴν θείαν Πρόνοιαν· ἐὰν δ' εἰσέδυσεν ἡ θλῖψις, ὑποφέρετε αὐτὴν ἐν καρτερίᾳ καὶ ἧττον πικρὰν καταστήσατε αὐτὴν τοῖς ἄλλοις διὰ τῆς ὑμετέρας ἀφοσιώσεως. Μετάδοτε τὸ θάρρος, ζωογονήσατε τὴν ἐλπίδα, ἐπιδαψιλεύσατε τὰς περιποιήσεις καὶ διὰ τῆς πρὸς ὑμᾶς στοργῆς τῶν ὑμετέρων γονέων ἀναγεννήσατε τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῶν.

Εἰς ὑμᾶς ἐστιν ἐμπεπιστευμένη ἡ πολύτιμος παρακαταθήκη τῆς ὁμονοίας τῶν οἰκογενειῶν, νεαραὶ κόραι. Εἰς ὑμᾶς ἀπόκειται νὰ εἴπητε γλυκεῖς λόγους, νὰ δώσητε εὐνοϊκὴν ἑρμηνείαν, φρόνιμον γνώμην. Εἰς ὑμᾶς ἐπὶ τέλους ἀπόκειται ἡ χρῆσις τῶν ἀπείρων ἐρασμίων τρόπων, οὓς σᾶς ἔδωκεν ὁ Θεός. Δείξατε εἰς ὅλους τὸ

καλόν, ὅπερ πράττουσιν οἱ ἄλλοι, ἀποκρύψατε τὰ σφάλματα καὶ τὰ λάθη, πραΰνατε τὰς μνησικακίας. Καίτοι δ' ἄπειροι τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, εἶσθε ὅμως παντὸς ἄλλου ἱκανώτεραι νὰ φέρητε τὴν εἰρήνην, διότι ὑπάρχουσιν ἐν ὑμῖν πράγματά τινα, εἰς ἃ ἀδυνατεῖ τις ν' ἀντιστῇ, ὑπάρχει δηλ. ἡ ἀφέλεια, ἡ ἐκ τῆς ἡλικίας σας, ἡ ἄδολος τῆς καρδίας ἀγάπη καὶ ἡ τοῦ πνεύματος εὐθύτης, ἣν οὐδὲν εἰσέτι ὑπέσκαψεν.

Ὢ! ὁπόσον ὡραία καὶ ἁγία τῆς νεάνιδος ἡ ἀποστολή!

Εἰκὼν οἰκοδεσποίνης θησαυροῦ τῆς οἰκογενείας.

Ὁμολογητέον ὅτι ἐπίπονος καὶ τραχὺς τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁ βίος ἐν ταῖς κοινωνίαις τοῦ λαοῦ, διότι παραλειπομένων ἐκείνων, αἵτινες περιίστανται εἰς ἔνδειαν καὶ εἰς πάντα τὰ παρεπόμενα αὐτῇ ἐκ νόσου, ἀργίας ἢ παντὸς ἄλλου λόγου, ὁποίους ἆρά γε καὶ ὁπόσους ὑπέστη μόχθους καὶ κόπους ἐντίμων ἐργατῶν οἰκογένεια, ἵνα φθάσῃ ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς μικρὰν τοὐλάχιστον εὐπορίαν! Τοῦτο συμβαίνει καθ' ἑκάστην, καλοὶ δ' ἐργάται, μικρέμποροι καὶ λοιποὶ κατορθοῦσιν, ἐνῷ ἀνατρέφουσι τὰς οἰκογενείας αὐτῶν καὶ ἀποκαθιστῶσι τὰ τέκνα των, ἂν μὴ νὰ πλουτήσωσι, τοὐλάχιστον νὰ ἀποκτήσωσι μικράν τινα περιουσίαν, δι' ἧς προφυλάσσονται ἀπὸ τῶν στερήσεων τῆς ἐνδείας καὶ τῶν ὀροντίδων τοῦ γήρατος. Ὁπόσα ὅμως πρὸς τοῦτο ἀπητήθησαν ἔτη, ὁποία ἐνδελεχὴς ἐργασία, ὁποία φειδὼ καὶ ὁποῖαι ἀρεταὶ πατρὸς καὶ μητρός! Τοῦ παρατηρουμέ-

νου τούτου τὴν ἀπόδειξιν παρέχουσιν ἕτεραι οἰκογένειαι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ αὗται ἀρξάμεναι μέσων, ὑπὸ τὰς αὐτὰς καὶ αὗται διατελοῦσαι συνθήκας, αἵτινες ὅμως οὐδὲν κατώρθωσαν. Διατί ἄρά γε; Ἡ τύχη, ἢ αἱ περιστάσεις, ὡς λέγεται, εἶναι λέξεις κεναὶ σημασίας καὶ οὐδὲν ἐξηγοῦσι. Τούτου ὁ λόγος, καὶ πολλάκις ὁ μόνος, εἶναι ὅτι ὁ ἀνὴρ ἦτο ἀναμφιβόλως χρηστὸς καὶ τίμιος, ἐνῷ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἦν ἄμοιρος τῶν συνηθειῶν καὶ τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, αἵτινες ἀποβαίνουσιν ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων.

Πρὸ πάντων ἐν τῷ οἴκῳ τῶν κοινωνιῶν τοῦ λαοῦ κεῖται ἡ μεγάλη τῆς γυναικὸς σημασία, διότι ἡ γυνὴ κατὰ τὸν Δουπανλοὺ (*) ἀπεργάζεται περισσότερον τοῦ ἀνδρὸς τὰς καλὰς ἢ κακὰς οἰκογενείας. Καὶ πρῶτον ἐνῷ, ὡς πολλάκις συμβαίνει, ὁ σύζυγος ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἀπασχολεῖται καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πολὺν δαπανᾷ χρόνον, ὁπόσον ὀφείλει ἡ γυνὴ νὰ διπλασιάσῃ καὶ τριπλασιάσῃ τὴν δραστηριότητα αὐτῆς, διὰ νὰ κατορθώσῃ καὶ τὸν οἶκον αὐτῆς νὰ ἔχῃ πάντοτε καθαρὸν καὶ ἐν τάξει, καὶ νὰ ἐπιδαψιλεύῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς τὰς ἀπαιτουμένας περιποιήσεις καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ συζύγου αὐτῆς σύμπραξιν; Ὅταν ἀναλογισθῇ τις ταῦτα, ὅταν σκεφθῇ ὅτι πρὸς στιγμὴν κατέχει τὴν θέσιν τῶν γυναικῶν τούτων, τῶν καλῶν μητέρων καλῶν οἰκογενειῶν, ὅταν τὰς παρακολουθήσῃ εἰς τὴν ἐπί-

(*) Διάσημος γάλλος κληρικὸς, ἐπίσκοπος Αὐρηλίας, ἱκανὰ γράψας περὶ ἀγωγῆς.

πονον αὐτῶν ἐργασίαν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας καὶ ἴδῃ λεπτομερῶς τί κατώρθωσαν, ἤτοι ὅτι ἑτακτοποίησαν ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ τὸν ἑαυτῶν οἶκον ἅμα ἐνδυθεῖσαι καὶ προσευχηθεῖσαι, ὅτι τὰ πάντα εὑρίσκονται ἐν τῇ θέσει αὐτῶν καθαρὰ καὶ ἀπαστράπτοντα, ὅτι τὸ φαγητὸν τοῦ συζύγου εἶναι ἕτοιμον εἰς τὴν ὥραν του, ὅτι σύζυγος καὶ τέκνα εἶναι πάντοτε καθαρίως ἐνδεδυμένοι, ὅτι δὲν φοροῦσιν ἐσχισμένα φορέματα, ὅτι ἡ ἱματιοθήκη πάντων εὑρίσκεται ἐν καλῇ τάξει, ὡς καὶ τὰ ἀσπρόρρουχα, ὅτι ἐνὶ συντόμῳ λόγῳ τίποτε δὲν εἶναι ἐλλιπὲς ἐν τῷ οἴκῳ, περὶ πλέον δὲ ὅτι ὁ σύζυγος βοηθεῖται, ὡς δεῖ, εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅτι τὰ πάντα πρὸς ἑσπέρας ἢ ἐν τέλει τῆς ἑβδομάδος εἶναι ἕτοιμα καὶ ὅτι πάντα ταῦτα ἐγένοντο ἄνευ τῆς βοηθείας ὑπηρετρίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ξένης χειρός· ὅταν ἀναλογισθῇ τις πάντα ταῦτα, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα αὕτη εἶναι θαυμασία, καὶ ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη κυρία, ὡς πολλαὶ τοιαῦται ὑπάρχουσιν, ἣν ἀπασχολοῦσιν οἱ καλλωπισμοί, ἡ σχολάζουσα καὶ στενοχωρουμένη καὶ στενοχωροῦσα τοὺς ἄλλους, δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ παρ' ὅλον τὸν κόσμον αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν κπὶ τὸ ἀξιοσέβαστον πρὸς τὴν ταπεινὴν ἐκείνην γυναῖκα, ἥτις φορεῖ μάλλινον ἢ ἄλλο εὐτελὲς φόρεμα. Καὶ ἐνῷ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γυνὴ, ἡ οἰκονηρά, ἡ κενόδοξος καὶ ἡ περιφίλαυτος, οὐδὲν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἔχουσα, ἀνωφελὴς μόνον ἐπὶ τέλους εἶναι παρ' ὅλον αὐτῆς τὸ πνεῦμα, ἡ γυνὴ τοῦ λαοῦ, οἵα ἀνωτέρω περιεγράφη, ἡ ἐργαζομένη τὴν ἡμέραν, τὴν ἑβδομάδα, τὸ ἔτος, καθ' ὅλον αὐτῆς τὸν

βίον, εἶναι ἀξία ἀρρήτου σεβασμοῦ· ἡ γυνὴ αὕτη ἐγκρύπτει ἐν ἑαυτῇ θαυμασίας ἀρετὰς, ἐπιμελῶς ἀσκουμένας, καὶ ἡ γυνὴ ἡ οὕτως ἐργαζομένη δέον νὰ ἔχῃ, καὶ ἔχει πράγματι, θησαυροὺς ἐν τῇ ψυχῇ, ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς. Καὶ ἔχει τοὺς θησαυροὺς τούτους βεβαίως μέν, διότι ὁ Θεὸς τῇ ἔδωκε τὸ σπέρμα αὐτῶν, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην καὶ διότι ἀνέπτυξαν καὶ διετήρησαν αὐτοὺς καλὴν ἀνατροφὴ καὶ καλαὶ συνήθειαι, ἃς ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἔλαβεν ἡλικίας.

Εἰκὼν γυναικὸς ὀλέθρου τῆς οἰκογενείας.

Ὑποθέσωμεν νῦν γυναῖκα ἀνάγωγον, οὐδόλως μορφωθεῖσαν ἐν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν ὀραστηριότητα, εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὴν καθαριότητα, εἰς τὴν φειδώ, γυναῖκα τέλος φοβουμένην τὴν κούρασιν, μὴ γνωρίζουσαν πῶς νὰ διέλθῃ τὸν καιρόν της, μηδὲ πῶς ν' ἀρχίσῃ ἕκαστον πρᾶγμα ἐν τάξει, ἐμπείρως καὶ ταχέως, καὶ ἀφίνουσαν νὰ παρέρχηται μάτην ὁ χρόνος· ἡ γυνὴ αὕτη οὐδὲν δύναται νὰ κατορθώσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη ἀπασχολεῖται ἕνεκα τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ συζύγου αὐτῆς, δὲν κατορθοῖ νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι ἀπαιτεῖται ἐν τῷ οἴκῳ, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην ὑπηρετρίας, καὶ αὕτη πρέπει νὰ πληρωθῇ, τὰ δὲ χρήματα δὲν πλεονάζουν· οὔτε δὲ τὸ ἔνδον τῆς οἰκίας οὔτε τὸ ἔξω εἶναι οἷον δεῖ. Τὰ φορέματα καὶ τὰ ἀσπρόρρουχα, μείναντα ἀδιόρθωτα, ἐφθάρησαν, καὶ ἐάν, ὡς ἀποβαίνει ἀπαραίτητον ἐνίοτε, δεήσῃ νὰ προσκαλέσῃ ἔξωθεν γυναῖκα, διὰ νὰ τὰ διορθώσῃ, νέα ἀπαιτοῦνται ἔξοδα, ἃ, συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενα, προξενοῦσιν ἐν τέλει τοῦ ἔτους μέγα

χάσμα εἰς τὸν προϋπολογισμόν. Ἔτι δ' ἐπειδὴ ὁ σύζυγος δὲν ἔτυχε τῆς προσηκούσης ἀντιλήψεως, ἡ πελατεία αὐτοῦ πάσχει, ὡς καὶ τὸ βαλάντιόν του. Τί δὲ θὰ συνέβαινεν, ὕψιστε Θεέ, ἐὰν ἡ γυνὴ αὕτη εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι μεγάλη κυρία, ἐὰν ἠγάπα τοὺς καλλωπισμούς, τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὴν φλυαρίαν ; Οὐ μόνον θ' ἀπέβαινεν ἀδύνατον νὰ εὐπορήσῃ ὁ οἶκος αὐτῆς, ἀλλ' ἀναποδράστως καὶ μετ' ὀλίγον θὰ ἐπήρχετο ἡ ἀμέλεια, ἡ ἀταξία καὶ μυρία ἄλλα· καὶ ἔπειτα τὰ χρέη, καὶ ἔπειτα ἡ παρακμὴ τοῦ οἴκου.

Ἡ ἐργασία θὰ ὠλιγόστευε, θ' ἀπεσύρετο ἡ πελατεία καὶ μετὰ ταῦτα θὰ ἐπήρχετο ἡ καταστροφή, κἂν ἔτι ὁ σύζυγος ἦν ἐργατικὸς καὶ χρηστὸς ἄνθρωπος. Προσέτι δὲ ὁ σύζυγος θὰ ἦτο ἀναποδράστως δυσηρεστημένος συνήθως, θὰ ἐγίνοντο καθ' ἑκάστην παράπονα καὶ ἔριδες καὶ θὰ ἐπεκράτει ἡ διχόνοια ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Ἄλλην τινὰ ἐὰν εἶχε σύζυγον ὁ ἄνθρωπος οὗτος, θὰ ἐξεπαίδευε καὶ θὰ ἀποκαθίστη τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ θὰ ἐκέρδαινέ τι ἵνα διέλθῃ τὰς ἡμέρας τῶν γηρατείων του, ἐνῷ μετὰ τῆς συζύγου ταύτης, ἥτις οὔτε τὰ αἰσθήματα ἔχει, οὔτε τὰς ἀρετάς, οὔτε τὰς συνηθείας, ἃς ἔπρεπε νὰ ἔχῃ, οὐδὲν ἀπολύτως κατώρθωσεν, ἀλλὰ μόνον νὰ περιστῇ εἰς ἔνδειαν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.'
ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΦΡΟΝΗΜΑ.

Πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν ὠφέλειαν πάντων, διότι πάντες ἀγαπῶνται καὶ πάντες μετέχουσι τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Οὐδὲ ἓν τῶν μελῶν αὐτῆς ὑπάρχει τὸ μὴ συντελοῦν κατὰ διάφορον τρόπον ἀναλόγως τῶν δυνάμεων, τοῦ νοῦ καὶ τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ· ὁ μὲν πράττει τοῦτο, ὁ δ' ἐκεῖνο· ἡ ἐνέργεια ὅμως ἑκάστου ὠφελεῖ πάντας, καὶ ἡ ἐνέργεια πάντων ὠφελεῖ ἕνα ἕκαστον. Εἴτε πολὺ ἔχει τις πρᾶγμά τι, εἴτε ὀλίγον, τὸ μοιράζεται ὡς ἀδελφός, καὶ οὐδεμία παρατηρεῖται διάκρισις πέριξ τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας. Οὐδόλως βλέπει τις ἐν αὐτῇ τὴν πεῖναν παρὰ τὴν ἀφθονίαν. Τὸ κύπελλον, ὅπερ πληροῖ ὁ Θεὸς διὰ τῶν δώρων αὐτοῦ, βαίνει ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, καὶ βρέχουσιν ἐν αὐτῷ τὰ χείλη καὶ ὁ γέρων καὶ τὸ νήπιον, ἐκεῖνος ὅηλ., ὅστις δὲν δύναται πλέον ἢ δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ὑποστῇ τοὺς μόχθους, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἐπανέρχεται ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἰδρῶτι περίρρυτος. Αἱ τέρψεις καὶ τὰ παθήματα τοῖς εἶναι κοινά. Ἐὰν ὁ μὲν εἶναι φιλάσθενος, ἐὰν ὁ ἄλλος εἶναι ἄρρωστος, ἐὰν τρίτος σὺν τῇ ἡλικίᾳ ἀδυνατεῖ νὰ ἐργασθῇ, οἱ λοιποὶ τρέφουσιν αὐτόν, οἱ λοιποὶ τὸν περιποιοῦνται, οὕτως ὥστε οὐδέποτε μένει ἐγκαταλελειμμένος. Τί ἁγιώτερον καὶ ἡδύτερον τῶν ὀνομάτων τούτων, οἷά εἰσι τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, τέκνα, ἀδελφὸς καὶ ἀδελφαί! (λέγει ὁ Λαμναί).

Ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ φρονήματος ἀπορρέει πᾶσα οἰκογενειακὴ ἀρετή. Ἀλλὰ τί ἐστιν οἰκογενειακὸν φρόνημα; Οἰκογενειακὸν φρόνημα εἶναι ὁ αἰθὴρ τῶν στενοτάτων σχέσεων τῶν γονέων πρὸς ἀλλήλους, εἶναι ἰδιαιτέρα ἔμφυτος καὶ ἄφθαρτος δύναμις, ἥτις θέτει εἰς κίνησιν πάσας τὰς ἐνεργείας τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ πρὸς τὴν εὐημερίαν πάντων, ὅσοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐγεννήθησαν αἵματος. Τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα εἶναι ἡ ὁρμέμφυτος δύναμις, ἥτις μᾶς συνδέει διὰ τοῦ αἰσθήματος καὶ διὰ τοῦ καθήκοντος μετ' ἐκείνων, οἵτινες εἰσήγαγον ἡμᾶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οἱοσδήποτε κἂν ᾖ ὁ βαθμός, ὃν κατέχομεν ἐν τῷ κόσμῳ, Τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα εἶναι τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς ἀφοσιώσεως, τῆς τάξεως, τῆς ἀγάπης, ἐνὶ λόγῳ τῆς καλοκἀγαθίας, ἐφηρμοσμένης εἰς τοὺς προσφιλεῖς γονεῖς ἡμῶν. Τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα εἶναι θεία δύναμις, ἐπενεργοῦσα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ὡς ὁ ἥλιος ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῆς φύσεως· εἶναι ἡ θαυμασία ζύμη τῆς ἠθικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως. Τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα ἀποτελεῖ τὸν καλὸν πατέρα, τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα ἀποτελεῖ τὴν καλὴν μητέρα, τὰ καλὰ τέκνα, τοὺς καλοὺς γονεῖς. Ἐνὶ συντόμῳ λόγῳ τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα καθιστᾷ τὸν πατρικὸν οἶκον ἑστίαν εὐδαιμονίας διὰ τὴν ψυχὴν καὶ πηγὴν εὐτυχίας, ἣν οὐδαμοῦ ἄλλοθι τοῦ κόσμου τούτου ἀπαντῶμεν.

Ἡ μήτηρ κέκτηται εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα, τὴν θαυμασίαν καὶ ἀπερίγραπτον ψυχικὴν ἐνέργειαν, ἥτις ἐπενεργεῖ πάντοτε καὶ παράγει τοσαύτας ἀγνώστους ἀρετάς. Ἡ μήτηρ ὡσαύτως πα-

ράγει ἐντὸς τοῦ οἴκου αὐτῆς τὸ οἰκογενειακὸν φρόνημα καὶ αὐτὴ τὸ διατηρεῖ ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων. «Ἡ καρδία τῆς μητρὸς εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς φύσεως» (εἶπε διάσημος συγγραφεύς). Τὰ ὡραῖα ταῦτα ρήματα οὐδὲν τὸ ὑπερβολικὸν περιέχουσιν ὡς πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις ἐμελέτησε τὴν ἀποστολὴν τῆς τελείας γυναικὸς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ.

Οἱ ἄγγελοι τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας.

Ὁπόσον, ἀγαπητὰ κοράσια, ἀνιαρά ἐστιν ἀνήλιος ἡμέρα καὶ ὁπόσον εἶναι ἄνευ θελγήτρων ἀνανθὴς κῆπος! Ὁπόσον δὲ μεγάλη, προσθετέον, οἰκία ἄνευ τέκνων, ὁπόσον δὲ μελαγχολικὴ ἑστία ἄνευ κόρης!

Ἡ κόρη ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἄνθος τὸ ὡραΐζον τὴν πρασιάν, πρὸς τὴν θερμαίνουσαν καὶ φαιδρύνουσαν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου, πρὸς τὸ πτηνόν, ὅπερ διὰ τοῦ γλυκέος κελαδήματος τέρπει τὴν ἀκοὴν καὶ εὐφραίνει τὴν καρδίαν. Ἡ ἀποστολὴ τῆς κόρης ἐν μέσῳ τῶν οἰκείων εἶναι ἀποστολὴ εἰρήνης, πραότητος, συγκαταβάσεως, αὐταπαρνησίας· ἡ κόρη ὀφείλει νὰ ᾖ πάντοτε πρόθυμος νὰ θυσιασθῇ ἵνα εὐαρεστήσῃ τοῖς ἄλλοις. Μήτοι δὲν ἔχει ὡς ἀνταμοιβὴν τὸ μέγα τοῦτο, νὰ αἰσθανθῇ ἑαυτὴν ἀγαπωμένην!

Ἂς παραθῶμεν ἐνθάδε τινὰ ἐκ τῶν καθηκόντων, ἅτινα ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ.

Ὅταν ὁ πατὴρ φθάσῃ εἰς τὴν οἰκίαν λίαν ἔμφροντις, ἡ κόρη διὰ τῶν ὑποχρεωτικῶν καὶ στοργικωτάτων τρόπων αὐτῆς ἐπαναφέρει τὴν γαλήνην ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ· αὕτη, ὡς ἡ μήτηρ, ἀκούει αὐτοῦ, διηγουμένου

τὰ ἀπροσδόκητα προσκόμματα, καθ' ὧν προσέκρουσε, καὶ ἀμφότεραι διὰ καλῶν λόγων οἰκτείρουσι μὲν αὐτὸν κατὰ πρῶτον, ὕστερον δὲ τὸν ἐνθαρρύνουσιν.

Ἐὰν ἡ μήτηρ πάσχῃ, ἀντικαθιστᾷ αὐτὴν ἡ κόρη ἐν παντὶ τῷ ἀφορῶντι εἰς τὸν οἶκον, εἶτα δέ, χρόνου ὑπάρχοντος, λαμβάνει αὕτη τὸ ράψιμον αὐτῆς καὶ κάθηται πλησίον τῆς ἀσθενοῦς καὶ τῇ ἀναγινώσκει τι, ὅπερ περισπᾷ τὸν νοῦν, τὴν παρηγορεῖ καὶ τὴν ἐνισχύει.

Κατὰ τὰς μακρὰς τοῦ χειμῶνος νύκτας, ὅταν παρατηρήσῃ ἡ κόρη ὅτι χαλαροῦται ταχέως ἡ ὁμιλία, ζωογονεῖ αὐτήν, διηγουμένη ἀνέκδοτόν τι καὶ προκαλοῦσα τὴν μὲν καὶ τὴν δὲ εἰς ὁμιλίαν, ἢ ᾄδει πρὸς χάριν τῆς προμήτορος, τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ ἀναλόγως τῆς διαθέσεως αὐτῶν· ἐὰν δὲ γνωρίζῃ μουσικήν, παίζει ἁρμονικῶς ἐπὶ κλειδοκυμβάλου.

Ἐν πάσῃ τοῦ βίου δυσχερείᾳ ἡ κόρη εὑρίσκεται πάντοτε ἐν τῷ μέσῳ πρὸς συνδιαλλαγήν· ἄλλως δὲ τοσοῦτον συνάδει τῷ γυναικείῳ χαρακτῆρι ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ πρὸς συγκάλυψιν τῶν σφαλμάτων τῶν ἄλλων ἐπιθυμία, ὥστε πολὺ νὰ δυσαρεστῆται ὁ ἀκούων αὐτὴν ἐρεθίζουσαν ἀντὶ νὰ καταπραΰνῃ.

Εὐτυχεῖς οἶκοι.

Ὅπου διάγουσι μέτριον βίον, ἡ δ' ἐργασία εἶναι ὁ ἀπαιτούμενος ὅρος τῆς εὐημερίας τῶν οἰκογενειῶν, ἐκεῖ εἶναι πολυάριθμοι αἱ διαπρέπουσαι γυναῖκες. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ ἰατροῦ, τοῦ δικηγόρου, τοῦ δικαστοῦ, τοῦ καθηγητοῦ καὶ τοῦ ἐμπόρου ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς κοινωνίαις εὑρίσκονται

συνηθέστερον αἱ φιλοπρόοδοι καὶ ἱκαναὶ γυναῖκες, εἶναι δὲ λίαν πεπαιδευμέναι, χωρὶς οὐδεὶς νὰ σκεφθῇ νὰ τὰς χαρακτηρίσῃ ὡς δοκησισόφους, διότι ὁ νοῦς εἶναι ὁ θησαυρὸς τῆς οἰκογενείας καὶ διὰ τοῦ νοῦ ἐξασφαλίζουσι τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ οἴκου αὐτῶν καὶ τὴν λεπτὴν ἔτι ἐκείνην πολυτέλειαν, ἐν ᾗ ὁ πλοῦτος οὐδὲν ἔχει μέρος καὶ ἣν συντελεῖ τῆς γυναικὸς ἡ φιλοκαλία. Τὸ σχῆμα τῶν ἐπίπλων εἶναι κομψόν, ἡ ταξιθέτησις αὐτῶν μαρτυρεῖ χάριν, αἱ εἰκόνες ἀναπολοῦσι τὰ προτιμώμενα καλλιτεχνικὰ ἔργα καὶ φανεροῦσι τὰ ἀγαπώμενα καὶ θαυμαζόμενα ἐν τῷ οἴκῳ ἀντικείμενα. Ἄνθη, εἰκόνες, βιβλία καὶ βιβλιοθήκη, οὐχὶ μὲν πολύτιμος ἀλλ' ἐκλεκτή, πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν οἰκογένειαν, ἥτις ζῇ πολύ, ἥτις ἐξέρχεται ὀλίγον καὶ ἥτις ἔχει συμπάρεδρον τὴν εὐδαιμονίαν, οὐδόλως ὁμοιάζουσα πρὸς τὰς κενὰς καὶ λαμπρὰς ἐκείνας οἰκίας, ὧν οἱ οἰκοδεσπόται ἀπουσιάζουσι πάντοτε, θηρεύοντες τὰς ἡδονὰς μετὰ πυρετώδους δραστηριότητος καὶ φεύγοντες τὴν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν στενοχωρίαν, ὅστις τότε μόνον ἔχει θέλγητρον, ὅταν εὐτρεπίζηται, καὶ ὅστις γίνεται ἐπαχθής, ἅμα ταξιθετηθῶσιν αἱ χρυσοποίκιλτοι ἔδραι.

Ὁ νόμος τῆς ἐργασίας ἐπιβαρύνει τὴν μητέρα πλέον παντὸς ἄλλου πλάσματος· ἡ ψυχὴ τῶν τέκνων αὐτῆς ὁμοιάζει πρὸς ἀγρόν, ὃν θὰ καλλιεργήσῃ ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου· οὐδεὶς σκέπτεται ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτήν, καὶ ἐὰν ἡ τελειοτέρα ἀγωγὴ δίδωται ἐν τοῖς ταπεινοῖς οἴκοις, τοῦτο ἀποβαίνει εἰς τιμὴν τῶν φιλοπόνων τούτων μετέρων. Ἡ μήτηρ, ἡ ἀνατρέφουσα αὐτὴ τὰ τέκνα της, ἐμπνέει εἰς τὴν καρδίας αὐτῶν ἑτέρας κλίσεις,

ἑτέρας φιλοδοξίας· ἐνίοτε ἀνησυχία καταλαμβάνει αὐτήν, διαπορουσαν ἐὰν θὰ δυνηθῇ νὰ ὁπλίσῃ μὲ ἀρκοῦσαν τιμὴν καὶ πίστιν τὴν συνείδησιν τῶν τέκνων της, διὰ νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ τὸ θάρρος νὰ διαγάγωσι καὶ αὐτὰ κόσμιον βίον, χωρὶς ποτε νὰ στέρξωσι νὰ πλουτίσωσι διὰ χαμερπείας, καὶ ἀνησυχοῦσα διπλασίαζει τὰς φροντίδας καὶ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς ταύτης, ἣν θεωρεῖ ὡς προῖκά των, γίνεται δὲ προσεκτικωτέρα, εὐαρεστωτέρα καὶ θαρραλεωτέρα διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς τὴν θαυμασίαν ὑπερηφανίαν τῆς ψυχῆς της καὶ νὰ γείνωσιν ἀντάξια τῆς χάριτος ταύτης τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα βλέπουσι τοὺς κόπους τῆς μητρὸς αὐτῶν, αἰσθάνονται ἐνδόμυχον ἀνάγκην νὰ τὴν ἀνακουφίσωσι καὶ νὰ τὴν ἀνταμείψωσιν. Ἡ πρὸς τὰ καλὰ θέλησις εἶναι ἀκμαιοτέρα ἐν τοῖς ἀσύλοις τούτοις τῆς κοσμίου εὐδαιμονίας, καὶ ἡ χαρὰ τοῦ ἐκπληρωθέντος καθήκοντος συντελεῖ, ὥστε πᾶς ἕκαστος νὰ ᾖ εὐχαριστημένος ἐκ τῆς τύχης του καὶ εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὁλόκληρος ἡ ἡμέρα παρέρχεται ἐν ἐργασίᾳ· ὁ πατὴρ καταγίνεται εἰς τὸ ἔργον του, ἡ μήτηρ διακυβερνᾷ τὸν οἶκον, ὁδηγεῖ τὰ τέκνα αὐτῆς εἰς τὰ μαθήματα, τὸ δ' ἑσπέρας ἕκαστος κεκμηκὼς ἐκ τῆς ἡμερησίας ἐργασίας ἐπιθυμεῖ νὰ μείνῃ οἰκαδε. Εἶναι ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ, τῶν παιγνιδίων τῶν παιδίων, ἡ ὥρα τῆς συνομιλίας, τῶν ἀναγνωσμάτων, τῆς μουσικῆς, τῆς οἰκειότητος καὶ τῆς φαιδρότητος. Ὦ! ναί, ἐν τοῖς ἁπλοϊκοῖς καὶ φιλέργοις τούτους ἐνδιαιτήμασιν εὑρίσκεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ εὐδαιμονία.

Ἡ κλίσις τῆς νεάνιδος.

Ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ ἀνθρώπου ἐτῶν σπουδαία παρατηρεῖται διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀρρένων παίδων πρὸς τὸν τῶν κορασίων καὶ τῶν φυσικῶν διαθέσεων καὶ τῶν ἀπασχολήσεων, πρὸς ἃ ἑκάτερα αὐτῶν κατὰ προτίμησιν φέρονται. Τὰ ἄρρενα ἀγαπῶσι τοὺς ἵππους, τὰς ἁμάξας, τὸ μαστίγιον, τὸ τύμπανον, τὰ θορυβώδη παιγνίδια, καὶ ἑνὶ συντόμῳ λόγῳ πᾶν τὸ προξενοῦν θόρυβον καὶ ταραχήν· ἐνῷ τὰ κοράσια προτιμῶσι τὰ εἰρηνικὰ ἔργα, ἐκεῖνα δηλονότι, ἅτινα ἱκανοποιοῦσι τὴν φυσικὴν αὐτῶν κλίσιν πρὸς τὰ οἰκιακὰ ἔργα, πρὸς τὰ ἐνδύματα καὶ πρὸς τὴν συνομιλίαν. Τὸ ἄρρεν παιδίον ἀδυνατεῖ νὰ διασκεδάσῃ μόνον, ἐνῷ τὸ κοράσιον διέρχεται ὁλοκλήρους ὥρας μετὰ τῆς πλαγγόνος αὐτοῦ, ἐνδῦον αὐτήν, κατακλῖνον καὶ μιμούμενον τὰ οἰκιακὰ ἔργα, τὰ τοῦ μαγειρείου καὶ τὰ τῶν συνομιλιῶν ἐν ταῖς ὁμηγύρεσιν ἢ τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου.

Τὸ κοράσιον βλέπον τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα περὶ ἃ αὕτη ἀσχολεῖται διαλογίζεται, «Θὰ γείνω κ' ἐγὼ σὰν τὴν μαμά μου καὶ θὰ κάμω ὅ,τι κάμνει αὐτή», ἐνῷ τὸ ἄρρεν, ὅταν βλέπῃ ἄνδρας, ἀναγνωρίζει τὰ ὑποδείγματά του καὶ ζητεῖ νὰ μιμηθῇ αὐτούς. Ἐντεῦθεν μυρίαι καὶ ὅλως διάφοροι γεννῶνται σκέψεις ἐν ταῖς κεφαλαῖς τῶν κορασίων καὶ τῶν ἀρρένων. Αἱ ἥπιαι κλίσεις, τὰ καθεστηκότα καὶ ἤρεμα παιγνίδια, ἡ πρὸς τὰ οἰκιακὰ ἔργα τάσις, αἱ ὑπὲρ τῶν νηπίων φροντίδες εἶναι τῶν κορασίων κλῆρος καὶ πάντα ταῦτα γίνονται δῆλα ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν· ἀπαραλλάκτως δὲ τὰ θορυβώδη παιγνίδια, ἡ ξιφασκία, ἡ πρὸς τὰ ὅπλα κλίσις, κλπ. χαρακτηρίζουσι τὰ ἄρρενα.

Ἐντεῦθεν ἀπὸ τῶν παιγνιδίων πολλάκις διακρίνεται τῶν κορασίων ἡ κλίσις, ἢ βέλτιον εἰπεῖν αἱ ἀνεπαίσθητοι τοῦ χαρακτῆρος διαφοραί. Καὶ ναὶ μὲν τοῦ κορασίου ἡ κλίσις εἶναι εἰρηνική, ἡ πρὸς τὰ τοῦ οἰκιακοῦ βίου, τιμωμένη ὑπὸ τῆς ἐργασίας καὶ τῶν μικρῶν προσόντων, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς παιγνιδίοις καταφαίνονται προτερήματά τινα ἢ ἐλαττώματα, ἡ σκέψις φέρ' εἰπεῖν ἢ ἡ ἀπερισκεψία, ἡ ἀκαθαρσία ἢ τὸ φρόνημα τῆς τάξεως. Τὸ κοράσιον, τὸ ὁποῖον σκορπίζει τὰ παιγνίδιά του καὶ δὲν κοπιάζει νὰ τὰ βάλῃ εἰς τὴν θέσιν των, εἶναι ἀπερίσκεπτον ἢ ἀμελές, ἐνῷ ἐκεῖνο ὅπερ τακτοποιεῖ τὰ σκεύη τοῦ μικροῦ του μαγειρείου καὶ μετὰ πλαστὸν ὀλιγόλεπτον γεῦμα τὰ θέτει μετὰ προσοχῆς ἐντὸς τοῦ κιβωτίου, ἐνθυμούμενον τὴν θέσιν των, τὸ κοράσιον ἐκεῖνο ἐννοεῖ ἤδη αὐθορμήτως τὴν *νοικοκυρωσύνην* καὶ ἐνθυμεῖται τὰ καλὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ παραδείγματα καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς παιγνίοις αὐτοῦ.

Ὅταν τὸ κοράσιον περιποιῆται μετὰ προσοχῆς τὴν πλαγγόνα του, ταξιθετοῦν τὰ ἱμάτια αὐτῆς ἐπιμελημένως, τί ἄλλο πράττει ἆρά γε ἢ ἱκανοποιεῖ τὴν κλίσιν, ἐξ ἧς μαντεύεται ἡ μέλλουσα αὐτοῦ τύχη; Ἑτοιμάζον δὲ διὰ τῶν μικρῶν τούτων ἀθυρμάτων, ἅτινα κατασκευάζονται σήμερον τόσον ὡραῖα, πραγματικὰ συμπόσια, ἅτινα σοὶ ὑπεραρέσκουσι, τί ἄλλο πράττει ἢ ὑπακούει εἰς τὴν φυσικὴν ἐκείνην κλίσιν, δι' ἧς προαισθάνεται τὰ ἔργα, ἅτινα μέλλει νὰ ἐκτελέσῃ βραδύτερον; Τὸ φρόνημα τῆς μιμήσεως καὶ ἡ δύναμις τοῦ

παραδείγματος ὠθοῦσι τὸ κοράσιον νὰ μιμῆται τὰ ἔργα, τὰς φροντίδας καὶ μέχρι τινὸς τοὺς τρόπους τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Εἶδον (λέγει ἡ Σιραί) κοράσιον, τὸ ὁποῖον ἐκολλάριζε καὶ ἐσιδέρονε τὰ σκουφάκια καὶ τὰ περιλαίμια τοῦ πλαγγόνος του καλλίτερον τῶν τῆς μητρός του, ἅτινα ἐσιδέρονεν ἡ ὑπηρέτριά της· καὶ ἐπειδὴ τὸ παιδίον ἦν πλουσίων γονέων τέκνον, τὸ ἠρώτησέ τις ἀφελῶς εἰς τί θὰ τῷ χρησιμεύσῃ ἡ εἰς τὴν πλυντικὴν ἱκανότης.

— Ὦ! εἶμαι καὶ ράπτρια (ἀπεκρίνατο τὸ χαριτόβρυτον κοράσιον), διότι κάμνω φουστάνια καὶ ὑποκάμισα τῆς κούκλας μου καὶ ἐργάζομαι ἀκόμη εἰς τὰ ἰδικά μου. Ἡ μήτηρ μου μοὶ λέγει ὅτι δὲν εἰμπορεῖ τις νὰ εἶναι δίκαιος πρὸς τὰς ὑπηρετρίας καὶ πρὸς τὰς ἐργάτιδας, ἐὰν δὲν γνωρίζῃ ἐξ ἰδίας πείρας τί ἀξίζει ἡ ἐργασία, ἣν παρ' αὐτῶν ἀπαιτεῖ.

Καὶ ὀρθῶς ἐφρόνει ἡ φρόνιμος καὶ προορατικὴ ἐκείνη μήτηρ. Διὰ νὰ φθάσῃ τις λοιπὸν εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, πρέπει νὰ μιμηθῇ ἐκείνην, ἤτοι νὰ ἐπωφεληθῇ τὰς φυσικὰς τοῦ κορασίου διαθέσεις, διὰ νὰ τῷ ἐμπνεύσῃ τὴν πρὸς τὰ ταπεινὰ ἔργα τοῦ οἴκου κλίσιν, μυοῦσα αὐτὸ ἐνωρὶς ταῦτα. Ὅ,τι τὸ κοράσιον πράττει ὑπὲρ τῆς πλαγγόνος καὶ τῶν ἀθυρμάτων, παρακινεῖται νὰ πράττῃ καὶ ὑπὲρ τοῦ οἴκου, βαθμιαίως καὶ διὰ διατάξεως τῶν ἀσχολιῶν κατὰ τὰς δυνάμεις του. Ἑτοιμάζει ἐπὶ παραδείγματος τὴν τράπεζαν διὰ τὸ φαγητόν, σαρόνει τὸ δωμάτιον καὶ διευθετεῖ τὰ πάντα, οἷον τὰ ἐντὸς συρταρίου εὑρισκόμενα ἀντικείμενα, ὑποβοηθεῖ τὴν μητέρα του ἐν τῷ μαγειρείῳ, ὅταν πρόκηται νὰ ψήσῃ καφέν, νὰ θέσῃ τὸ βραστὸν εἰς τὴν πυρὰν ἢ νὰ κατασκευάσῃ

γλυκύσματα. Καὶ ἐὰν εἶναι πρωτότοκος κόρη, αὐτὴ ἐνδύει τοὺς μικροὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς, αὐτὴ τοὺς περιποιεῖται καθ' ἑκάστην, αὐτὴ τὴν πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον, αὐτὴ πλέκει καλτία, αὐτὴ τὴν βοηθεῖ εἰς τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν φορεμάτων. Τὰ δ' ἔργα ταῦτα, τὰ κατ' ἀρχὰς λογιζόμενα ὡς παιδιὰ καὶ ὡς συνήθεια, ἀποβαίνουσι προσφιλῆ, καθόσον ἐννοεῖ τὴν σπουδαιότητά των. Καὶ ὅταν καὶ αὕτη γείνῃ οἰκοδέσποινα, τὰ ἐκτελεῖ μετὰ φιλοκαλίας καὶ θελγήτρου, ἐργάζεται μετ' εὐαρεσκείας καὶ αἰσθάνεται ἀμοιβὴν διὰ τοῦτο.

Ἠθικὰ παραγγέλματα.

1. Οὐδὲν ἡ ἀγωγὴ ἄνευ τοῦ παραδείγματος.
(P. Janet.)

2. Ἐκ πάντων ἡ δύναμις τοῦ παραδείγματος εἰσδύει ἠρεμώτερον καὶ βαθύτερον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ.
(Locke.)

Ἡ ἐπιμελὴς νέα.

Ἡ ἐπιμελὴς νέα, χωρὶς νὰ ᾖ λεπτολόγος, ἑκατονταπλασιάζει διὰ τοῦ προτερήματος τούτου πᾶν ὅ,τι κέκτηται, ἡ δ' ἐν παντὶ καταβαλλομένη ἀκρίβεια ἀποτελεῖ ἅμα πηγὴν ὠφελείας καὶ ὡραϊσμοῦ. Τὰ ἐνδύματα αὐτῆς ἀναφαίνονται νέα πολὺ μετὰ τὴν παλαίωσιν αὐτῶν, καὶ ἡ μεθοδικὴ καὶ τακτικὴ αὐτῆς ἐργασία ἀποβαίνει μετ' οὐ πολὺ καρποφόρος. Ταράσσεται ἀναλογιζομένη μήτοι παρέλιπεν ἢ ἐλησμόνησέ τι, καὶ οὐδέποτε ἀδιαφορεῖ ἀπέναντι τῶν μικρῶν οἰκογενειακῶν καθηκόντων καὶ πάσης ἑτέρας ὑποχρεώσεως.

Ἀρέσκει τοῖς ἄλλοις, διότι ἐπιζητεῖ φυσικῶς τὸ αὐτοῖς ἀρέσκον, καὶ καθίσταται ἀγαπητή, διότι αἰσθάνονται οἱ ἄλλοι ὅτι δὲν ἀμελοῦνται ὑπ' αὐτῆς.

Καὶ ὑγιεινῶς δ' ἔτι ὠφελεῖται ἡ τοιαύτη νέα ἐκ τῆς πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν προσοχὴν συνηθείας, διότι ἀδιάπαυστος καθαριότης διατηρεῖ τὴν φυσικὴν τῇ ἡλικίᾳ αὐτῆς δροσερότητα, καὶ ἡ περὶ τὰ ἔργα αὐτῆς τάξις διατηρεῖ τὰς δυνάμεις ἰσορρόπους καὶ τὸν νοῦν μακαρίως ἤρεμον.

Καὶ ἐπὶ τέλους ἀποκτᾷ ἐνωρὶς καὶ ἐσαεὶ τὴν πρὸς τὴν τάξιν ἀγάπην, τὸ δ' αἴσθημα τοῦτο μεγάλως θὰ ἐπιδράσῃ βραδύτερον εἰς τὸν βίον αὐτῆς ἠθικῶς. Καὶ ὄντως ἡ νεᾶνις, γυνὴ γενομένη, πανταχοῦ ἕξει σοβαρὰ νὰ ἐπιτελέσῃ καθήκοντα, μέγα δ' αὐτῇ ἐγένετο καλὸν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας παρεσκευάσθη εἰς τὴν ἀδιάλειπτον καὶ ποικίλην ταύτην ἀφοσίωσιν!

Τὰ πάντα συντρέχουσι λοιπὸν πρὸς εὐτυχίαν τῆς ἐπιμελοῦς κόρης ἐν τῷ παρόντι ἐπ' ἐλπίδι εὐδαιμονίας ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ναὶ μὲν πολλὰ καὶ ἕτερα ἀπαιτοῦνται προσόντα, οὐδ' ἐννοοῦμεν ὅτι μόνον διὰ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἀκριβείας ἀπαλλάσσεται παντὸς ἄλλου κόπου, ἐπαναλαμβάνομεν ὅμως ὅτι ἄριστον ἀποτελεῖ οἰωνὸν τὸ ὅτι εἶναι πεπροικισμένη διὰ τῶν χαρισμάτων τούτων καὶ ἐντιμοτάτην κατάκτησιν ὅτι ἀπέκτησεν αὐτά, ἐν ᾧ δὲν τὰ εἶχεν.

Ἐὰν θέλῃς νὰ μάθῃς ὁποία τις θ' ἀποβῇ βραδύτερον ἡ κόρη ὡς οἰκοδέσποινα, προσπάθησον νὰ τὴν εὕρῃς ἐντὸς τοῦ μαγειρείου· τοῦτο ἔσται καλὸς οἰωνός. Ἐὰν ἡ κόρη αὕτη μὴ δικαιολογηθῇ αἰτουμένη συγγνώμην, καὶ ἐὰν μὴ ἐντραπῇ ὅτι εὑρέθη περὶ κοινὰ καὶ χυδαῖα ἀσχολουμένη, ἔσο βέβαιος ὅτι ἔχει ὑγιᾶ κρίσιν καὶ σκέπτεται ὀρθῶς. Προσπάθησον νὰ παρευρεθῇς, ὅταν

ἐν κακοκαιρίᾳ πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας. Ἐὰν τυλιχθῇ ἐπιμελῶς ἐντὸς τοῦ μανδύου αὐτῆς, ἐὰν φορέσῃ πῖλον παρελθούσης ὥρας τοῦ ἔτους, ἡ γυνὴ αὕτη δὲν θὰ καταστραφῇ ἀγοράζουσα ἐσθῆτας καὶ πίλους ἀπὸ τὰς πρώτας ραπτρίας.

Ἐὰν δὲ ἴδῃς αὐτὴν ἀνεπιτηδεύτως νὰ διευθετῇ ἄνθη ἐντὸς δοχείου, νὰ ὁμαλίζῃ περιττήν τινα πτυχὴν παρα πετάσματος, νὰ τοποθετῇ προσηκόντως καὶ χαριέντως τὰς ἕδρας καὶ τὰ ἔπιπλα, ἡ γυνὴ αὕτη ἀγαπᾷ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἴκου, καὶ ἀντὶ νὰ τρέχῃ εἰς χορούς καὶ ἑσπερίδας, θὰ εἶναι φρουρὸς τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.'

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.

Α

Ἐπιστήμη μέν τινος ἔδοξεν ἡμῖν ὄνομα εἶναι ἡ οἰκονομία, ἡ δ' ἐπιστήμη αὕτη ἐφαίνετο ἢ οἴκους δύνανται αὔξειν ἄνθρωποι, οἶκος δὲ ἡμῖν ἐφαίνετο ὅπερ κτῆσις ἡ σύμπασα, κτῆσιν δὲ τοῦτο ἔφαμεν εἶναι ὅ,τι ἑκάστῳ εἴη ὠφέλιμον εἰς τὸν βίον, ὠφέλιμα δὲ ὄντα εὑρίσκετο πάντα ὁπόσοις τις ἐπίσταιτο χρῆσθαι. **(Ξενοφ. Οἰκ. Στ. 4.)**

Οἰκονομία ἐπιστήμη ἐστὶν ἀγαθῆς τοῦ οἴκου διευθύνσεως καὶ ἀγαθὴ οἰκονόμος κατὰ Ξενοφῶντα ἡ τὸν ἑαυτῆς εὖ οἰκοῦσα οἶκον γυνή. Αἱ νέαι κόραι διὰ τῆς διδασκαλίας θὰ μάθωσι, σήμερον οὖσαι μαθήτριαι καὶ αὔριον ἐσόμεναι οἰκοδέσποιναι καὶ καλῶν οἰκογενειῶν μητέρες, νὰ διευθύνωσι τὸν οἶκον αὐτῶν ὡς δεῖ, ὥστε νὰ ἐπικρατῇ τάξις, καθαριότης, ὑγιεινὴ καὶ φιλοκαλία.

Διὰ τῆς διδασκαλίας θὰ μάθωσι ν᾽ ἀποφεύγωσι τὰς περιττὰς δαπάνας, νὰ ὦσι φειδωλαὶ καὶ νὰ ἐπωφελῶνται ὡς ἔνεστι τὰ μέσα ἃ διαθέτουσιν.

Ὡς ἐπιστήμη λογιζομένη ἡ οἰκονομία περιλαμβάνει πάντα τὰ καθήκοντα τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἴδιον αὐτῆς οἶκον καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν, οὕτω δὲ νοουμένη ἀποτελεῖ τέχνην τοῦ καλὴν ποιεῖσθαι χρῆσιν τοῦ χρόνου, τοῦ νοῦ καὶ τῶν χρημάτων, τέχνην ὁηλ. τοῦ συνετῶς καὶ ὠφελίμως ποιεῖσθαι χρῆσιν τοῦ λίαν ταχέως παρερχομένου *χρόνου*, τοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν μεγάλας ἀπαιτοῦντος προσπαθείας *νοῦ* καὶ τῶν λίαν μὲν δυσχερῶς κτωμένων, δυσχερέστερον δὲ φυλασσομένων *χρημάτων*.

Διὰ τῶν οἰκιακῶν φροντίδων ἐννοεῖ ὁ Φενελὼν «πᾶν τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ οἴκου κυβέρνησιν, πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὰς δαπάνας διὰ τὰ φορέματα, τὰς ἁμάξας, τὰ ἔπιπλα, τῶν τέκνων τὴν ἀγωγήν, τοὺς μισθοὺς καὶ τὴν διατροφὴν τῶν ὑπηρετῶν.» Αὕτη καὶ τοῦ Ἰσχομάχου ἡ εἰκὼν ἐν Ξενοφῶντος Οἰκονομικῷ.

Ἐπειδὴ συνειθίζομεν (λέγει ὁ Φενελὼν) εἰς τὴν σπατάλην, ὡς συνειθίζομεν εἰς τὴν φειδώ, ἀπαραίτητον ἀποβαίνει νὰ διδάσκωμεν καλῶς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀργυρίου. Μὴ φοβηθείτω δὲ ἡ μήτηρ φυλαργυρίαν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, διότι τὸ ἐλάττωμα τοῦτο δὲν εἶναι τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ὑποχωρῆσαν εἰς τὴν σπατάλην, ἀφοῦ τοσοῦτον ἐπληθύνθησαν αἱ βιωτικαὶ ἀνάγκαι, τοσοῦτον δὲ προήχθη ἡ βιομηχανία, ὥστε νὰ λαμβάνῃ τὸ περιττὸν τὴν μορφὴν τοῦ ἀπαραιτήτου ὑπὸ διάφορα ἐπαγωγὰ σχήματα.

Περιορίσατε τὴν νεάνιδα ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ δότε ὡς ὑποδείγματα τὰ καταλληλότατα εἰς τοῦτο πρόσωπα· μορφώσατε τὸν νοῦν πρὸς ὅσα μέλλει νὰ πράττῃ καθ᾽ ὅλον τὸν βίον, παραστήσατε αὐτῇ τὴν φειδὼ ἰδιωτικοῦ οἴκου, τὰς περὶ τῶν προσόδων τῶν ἀγρῶν (1) φροντίδας ἢ περὶ τῶν ἐσόδων τοῦ οἴκου, ἅτινά εἰσιν αἱ πρόσοδοι τῶν πόλεων· ἐθίσατε αὐτὴν ἐκ παίδων νὰ κάμνῃ λογαριασμούς· δείξατέ τῃ ὅ,τι εἰς τὴν τῶν παίδων ἀγωγὴν ἀφορᾷ, καὶ ἐπὶ τέλους πάντα τὰ λοιπά, εἰς ἃ προβλέπετε ὅτι θὰ καταλήξῃ ὑπανδρευομένη.

Οὐ μόνον οἶκον νὰ διευθύνῃ κέκληται ἡ σημερινὴ γυνή. Ἡ ἀποστολὴ αὐτῆς προσέλαβε μείζονα σημασίαν, τὰ δὲ καθήκοντα ἐν συνόλῳ, ἅτινα ὀφείλει νὰ ἐπιτελέσῃ ὡς κόρη, ὡς σύζυγος καὶ ὡς μήτηρ, τοσοῦτον ἐπληθύνθησαν, ὥστε ἀνάγκη νὰ προπαρασκευασθῇ εἰς τοῦτο σοβαρῶς καὶ σπουδαίως.

Ἄρα ὠφελιμωτάτη ἀποβαίνει τοῖς νεάνισιν ἡ διδασκαλία τῆς οἰκονομίας καὶ ἀπαραίτητος μάλιστα εἰς πᾶσαν κόρην ἀδιαφόρως πρὸς τὴν χρηματικὴν τῶν γονέων αὐτῆς περιουσίαν. Καλὸν βεβαίως καὶ ἀπαραίτητον νὰ γνωρίζῃ ἡ νεᾶνις ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀριθμητικήν, νὰ ἔχῃ ἀνεπτυγμένον τὸν νοῦν καὶ μεμορφωμένον τὸ ἠθικὸν αἴσθημα καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν καρδίαν ἐν καλῇ θέσει· ἀλλ᾽ ἐπίσης ἀναγκαῖον ἀποβαίνει νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὴν τάξιν καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ γνωρίζῃ καὶ ν᾽ ἀγαπᾷ τὰ οἰκιακὰ ἔργα, τὰ ἀπαραίτητα, ὧν ἄνευ ἥκιστα θὰ ὠφέλει αὐτὴν πᾶσα ἡ ἐκπαίδευσίς της.

(1) Ἡ ἐπιμέλεια τῆς γεωργίας εἶναι συνάμα ἡδυπάθεια καὶ οἴκου αὔξησις καὶ σωμάτων ἄσκησις, λέγει ἡ ἀττικὴ μέλισσα.

Ἔστι δ' οὐδὲν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ οὕτως οὔτε πολύτιμον οὔτ' ἐράσμιον ὡς γυνὴ ἢ νεᾶνις, ἐπισταμένη τὰ ἑαυτῆς καθήκοντα καὶ ἀφωσιωμένη εἰς αὐτά, διοικοῦσα πάντα ἐν συνέσει καὶ διατηροῦσα ἐν εἰρήνῃ· ὡς γυνὴ ἢ κόρη, ἥτις διὰ τοῦ πρακτικοῦ νοῦ καὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτῆς καρδίας ἀπαλλάσσει τοὺς οἰκείους τοῦ κόπου, ὃν θὰ ἠσθάνοντο ἐκ καταχρήσεων, ἃς αὐτὴ μόνη δύναται νὰ προλάβῃ καὶ νὰ παύσῃ. Τοιουτοτρόπως ἡ κόρη ἐφέλκεται τὸ μειδίαμα καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, τοιουτοτρόπως ἡ σύζυγος ἀποβαίνει πάντοτε προσφιλὴς τῷ συζύγῳ, τοιουτοτρόπως ἡ μήτηρ κτᾶται τὸν σεβασμὸν τῶν υἱῶν αὐτῆς, τοιουτοτρόπως ἡ οἰκοδέσποινα τὸ σέβας τῶν ὑπηρετῶν αὐτῆς κατακτᾶται.

Ἀλλ' ἵνα φθάσῃ εἰς τοσοῦτον τιμῆς, δέον νὰ προπαρασκευασθῇ δι' ἐξαιρέτου ἀγωγῆς, δι' οἰκιακῆς, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἀγωγῆς, δι' ἀγωγῆς ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν τῇ σχολῇ καὶ ἐν τῷ οἰκοτροφείῳ. Πρὸς τοιαύτην δὲ ἀγωγὴν δὲν ἐξαρκοῦσιν οἱ λόγοι, εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ ἐφαρμογή, καὶ μάλιστα ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας. Ἡ οἰκονομία μεγαλύνει τὴν σπουδάζουσαν καὶ ἀσκοῦσαν αὐτὴν νέαν, καὶ διὰ τοῦτο σπανίως ἀπαντᾷ κόρη, ᾗ τινι ἡ σπουδὴ αὕτη εἶναι ἀτερπής.

Β

Ἡ οἰκονομία (εἶπε διάσημος γυνή, ἡ Sirey,) παρέχει ἄθροισμα προσόντων, σχεδὸν πάντων ἀπαραιτήτων εἰς τὴν ἀτομικὴν ἀξίαν τῆς γυναικός, ἤτοι τῆς τάξεως, τῆς προορατικότητος, τῆς καθαριότητος, τῆς φιλεργίας καὶ τῶν συνήθων πρακτικῶν γνώσεων παντὸς τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν οἰκιακὴν ἐμπειρίαν.

Διὰ τῆς *τάξεως*, τοῦ σοφοῦ τούτου ρυθμιστῆρος τῶν πραγμάτων, ἐξισοῦνται τὰ ἔξοδα πρὸς τὰ ἔσοδα, ἐλαττοῦνται αἱ ἀνάγκαι, αὐξάνουσιν οἱ πόροι καὶ γίνεται ἐπωφελὴς χρῆσις τοῦ χρόνου καὶ τῆς περιουσίας. Ἄνευ τάξεως οὔτε πραγματικὴ εὐημερία ὑπάρχει, οὔτε σταθερὰ εὐδαιμονία. «Ἔστι δ' οὐδὲν οὕτως, ὦ γύναι, οὔτ' εὐχάριστον οὔτε καλὸν ἀνθρώποις ὡς τάξις», διδάσκει ὁ Ξενοφῶν.

Προνοητικοὶ ὄντες στέργομεν ἄμεσον στέρησιν πρὸς ἐξασφάλισιν αἰσίου ἀποτελέσματος, καίπερ μεμακρυσμένου· ἡ δ' ἀρετὴ αὕτη, ἀποκτηθεῖσα διὰ τῆς πείρας καὶ διὰ τῆς τάξεως, εἶναι ὀλιγώτερον φυσικὴ εἰς τὰς γυναῖκας, πάσης ἄλλης οὔσης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἴσθημα καλῶς διευθυνόμενον καὶ δι' ἔργων ἐκδηλούμενον. Καὶ ὅμως ἡ προορατικότης εἶναι ἐξόχως μητρικὴ ἀρετή, διότι ἐπιτελοῦνται δι' αὐτῆς πρὸς τὸ συμφέρον τῆς οἰκογενείας ἄγνωστοι καὶ καθημεριναὶ θυσίαι, σπουδαιότεραι καὶ δυσχερέστεραι τῶν περιφανῶν ἀλλὰ τυχαίων ἔργων, τῶν μαρτυρούντων μεγάλην ἀφοσίωσιν.

Ἡ *καθαριότης*, σωτηριώδης οὖσα τῆς ὑγιεινῆς ἀπαίτησις τὰ πάντα διατηροῦσα, καὶ στολισμός, οὗ ἄνευ οὐδεὶς ἕτερος ὑπαρκτός, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἐρασμιωτέραν ἀρετὴν μητρὸς καλῆς οἰκογενείας καὶ οἰκοδεσποίνης.

Ἡ *φιλεργία* γεννᾶται ἐκ τῶν περιστάσεων, ἐν αἷς ζῶμεν, ἐκ καταλλήλου διαθέσεως τῆς ψυχῆς, ἐκ τῆς συνηθείας καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος. Ἡ φιλεργία εἶναι τὸ παλλάδιον τῆς ἀρετῆς τῆς γυναικός, καὶ δυνάμεθα πάντοτε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι φιλεργὸς μήτηρ κα-

λῆς οἰκογενείας εἶναι ἀξία τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀγαθῶν καρδιῶν καὶ πάντων τῶν οἰκείων.

Ὡς συμπέρασμα τῶν εἰρημένων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἡ οἰκονομία ἔχει μὲν πρὸ παντὸς σκοπὸν τὸ *μέλλον*, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὸ *παρόν*. Πολλαὶ νεάνιδες τὴν ἐμπειρίαν τῶν κατ' οἶκον πραγμάτων θεωροῦσιν ὡς τινα ὑλικωτάτην γνῶσιν, μὴ ἐκτεινομένην πέραν τοῦ μαγειρείου καὶ τοῦ ὀρνιθῶνος, ἀγνοοῦσαι ὅτι ἡ οἰκονομία, ἤ, ὡς ἁπλούστερον λέγομεν, ἡ νοικοκυρωσύνη, διδάσκει τὰ προσόντα καὶ τὰ προτερήματα, δι' ὧν μανθάνομεν νὰ *συναθροίζωμεν*, νὰ *διατηρῶμεν*, νὰ *καθιστῶμεν χρήσιμα*, νὰ *διορθῶμεν* καὶ νὰ *ὡραΐζωμεν*, δηλ. πάντα συλλήβδην τὰ προσόντα, ἅτινα ἀπεργάζονται τῶν οἰκογενειῶν τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἡ ἐμπειρία τῶν κατ' οἶκον, ἤτοι ἡ νοικοκυρωσύνη, ἔχει βοηθητικά, πρὸς συνάθροισιν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν φειδώ, πρὸς διάτηρησιν τὴν τάξιν καὶ τὴν καθαριότητα, πρὸς τὸ καθιστᾶν χρήσιμα τὰ διάφορα πράγματα τὴν παίδευσιν καὶ τὰ μαθήματα τῆς πείρας, πρὸς διόρθωσιν τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν δραστηριότητα, καὶ πρὸς ὡραϊσμὸν ἐπὶ τέλους τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν φιλοκαλίαν.

Ὁπόσον εὐτυχεῖς θὰ ἦσαν αἱ οἰκογένειαι, ἐὰν πᾶσαι αἱ οἰκοδέσποιναι εἶχον τὰ προσόντα ταῦτα!

Γ

Ἐπειδὴ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ ἀνατέθεινται τῇ γυναικί, οὐσιώδη ἀθετεῖ αὕτη ὑποχρέωσιν μὴ διδασκομένη τὰ καθήκοντα, ἅτινα ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν αὐτῷ. Τὸ σύν-

ολον τῶν καθηκόντων τούτων ἀποτελεῖ τὴν τέχνην τῆς οἰκιακῆς διευθετήσεως, τὴν ἄλλως λεγομένην νοικοκυρωσύνην.

Δὲν θὰ εἶναι πάντοτε παιδία τὰ κοράσια· ἡ γραμματική, ἡ ἱστορία καὶ ἡ γεωγραφία δὲν θὰ εἶναι πλέον αὐτοῖς τὰ μόνα ὠφέλιμα, ἡ δ' ἐπιμέλεια τῶν κατ' οἶκον θὰ τὰ βοηθῇ καθ' ἑκάστην νὰ προσφέρωνται περιεσκεμμένως καὶ συνετῶς. Τὰ κατωτέρω καταδεικνύουσιν ἐπαρκῶς τὴν ἀνάγκην τῆς σπουδῆς τῶν καθηκόντων τούτων πρὸς τὴν ἀνελλιπῆ διευθέτησιν τῶν κατ' οἶκον πραγμάτων.

Ἡ Campan, ποιουμένη λόγον περὶ τῆς ἀγωγῆς, ἣν ἔδιδε ταῖς ἐν τῷ ἐν Ἐκουὲν ἐκπαιδευτηρίῳ μαθητευούσαις κόραις, γράφει ἐν τοῖς ἑαυτοῖς ἀπομνημονεύμασιν·

Ὅτε αἱ μαθήτριαί μου ἔφθανον εἰς ἡλικίαν νὰ κρίνωσιν, ἐμάνθανον διατί τὰς ὑπεχρέουν νὰ διευθετῶσι τὴν κλίνην αὐτῶν, νὰ σαρόνωσι τὰ δωμάτια καὶ τὰς τάξεις των, νὰ τακτοποιῶσι τὰ φορέματα καὶ νὰ ἐπιδιορθῶσι τὰ ἀσπρόρουχα αὐτῶν.

Πάντα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ τοῦ οἴκου δέον ν' ἀποτελῶσιν ἀντικείμενον διδασκαλίας τῇ γυναικὶ (γράφει ἡ Ἰουλία Borde), διότι ἐνδιαφέρει νὰ γνωρίζῃ πῶς παρασκευάζεται τὸ δεῖπνον, πῶς περιποιοῦνται τὸν προσκεκλημένον εἰς τράπεζαν, ποῖαι προφυλάξεις ἁρμόζει νὰ λαμβάνωνται πρὸς ἀγορὰν τῶν ἐπιτηδείων τοῦ οἴκου, εἰς ποίαν τιμὴν δύνανται ν' ἀγορασθῶσι τὰ ἐδώδιμα καὶ ὁπόσα ἐξ αὐτῶν ἀπαιτοῦνται εἰς δεδομένον ἀριθμὸν συνδείπνων. Ἀναγκαῖον ἐπίσης ἀποβαίνει νὰ γνωρίζῃ ἡ γυνὴ οἰκονομικοὺς τρόπους διὰ νὰ δύνανται νὰ κάμνῃ ἡ ἰδία καὶ ὀλιγοδαπάνως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀ-

παιτοῦσι μεγάλην δαπάνην, ὅταν παραγγέλλωνται ἐκτὸς τοῦ οἴκου.

Ἡ συνήθης καὶ πρακτικὴ γνῶσις πάντων τῶν ἀφορώντων τὴν τέχνην τῆς ἐπιμελείας τῶν κατ' οἶκον ἀποβαίνει τῇ γυναικὶ ἀπόλυτος ἀνάγκη (γράφει ἡ Σιραί).

Ἡ μήτηρ ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ νὰ ἐκτελῇ πᾶν ὅτι διατάσσει, διότι ἐκ πείρας ἀποδεδειγμένον τυγχάνει ὅτι δὲν ὑπάρχει κοινωνικὴ θέσις, ἥτις νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ τοῦ κόπου νὰ μαγειρεύσῃ ἡμέραν τινά, νὰ ράψῃ τὰ φορέματα, νὰ πλύνῃ τὰ ἀσπρόρρουχα καὶ νὰ διευθετήσῃ τὰ τοῦ οἴκου αὐτῆς. Ἡ μήτηρ ἐκ φύσεως ἐτάχθη ἔφορος τοῦ οἴκου, διδάσκαλος καὶ νοσοκόμος πάντων τῶν οἰκείων, ἀποδεικνύει δὲ κακὴν ἀγωγὴν καὶ ψυχὴν κακῶς μορφωθεῖσαν ἡ ἀποστροφὴ ἢ ἡ ἄγνοια πασῶν τῶν λεπτομερειῶν καὶ πάντων τῶν καθηκόντων, ἅτινα καὶ μόνα καθιστῶσι τὰς γυναῖκας χρησίμους, σεβαστὰς καὶ ἀναγκαίας.

Καὶ ὁ Φενελὼν ἔγραψε καὶ παρεθέσαμέν τινα ἀνωτερω, σαφὴς δὲ περὶ τούτου εἶναι καὶ ὁ διάσημος Δουπανλού, λέγων·

Πρέπει νὰ μυῶνται τὰ κοράσια τὰ οἰκιακὰ ἔργα λεπτομερέστατα, μόνη δὲ ἡ πρᾶξις δύναται νὰ παράσχῃ πραγματικὸν θέλγητρον εἰς τὰ τοιαῦτα μαθήματα. Πρέπει νὰ ὁδηγῶνται ἐνίοτε εἰς τὸ ἱματιοφυλάκιον καὶ εἰς τὸ σιδερωτήριον, διὰ νὰ μανθάνωσιν ἐκεῖ, ἐπὶ τόπου, πῶς πρέπει νὰ διατάσσωνται τὰ φορέματα κατὰ τὰς διαφόρους χρήσεις· πρέπει νὰ βλέπωσι πῶς σαπωνίζονται, πῶς διπλόνονται καὶ πῶς σιδερόνονται καὶ νὰ μανθάνωσι πόσον χρόνον καὶ πόσας φροντίδας ἀπαιτοῦσιν αἱ διάφοροι αὐταὶ ἐργασίαι.

Διδασκαλία τῆς οἰκονομίας.

Περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω πολὺ (λέγει ὁ Rollin) περὶ τὰ ἐκ τῶν ἐργοχείρων ὠφελήματα ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα τοῦ θήλεος γένους, διότι ἡ πρακτικὴ ἐγένετο ἀρκούντως κοινὴ ἐν ἡμῖν καὶ δύναται ν' ἀποβῇ εἰς τιμὴν αὐτῶν μεγάλην. Καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις αἰῶσι, καθ' οὓς διεσώζετο ἀκόμη ἡ ἀγαθὴ ἁπλοϊκότης τοῦ νέου τότε εἰσέτι κόσμου, αἱ μᾶλλον διαπρεπεῖς γυναῖκες ἠσχολοῦντο περὶ δύσκολα ἔργα, ἅτινα ἡμεῖς θὰ ἐθεωροῦμεν ταπεινὰ ὡς εὐτελῆ καὶ περιφρονήσεως ἄξια.

Ἡ Σάρα, εἰς πλούσιον ἀνήκουσα οἶκον καὶ ὑπὸ πολυαρίθμου προσωπικοῦ ὑπηρετριῶν περιστοιχιζομένη, διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν παρεσκεύαζε τὰ βρώματα τῶν ξενιζομένων ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς, καὶ ἡ Ρεβέκκα καὶ ἡ Ραχήλ, ἐν τρυφερᾷ εἰσέτι διατελοῦσαι ἡλικίᾳ, ἐπανήρχοντο ἐκ τῆς κρήνης, βαρείας ὑδρίας πλήρεις ὕδατος ἐπ' ὤμων φέρουσαι. Ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων Ἀλκινόου, ὅστις ἤσκει τὴν φιλοξενίαν ἐν μεγαλοπρεπείᾳ ὄντος ἡγεμονικῇ, ἡ Ναυσικάα, οὐδόλως ἠρυθρία πορευομένη εἰς τὸν ποταμόν, ἵνα αὐτὴ πλύνῃ τὰ φορέματα τοῦ οἴκου. Τὸ θῆλυ φῦλον διέσωσε τὴν ἐπαινετὴν ταύτην συνήθειαν τῆς ἐργασίας τῶν χειρῶν ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις καὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις.

Ἐκ τῆς ἱστορίας μανθάνομεν ὅτι ἡ πραγματικὴ σχολὴ τῶν πατριωτικῶν καὶ πολεμικῶν ἀρετῶν παρὰ τοῖς δυσὶ μεγίστοις λαοῖς τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἦν ὁ καλῶς διατεταγμένος οἶκος ἐν μέσῳ τῶν ἀγροτικῶν ἔργων. Συγκινητικωτάτη εἶναι ἡ περιγραφὴ ἀθηναϊκοῦ οἴκου ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ οἱ ὡραῖοι λόγοι, οὓς ὁ συγγραφεὺς θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ Σωκράτους ἐν τοῖς περὶ οἰκονομίας διαλόγοις.

Αἱ ἐξοχώτεραι τῶν παιδαγωγῶν, οἷαι ἡ δὲ Μαιντε-

νὼν καὶ ἡ Καμπάν, οὐ μόνον ἐπεθύμουν νὰ διδάσκωνται αἱ κόραι ραπτικὴν καὶ ἄλλα ἐργόχειρα, ἀλλὰ συνίστων νὰ τὰς μανθάνωσι καὶ πᾶν οἰκιακὸν ἔργον καὶ τὰ καθέκαστα τῆς οἰκονομίας. Ἤθελον ἐνὶ συντόμῳ λόγῳ νὰ καταστήσωσιν αὐτὰς καλὰς οἰκοδεσποίνας, ὅ ἐστι καλὰς *νοικοκυράς*.

Ἐν Σαὶν Σὺρ αἱ μαθήτριαι ἐχρησιμοποιοῦντο ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ἐν τῷ πλυντηρίῳ, ἐν τῇ ἐπιδιορθώσει καὶ τῇ κατασκευῇ φορεμάτων, καὶ ὑπεβοήθουν τὰς καλογραίας, αἷς ἦσαν ἀνατεθειμένα τὰ οὐχὶ λεπτὰ ἔργα τοῦ μαγειρείου, τοῦ σαρώματος τῶν κοιτώνων καὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν αἰθουσῶν τῶν παραδόσεων. Τὰ μεγαλείτερα κοράσια ἐβοήθουν τὰ μικρότερα εἰς τὸ νὰ ἐνδυθῶσι· αὐτὰ διώρθουν τὰς κλίνας των καὶ τὰ ἐμάνθανον ὅ,τι ὤφειλον νὰ μάθωσιν. Ἐνίοτε δὲ μετεχειρίζοντο ὡς πρὸς ἄσκησιν καὶ πρὸς ἀμοιβὴν ὁλόκληρον τάξιν ἢ ὅμιλον μαθητριῶν εἰς τὸ νὰ καθαρίζωσι, πλύνωσι καὶ λευκαίνωσι τὸ ἑστιατόριον, νὰ διευθετῶσι τὸ ἱματιοφυλάκιον καὶ τὸ μαγειρεῖον καὶ νὰ σαρόνωσιν ὅλον τὸ σχολεῖον.

Μεταχειρίζεσθέ τας (τὰς μαθητρίας) ἀνενδοιάστως (ἔλεγεν ἡ δὲ Μαιντενὼν) εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα, διότι πᾶν ὅ,τι δι' ὑμῶν θὰ μάθωσιν ἐν Σαὶν Σὺρ θὰ εἶναι πάντοτε ὀλίγον ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ κάμνωσιν ἀλλαχοῦ. Καταστήσατε αὐτὰς φιλοπόνους καὶ δεξιὰς οἰκοδεσποίνας, καὶ θὰ γείνωσι καταλληλότεραι εἰς πᾶν ὅ,τι θὰ ἐπιχειρήσωσιν. Ἂς ὑπηρετῶσιν ἀλλήλαις, ἂς σαρόνωσι καὶ ἂς διορθῶσι τὰς κλίνας, καὶ θὰ γείνωσι καρτεροψυχώτεραι, ἐπιδεξιώτεραι καὶ ταπεινοφρονέστεραι.

Πάντα τὰ καθήκοντα ταῦτα ἂς κατασταθῶσιν ἀμοιβαὶ καὶ ἂς χορηγῶνται μόνον εἰς τὰς φρονιμωτέρας· εὐχερῶς δὲ θὰ ἐννοήσωσιν αἱ διδασκάλισσαι ὅτι κόραι, οὕτως ἀνατρεφόμεναι, θὰ ὦσιν ἐξαίρετοι οἰκοδέσποιναι· θὰ μορφωθῶσι μορφοῦσαι τὰς λοιπὰς συμμαθητρίας αὐτῶν. Αἱ διδασκάλισσαι ἂς ἐποπτεύουν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰς μαθητρίας, ἀμείβουσαι τὰς φιλομαθεῖς, καὶ πάντα ταῦτα θὰ διεγείρωσι μεγάλην ἁμιλλαν.

Θὰ ἐπιστρέψητε οἴκαδε (ἔλεγε) μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποφοίτησιν ἔχουσαι αἱ περισσότεραι πατέρα ἢ μητέρα ἐν χηρείᾳ, ἢ ἀσθενεῖς ἢ ἰδιοτρόπους, διερχόμεναι συχνότατα τὴν ἡμέραν σας ἐν ἐργασίᾳ· ἕτεραι δὲ θὰ ὦσιν εὐτυχέστεραι, ἐκεῖναι αἵτινες θὰ εὑρεθῶσιν ἐν τῇ ἐξοχῇ, ζῶσαι ὡς οἰκοδέσποιναι, ἐπιτηροῦσαι τοὺς ὑπηρέτας καὶ βλέπουσαι ἐὰν ἐπιτελῶσι καλῶς ἕκαστος τὸ καθῆκον αὐτοῦ, ἐὰν δηλ. ἡ τῶν ἀγρῶν καλλιέργεια γίνηται καλῶς, ἐὰν περιποιῶνται τὰ κτήνη καὶ τὰς ὄρνιθας, καὶ αἵτινες ἐπὶ τέλους πολλάκις θὰ ὦσιν ἠναγκασμέναι νὰ ἐργασθῶσι καὶ αὐταί. Ἐάν τις, κόραι μου, ἔχει ἀνάγκην ν' ἀποκτήσῃ πληθὺν ἀρετῶν, εἶσθε σεῖς, ἐπειδὴ κατὰ τὰ φαινόμενα θὰ ἐκτεθῆτε εἰς πολλὰ δυσχερῆ καὶ ἐπίπονα ἔργα.

Οὕτω προπαρεσκεύαζεν ἡ Μαιντενὼν τὰς προσφιλεῖς μαθητρίας αὐτῆς εἰς τὸν πραγματικὸν βίον, εἰς τὴν μέλλουσαν αὐτῶν τύχην.

Ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ἐκουὲν ἡ Καμπὰν ἐμόρφου ἐνωρὶς τὰς μαθητρίας εἰς τὰ οἰκιακὰ ἔργα, ἐπιτήδειαι δ' αὗται οὖσαι εἰς πάντα τὰ εἴδη τῆς ραπτικῆς, αἱ ἴδιαι ἔρραπτον τὰ φορέματα αὐτῶν, ἐσάρονον τὰ δωμάτια τῶν παραδόσεων, ὑπηρέτουν κατὰ σειρὰν εἰς τὴν τράπεζαν, παρέδιδον εἰς πλύσιν καὶ παρελάμβανον τ' ἀ-

σπρόρρουχα αὐτῶν καὶ ἐσημείουν τὰ διάφορα τοῦ σχολείου ἔξοδα. Ἡ διάσημος παιδαγωγὸς ἤχθετο ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῆς ἡ δημοσία ἀγωγὴ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐθισθῶσι προσέτι αἱ κόραι εἰς ἁπλούστερα ἔργα, ἤτοι εἰς τὸ περίχυμα μπογάδας, εἰς τὸ πλύσιμον, εἰς τὸ σιδέρωμα καὶ εἰς τὸ ἐψήσιμον γλυκυσμάτων· αἱ πρὸς τοῦτο ἀπόπειραι αὐτῆς δὲν ἀπήνεγκον τὰ ποθητὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ de Virieu, ἥτις ὑπῆρξεν ἔξοχος γυνή, ἔγραψε περὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς ἀντικειμένου τὰς ἑξῆς ἀξίας σημειώσεως σελίδας·

Φρονῶ (λέγει) ὅτι ὑπάρχει τρόπος νὰ χρησιμοποιῶνται αἱ μαθήτριαι κατὰ σειρὰν εἰς οἰκιακά τινα ἔργα, εἴτε ἐκτὸς εἴτε ἐντὸς τοῦ οἴκου. Τὸ τοιοῦτον διαμορφοῖ καὶ καθιστᾷ αὐτὰς φιλοπόνους καὶ ἐπιτηδείας. Οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει ἡ μὴ ἔχουσα ἀνάγκην νὰ μάθῃ τὴν οἰκονομίαν θεωρητικῶς, καὶ πρὸ πάντων πρακτικῶς. Καλαὶ διδασκάλισσαι καλῶς θὰ ἔπραττον ἀπασχολοῦσαι ἐνίοτε τὰς μαθητρίας περὶ τοιαῦτα ἔργα· ὑπάρχουσι βιβλία διαλαμβάνοντα περὶ αὐτῶν, ταῖς τ' ἀναγινώσκουσι, συσκέπτονται μετ' αὐτῶν, καὶ τοῦτο τὰς διασκεδάζει πολύ, εἶτα δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πρὸς ἔξοδον ἀδείας δοκιμάζουσι συνταγάς τινας. Ἡ καλὴ μήτηρ θὰ ἔπραττε πάντα ταῦτα μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτῆς, καὶ αἱ διδασκάλισσαι δὲ ὀφείλουσι νὰ τείνωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὸ ν' ἀπασχολῶσι τὰς μαθητρίας εἰς πᾶν ὅ,τι θὰ τὰς ἀπησχόλει πλησίον τῶν μητέρων αὐτῶν.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας διδάσκεται λίαν περιωρισμένως ἔν τισι τῶν ἡμετέρων παρθεναγωγείων ἡ οἰκονομία, ἡ διδασκαλία ὅμως αὐτῆς γίνεται μόνον διὰ βιβλίων,

οὐχὶ δὲ καὶ πρακτικῶς, ἀμφίβολον δὲ κατὰ πόσον αἱ ἀπόφοιτοι κόραι εἶναι καλῶς κατηρτισμέναι πρὸς συνέχειαν τῶν οἰκιακῶν ἔργων ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ.

Ἐν Εὐρώπῃ, ὡς δῆλον, ὑπάρχουσι καταστήματα, ἔνθα ἄγονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν αἱ μεγάλαι μαθήτριαι πρὸς πρακτικὴν διδασκαλίαν εἰς τὸ πλυντήριον, εἰς τὸ σιδερωτήριον, κλπ., λόγῳ δ' ἀμοιβῆς ἐπιτρέπεται εἰς τὰς φρονιμωτέρας καὶ ἐμπειροτέρας νὰ *βάλωσι καὶ χέρι* εἰς τὰς ἐκεῖ ἐκτελουμένας διαφόρους ἐργασίας. Παρ' ἡμῖν δέ; Εἶναι ἔργα τοῦ μέλλοντος τὰ τοιαῦτα.

Ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς παρθεναγωγείοις τὰ μαθήματα τῆς οἰκονομίας εἶναι ἀνατεθειμένα εἰς μίαν διδασκάλισσαν· αὕτη παρίσταται πάντοτε εἰς τὸ πλυντήριον, βοηθοῦσα ταῖς μαθητρίαις, ὁδηγεῖ αὐτὰς εἰς τὸ μαγειρεῖον, εἰς τὸ ὀψοφυλάκιον, εἰς τὸν λαχανόκηπον· τὰς μανθάνει νὰ γνωρίζωσι τ' ἀπαιτούμενα ἐν τῇ οἰκίᾳ τρόφιμα, τὰ μέσα τῆς διατηρήσεως αὐτῶν, τὴν χρῆσιν ἑνὸς ἑκάστου, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰς χύτρας, ἃς πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται, τὴν ἀπαιτουμένην διατήρησιν αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς σκευασίας διαφόρων βρωμάτων. Τὰς ἀσκοῦσι πρακτικῶς εἰς τὰ καθέκαστα τοῦ ὀψοφυλακίου, πῶς δηλ. νὰ ἑτοιμάζωσι τὰς ὀπώρας, τὰ ἐπιδόρπια κλπ., τὰς μανθάνουν νὰ γνωρίζωσι τὰ λαχανικά, διότι κατὰ τὸν Δουπανλοὺ πολλαὶ ἐξ αὐτῶν δὲν διακρίνουσι τὸ λάχανον ἀπὸ τοῦ γογγυλίου καὶ μίαν κερασέαν ἀπὸ μίαν φλαμουριάν, τὸν λόγον ἑκάστου πράγματος, τὴν ἐν χειμῶνι διατήρησιν τῶν ὀπωρῶν, τὸν χρόνον τῶν μεγάλων προμηθειῶν τῶν ἐν τῷ οἴκῳ ἀπαιτουμένων κλπ.

Ἐν τῷ κήπῳ παραχωροῦνται αὐταῖς πρασιαὶ πρὸς ἀνθοκομίαν ἢ πρὸς καλλιέργειαν χορταρικῶν, ἐξ ἐκείνων ἅτινα χρησιμεύουσιν εἰς τὸ βραστὸν κρέας, πάντα δὲ τὰ ἔργα ταῦτα χρησιμεύουσιν ἐν τῇ παραδόσει ὡς ἀφετηρία διδακτικῶν μαθημάτων, σπουδαίων διαλέξεων καὶ πραγματικῶν πρακτικῶν μαθημάτων.

Τὰ σχολεῖα ταῦτα ἀκολουθοῦσι πιστῶς τὰ παραγγέλματα τοῦ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ γυναικείας παιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς πολλὰ γράψαντος ἐπισκόπου Αὐρηλίας Δουπανλού, ὅστις συνίστη τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ παριστάνωνται πάντα ταῦτα καταληπτῶς εἰς τὰς νέας, διότι ἐνδέχεται νὰ τὰ θεωρήσωσιν ὡς λίαν ταπεινὰ ἔργα, ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας πρέπει νὰ πεισθῶσιν ὅτι πᾶν ἔργον τῆς οἰκοδεσποίνης ἀποτελεῖ σπουδαῖον τῶν καθηκόντων αὐτῆς μέρος.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΗΘΙΚΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΤΑΡΤΙΣΜΟΣ. ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΗΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΦΙΛΟΦΡΟΣΥΝΗ.

Αἱ νοῦν ἔχουσαι γυναῖκες ἐν ταῖς ὀργαῖς τῶν ἀνδρῶν κεκραγότων μὲν ἡσυχάζουσιν, σιωπῶντας δὲ προσλαλοῦσαι καὶ παραμυθούμεναι καταπραΰνουσιν.

(Πλουτάρχ.)

Δύο ἀπαραίτητα προσόντα δέον νὰ ἔχῃ ἡ οἰκοδέσποινα ἵν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀτάραχον ἐπιρροήν, ἣν δύναται καὶ ἣν ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἐπὶ τῶν οἰκείων, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ οἰκογενειάρχου, τὴν φιλοφροσύνην ἐν ἄλλοις λόγοις καὶ τοῦ χαρακτῆρος τὴν ταὐτότητα, παντὸς δ' ἄλλου κάλλιον ἡ φιλοφροσύνη καθιστᾷ ἐρασμιωτέραν τὴν γυναῖκα καὶ τῇ παρέχει ἀσφαλέστερα μέσα πρὸς διάδοσιν περὶ ἑαυτὴν τῆς εὐδαιμονίας.

Ἐνίοτε ὁ οἰκογενειάρχης ἕνεκα τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ φροντίδων καὶ τῶν ἀπαντώντων προσκομμάτων ἀποβαίνει σκυθρωπὸς καὶ μεμψίμοιρος· ἡ ἀτάραχος ὅμως καὶ φιλοφρονητικὴ γυνὴ προσποιεῖται ὅτι δὲν ἐνόησε τίποτε καὶ δεξιοῦται αὐτὸν ὡς εἰ ἦτο ἐράσμιος· ἢ ἐὰν συμβῇ νὰ εἶναι ὁ ἀνὴρ εἰς ἄκρον εὐερέθιστος καὶ μὲ τὸ τίποτε νὰ γίνηται ἄλλος ἐξ ἄλλου, τότε ἡ γυνὴ ἀποφεύγει νὰ τῷ ἀντιτείνῃ ἀναμένουσα ἐν ὑπομονῇ νὰ

πραϋνθῇ, ἢ ἐπιταχύνουσα τοῦτο διά τινος λεπτῆς περιποιήσεως. Ἡ εἶναι μὲν ἴσως εὐμενής, ἀλλ' ἀπαιτεῖ νὰ τὸν προϋπαντᾷ ἡ σύζυγός του καὶ νὰ τὸν περιποιῆται· ἡ οἰκοδέσποινα, ἥτις γνωρίζει τὰς ἐπιθυμίας του, μαντεύει αὐτὰς καὶ τὸν προλαμβάνει ὅταν πρόκηται νὰ ζητήσῃ τι ἀπὸ τὰ ἄπειρα μικρὰ πράγματα, ἅτινα τοσοῦτον σημαίνουσιν ἐν τῇ οἰκιακῇ εὐδαιμονίᾳ. Ἡ θερμάστρα του ἐπὶ παραδείγματος εἶναι πάντοτε ἐγκαίρως ἀνημμένη, τὰ καθημερινὰ φορέματά του ἕτοιμα, καὶ ὅταν ἐπανακάμπτῃ τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν οἰκίαν του ριγῶν καὶ κατάκοπος, εὑρίσκει τὰς εὐμαρίδας πλησίον καλῆς καὶ σπινθηριζούσης πυρᾶς, ἥτις τὸν φαιδρύνει, καὶ ἐάν ποτε ἐφανέρωσεν οὗτος προτίμησίν τινα εἴς τι φαγητόν, βλέπει ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ προτιμητὸν ἔδεσμα, χωρὶς νὰ περιμένῃ διὰ τοῦτο ἡ σύζυγος αὐτοῦ εὐχαριστήρια, κτλ. κτλ. «Ἀρετῆς φειδὼ ἡ εἰς τὰ μικρὰ πράγματα περιποίησις (λέγουσιν οἱ Σῖναι). Καὶ ὁ Théry δὲ λέγει ὅτι ἀρρήτως εὐφραίνεται ὁ οἰκογενειάρχης, ὁ πάντοτε ἀπησχολημένος καὶ ἐπιθυμῶν νὰ εὕρῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀνακούφισιν, ἥτις ἐνισχύει τὰς δυνάμεις του, ὅταν αἰσθανθῇ ἑαυτὸν περιβαλλόμενον διὰ περιποιήσεων, ἃς οὐδὲ κἂν ἐφαντάσθη· ἀπαιτεῖται ὅμως νὰ ἔχῃ εὐστοχίαν ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα, ὥστε νὰ μὴ γείνῃ ὑπερβολικὴ καὶ κουράσῃ ἐκεῖνον, ὑπὲρ οὗ αἱ περιποιήσεις αὗται γίνονται· πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ σπουδάσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἑαυτῆς νὰ ρυθμίσῃ, μαντεύουσα τὰς ὀρέξεις του καὶ πρὸς ταύτας τὰς ἑαυτῆς ὀρέξεις καὶ τὰς συνηθείας συμμορφοῦσα.

Ἡ φιλοφροσύνη φέρει τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν εἰρήνην ἐν τῷ οἴκῳ, ἡ δὲ ταὐτότης τοῦ χαρακτῆρος καθιστᾷ αὐτὰς διαρκεῖς.

Ταυτότης χαρακτῆρος.

« Ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται ὀλιγώτερον ἐκ τοῦ χαρακτῆρος ἢ ἐκ τῆς περιουσίας. » Ὄντως πολλῶν ἀνθρώπων ὁ βίος ὑπῆρξε τεταραγμένος· ἐπειράχθη ἡ ἀγάπη των καὶ κατεστράφη ἡ εὐδαιμονία, διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταστείλωσιν ὁ μὲν τὸν καχύποπτον, ἡ δὲ τὸν μελαγχολικὸν καὶ ὀξύχολον χαρακτῆρα αὐτῶν ! Ἡ ταυτότης τοῦ χαρακτῆρος, ἡ θυγάτηρ αὕτη τῆς πραότητος, δέον νὰ ᾖ τὸ κληροδότημα πάσης οἰκοδεσποίνης. Γνωστὸν ὅτι τὰ ἐν τῷ οἴκῳ δὲν ἔχουσι πάντοτε κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν, ὅτι δ' ἐν μέσῳ τοσούτων λεπτομερειῶν, κατ' ἀνάγκην ἀπαντῶσι καὶ δυσάρεστα. Ἐνίοτε λόγου χάριν ἡ γυνὴ ἔχει σύζυγον δύσκολον, ὅστις δὲν ἀναγνωρίζει πάντοτε τοὺς κόπους, οὓς αὕτη ὑφίσταται· καὶ τὰ τέκνα δέ, οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ ἐργάται προξενοῦσι μυρίας ἀνίας. Ἐν μέσῳ πάντων τούτων τῶν ἀπροσδοκήτων προσκομμάτων ἡ καλὴ οἰκοδέσποινα προσπαθεῖ νὰ τηρήσῃ ταὐτότητα χαρακτῆρος, ἥτις ἀνακουφίζει τὸ βάρος αὐτῶν, διότι ἐὰν ἀπολίπῃ αὐτὴν τὸ θάρρος, θὰ καταστήσῃ αὐτὰ χείρονα καὶ θὰ τὰ συναισθάνηται ζωηρότερον.

Ἄλλως δὲ ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ ᾖ πάντοτε φιλομειδὴς καὶ ἂν ἀκόμη ὑφίσταται ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας· δέον νὰ ᾖ ἐνώπιον τοῦ συζύγου ἤρεμος καὶ γαλήνιος, ἵνα διασκορπίζῃ περὶ ἑαυτὴν τὴν γαλήνην καὶ τὴν χαράν Ἀ-

ποκαλεῖται ἡ γυνὴ «θαυμασία δύναμις», ναί· ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ μειδιαμάτων, ἐξ ἁρμονικῶν μελῳδιῶν, ἐκ πραότητος καὶ ἐκ χάριτος. Αὕτη τῶν γυναικῶν ἡ ἰσχύς.

Γυνὴ εὐαρέστου χαρακτῆρος εἶναι χαριεστέρα ἢ ὅταν πάντοτε εἶναι συνωφρυωμένη· εἶναι ἀγαπητή, ὑπηρετεῖται προθύμως καὶ διατίθησιν ἓν περὶ πλέον ὅπλον ἵνα ἑλκύσῃ καὶ διατηρῇ τὴν εἰρήνην τῆς οἰκογενείας.

Ὁ οἰκογενειάρχης αἴρει πολλάκις ἱκανὸν βάρος τῶν ἐξωτερικῶν αὐτοῦ ὑποθέσεων καὶ κατατρύχεται ὑπὸ μεριμνῶν, συλλογιζόμενος πῶς θὰ κερδήσῃ τὸν ἐπιούσιον τῶν οἰκείων ἄρτον, ὥστε νὰ μὴ τῷ ἀποβαίνῃ ὁ οἶκος μελαγχολικός, ὅταν κουράζηται μὲ λεπτομερείας, καὶ γίνεται αὐτῷ λόγος περὶ ἀνιῶν, ὧν ἡ παῦσις δὲν ἐξαρτᾶται παρ' αὐτοῦ. Ἐπανερχόμενον οἰκαδε ὀφείλει ἡ σύζυγος νὰ δεξιοῦται φιλομειδῶς καὶ προθύμως πάντοτε αὐτὸν νὰ χαιρετίζῃ.

Φαντάσθητε οἰκοδέσποιναν ἐρίσασαν πρὸς τὰς ὑπηρετρίας αὐτῆς καὶ δεξιουμένην σκυθρωπῶς τὸν ἑαυτῆς σύζυγον, ἐπανακάμψαντα κατάκοπον ἐκ τῆς ἡμερησίας ἐργασίας· μόλις καθίσῃ οὗτος, καὶ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀκούσῃ μέχρι τέλους τὰς ἱερεμιάδας τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἥτις οὐδεμίαν παραλείπει αὐτῷ λεπτομέρειαν περὶ τῆς ἔριδος αὐτῆς. Ἡ ἀθυμία καταλαμβάνει τότε τὸν σύζυγον, ὅστις ἀρχίζει τὰς μομφὰς καὶ τὰς ἐπιπλήξεις καὶ καταφεύγει ἢ εἰς φίλους ἢ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἢ εἰς τὸ καφενεῖον, ἵν' ἀναζητήσῃ ἐκτὸς τοῦ οἴκου διασκέδασιν καὶ γαλήνην, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἐν αὐτῷ.

Ἐὰν ἡ οἰκοδέσποινα αὕτη ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ

ἑαυτήν, θ' ἀπηλλάσσετο τῆς δυσαρέστου σκηνῆς, τῆς γενομένης ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ οὐδεμίαν θὰ εἶχεν ἀφορμὴν μεταμελείας διὰ τὰ ἐπακόλουθα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προκύψωσιν.

Μὴ λησμονήσωμεν ν' ἀναφέρωμεν τρίτον τι, ἱκανὸν νὰ καταστήσῃ εὐτυχῆ τὴν οἰκογένειαν, ἤτοι τὴν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἀνδρογύνου.

Συνεβουλεύσαμεν τὰς μελλούσας οἰκοδεσποίνας νὰ μὴ ἀπασχολῶσι τὸν οἰκογενειάρχην καὶ κουράζωσιν αὐτὸν ἀνωφελῶς, ἀφηγούμεναι αὐτῷ τὰ καθημερινὰ καὶ πολλαπλᾶ μικρὰ δυσάρεστα, εἰς ἃ ὑπόκειται πᾶσα μήτηρ καλῆς οἰκογενείας. Ἔστω· ἀλλὰ καὶ τὸ παρασιωπᾶν τὰ σοβαρὰ καὶ μὴ ἐξελέγχειν μετ' αὐτοῦ τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ οἴκου, ἅτινα εἶναι ὁ καρπὸς τῶν πόνων του, ἀποτελεῖ κάκιστον τρόπον, διότι παραβλέπονται τότε αἱ ἄρισται εὐκαιρίαι πρὸς σύσφιγξιν τῶν δεσμῶν τῆς συνεννοήσεως καὶ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς συζυγικῆς εὐδαιμονίας.

Πολλαὶ γυναῖκες ὅμως λησμονοῦσι τὸ παράγγελμα τοῦτο. «Οἱ ἄνδρες δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἠξεύρουν ὅλα» (λέγουσιν αὗται), τινὲς δὲ τῶν μητέρων χωροῦσι μέχρι τοῦ νὰ καταστήσωσι τὰ τέκνα αὐτῶν συνένοχα τῶν μικρομυστικοτήτων αὐτῶν. «Μὴ τὸ εἰπῆτε εἰς τὸν πατέρα» (ἐπιλέγουσι), καὶ προσθέτουσιν ἐν εἴδει συμπεράσματος καὶ ὡς δικαιολογίαν, «Οἱ ἄνδρες δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἠξεύρουν ὅλα.» Καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ μειοῦται τὸ υἱικὸν σέβας, ἰδοὺ πῶς διαστρέφεται τὸ ἠθικὸν φρόνημα τοῦ παιδίου. Δυοῖν θάτερον, ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ γυνὴ ζητεῖ ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τοῦ συζύ-

γου αὐτῆς εἶναι μηδαμινόν, καὶ τότε οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὸ ἀποκρύψῃ, ἢ εἶναι σπουδαῖον, καὶ τότε τὸ καθῆκον τῆς γυναικὸς δὲν ἔγκειται ἆρά γε εἰς τὸ νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ αὐτοῦ ;

Πολλάκις ἡ γυνὴ ζητεῖ ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀγορὰν ὑφάσματός τινος πρὸς κατασκευὴν φορέματός της, ὑπάρχουσι δὲ γυναῖκες, αἵτινες ζητοῦσι παρὰ τῶν ραπτριῶν αὐτῶν δύο λογαριασμούς. Τούτων ὁ μὲν μικρός, ὁ ψευδής, εἶναι προωρισμένος νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν σύζυγον, ὁ δὲ φανερῶν τὸ πραγματικὸν ποσὸν μένει εἰς αὐτὰς μόνον. Ὁπόσας δὲ πανουργίας μεταχειρίζονται διὰ νὰ τὸν ἐξοφλήσωσι! Κάμνουν κρυφίας *οἰκονομίας* ἢ πληρόνουν τοὺς ἐργάτας ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ συζύγου. Ἐνίοτε πάλιν οἱ προμηθευταὶ ἀνυπομονοῦντες παρουσιάζονται πρὸς τὸν κύριον, καὶ τότε ἐπέρχεται ἐξήγησις, ἢ ἔπεται σκηνὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον βιαία. Οἱ τοιοῦτοι τρόποι εἶναι ἀνάξιοι σοβαρᾶς γυναικός, μητρὸς καλῆς οἰκογενείας καὶ χρηστῆς καὶ οἰκονόμου οἰκοδεσποίνης, εὑρίσκει δὲ αὕτη τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῆς κακῆς αὐτῆς πράξεως ἐν τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ συζύγου.

Ἐὰν κατὰ κακὴν τύχην, νεαραὶ κόραι, παρασυρθῆτε, ὅταν προΐστασθε οἴκου, εἰς ἀκατάλληλον ἀγορὰν ἢ εἰς συνομολόγησιν χρέους τινός, τὸ ὁποῖον σᾶς φέρει εἰς ἀμηχανίαν, ἀντὶ ν' ἀποκρύψητε τὸ λάθος σας, διότι ἠγοράσετε ἐπὶ πιστώσει, πορεύθητε πρὸς τὸν σύζυγόν σας καὶ ἐμπιστεύθητε αὐτῷ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ τὴν στενοχωρίαν σας· ἐκεῖνος δὲ συγκινούμενος ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης σας πρὸς τὴν γενναιοψυχίαν του θὰ σᾶς

συγχωρήσῃ, καὶ πρῶτος αὐτὸς θὰ σᾶς παρηγορήσῃ. Ἢ θὰ παραφερθῇ ἴσως καὶ θὰ σᾶς ἐπιπλήξῃ διὰ τὴν ἀπρονοησίαν σας. Ἀλλὰ προτιμότερον νὰ ἐπιπληχθῆτε ἀνταξίως ἢ ν' ἀπολέσητε τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ.

Καλὸς καὶ κακὸς χαρακτήρ.

Ἡ δύστροπος γυνὴ ἐγεννήθη πρὸς κακόν της καὶ πρὸς κακὸν τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀγαθοῦ χαρακτῆρος γυνὴ ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀσφαλέστατον τεκμήριον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐδαιμονίας της, διότι ζῇ ἐν εἰρήνῃ πρὸς πάντας, δὲν ὀργίζεται, οὐδὲ ἀδημονεῖ ὅταν ἐπισκήψῃ δυστύχημά τι ἢ τις ἐναντιότης ἐπέλθῃ, ἀλλ' εἰς τὴν καλὴν τῶν πραγμάτων ὄψιν ἀποβλέπουσα εἶναι διατεθειμένη πάντοτε νὰ δείκνυται εὐάρεστος τοῖς ἄλλοις. Οἱ περὶ αὐτὴν διάγουσιν ἐν χαρᾷ καὶ ἡσυχίᾳ, εἶναι δὲ πάντοτε φιλομειδής, διότι ἡ γαλήνη τῶν χαρακτήρων καὶ τὸ μειδίαμα εἶναι τὸ ἀπαύγασμα καλῆς καρδίας· ἀπεναντίας δὲ ἡ δύστροπος καὶ χαλεπὴ τὸν χαρακτῆρα γυνὴ ἀποβαίνει τοῖς περὶ αὐτὴν αἰτία διηνεκοῦς βασάνου. Οὐδὲ στιγμὴ ἡσυχίας μένει εἰς τοὺς οἰκείους· ἀντιλέγει εἰς πάντα, οὐδέποτε εἶναι εὐχαριστημένη, παραπονεῖται αἰωνίως κατὰ τῶν ἄλλων καὶ καθ' ἑαυτῆς, εἶναι σκυθρωπὴ καὶ κατηφὴς καὶ οὐδενὸς ἡ γνώμη τῇ ἀρέσκει ποτέ. Τὸ ἄσπρον τὸ λέγει μαῦρον, καὶ ὅταν γίνηται περί τινος ὁμιλία, τὸν κακολογεῖ· εἶναι εὐερέθιστος εἰς τὴν παραμικρὰν παρατήρησιν, καὶ ὀργίζεται καὶ ἐξαγριοῦται. Μὲ τοιοῦτον ἄνθρωπον ἡ ζωὴ παρέρχεται μὲ ῥήξεις καὶ μὲ ἔριδας καὶ εἶναι αὐτὸ τοῦτο κόλασις, μυριάκις

δὲ τῆς ἡμέρας ψιθυρίζουσιν, Ὢ! τί ἀνυπόφορον ποῦ εἶναι τὸ φορτίον αὐτό!

Ἡ φρόνιμος καὶ γνωστικὴ μήτηρ, ὅταν θέλῃ νὰ νυμφεύσῃ τὸν υἱόν της, δὲν ἐρωτᾷ κατὰ πρῶτον ἐὰν ἡ νέα, ἣν ζητεῖ ὡς νύμφην, εἶναι πλουσία, εὔμορφος καὶ πνευματώδης, ἀλλὰ μετ' ἀνησυχίας ζητεῖ πρὸ παντὸς νὰ μάθῃ ἐὰν εἶναι καλοῦ χαρακτῆρος, καὶ πράττει κάλλιστα. Καὶ ναὶ μὲν τὰ πλούτη, ἡ ὡραιότης καὶ τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι καταφρονήσεως ἄξια, ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτων τῶν δώρων εἶναι δυνατὴ τοῦ οἴκου ἡ εὐδαιμονία, ἐνῷ μὲ γυναῖκα κακοῦ χαρακτῆρος εἶναι ἀδύνατος.

Ἡ καλοῦ χαρακτῆρος κόρη εἶναι ἀγαπητὴ παρὰ πάντων. Ἐὰν παρατηρήσῃ ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς ἔχουσι λόγον δυσαρεσκείας, ταχέως ἐπιχέει βάλσαμον ἐπὶ τῆς πληγῆς, προλαμβάνει τὰς δυσκολίας, συμβουλεύει συνετῶς τοῦτον, πραΰνει τὸν ἕτερον, καταπαύει τὰς παρανοήσεις καὶ ἐπαναφέρει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην. Βάσις τοῦ καλοῦ χαρακτῆρος εἶναι ἡ ἀγαθότης· αὕτη ἡ περισσότερον πρὸς τὸν Θεὸν πλησιάζουσα ἡμᾶς ἀρετή, ἣν οἱ ἄνθρωποι ἐκτιμῶσι καὶ ὑπολήπτονται πάντοτε, ἡ μόνη, εἰς ἣν, ὡς εἰκός, ἐπιτρέπεται ἡ ὑπερβολή. Ὁ ἀγαθὰ πράττων σπείρει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἀκολουθεῖ, τὸν σπόρον λαμπρῶν, εὐόσμων καὶ ἀρωματοβόλων ἀνθέων, τὰ ὁποῖα καλλύνουσιν αὐτὴν καὶ τὴν καθιστῶσι θελκτικήν. Ἔστε λοιπόν, κοράσια, ἀγαθὰ καὶ εὐδαίμονα.

Ἡ εὐσέβεια.

Ἡ εὐσέβεια μᾶς πλησιάζει πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς

λατρείας, ἣν τῷ ἀποδίδομεν, καὶ ἡ λατρεία αὕτη μαρτυρεῖ τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην διὰ τὰ παρεχόμενα ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ ἀγαθά, διὰ τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν ἄρρητον ἀγαθότητα καὶ τὰς ἀνεξαντλήτους αὐτοῦ χάριτας. Πηγὴ τῆς εὐσεβείας εἶναι τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἡμετέρας ἀθλιότητος, καὶ τρέφεται διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡ ψυχὴ αἰσθανομένη ὅτι πάντα τ' ἀγαθὰ ἐκ Θεοῦ προέρχονται, ὅτι ἀρχὴ καὶ τέλος αὐτῆς ὁ Θεός, αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς προσευχῆς καὶ τῆς λατρείας· ἐὰν ἡ εὐγνωμοσύνη ἐκδηλοῦται διὰ προσευχῆς, αἱ κραυγαὶ τῆς ὀδύνης ἔχουσιν ἀνάγκην ν' ἀκουσθῶσιν. Ὁ κόσμος ὅμως δὲν θὰ τὰς ἐνόει καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ παρηγορίαι του θὰ ἦσαν πολλάκις ἀνίσχυροι.

Ἐνίοτε δοκιμαζόμεθα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μακαρίᾳ ἡλικίᾳ. Ἐνδέχεται ἀγαπητὸς πατὴρ ἢ προσφιλὴς μήτηρ ν' ἀσθενήσωσι καὶ ν' ἀπειληθῇ ἡ ζωή των· τί δύναται νὰ πράξῃ τότε ἡ κόρη πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἀπειλούντων αὐτὴν δυστυχημάτων; Ἀνθρωπίνως οὐδέν· ἀλλ' ἀμφιβάλλεις ὅτι ὁ Θεός, βλέπων αὐτὴν γονυπετῆ, τὰ βλέμματα ἀνατεταμένα εἰς οὐρανὸν ἔχουσαν καὶ παρακαλοῦσαν μετ' ἀνησυχίας καὶ μετ' ἐλπίδος, ἀμφιβάλλεις, λέγω, ὅτι τὴν ἀκούει καὶ τὴν εὐλογεῖ, ἐὰν μὴ εἰσακούῃ αὐτῆς; Ὁ αἶνος τῶν ἀθώων ἀρέσκει τῷ Θεῷ. Παιδίον, τὸ ὁποῖον δὲν προσεύχεται, ἔχει ἐν ἑαυτῷ προώρως τὸ σπέρμα τῆς ἀχαριστίας, καὶ διὰ τῆς φιλαυτίας καθιστᾷ ἡμέραν τινὰ δυστυχεῖς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ.

Εὐσεβὴς γυνή, ἀνοίγουσα τὴν καρδίαν αὐτῆς εἰς τὴν προσευχήν, μόνον εἰς τὸν Θεὸν παραπονουμένη διὰ τὰς

θλίψεις τοῦ βίου καὶ ἐξαιτουμένη τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ὑπὲρ πάντων τῶν αἰτίων τῶν δεινοπαθημάτων αὐτῆς, δὲν ἐργάζεται ἆρά γε ὑπὲρ τῆς ἰδίας εὐδαιμονίας; Ἄμεσος τῆς εὐσεβείας καρπὸς εἶναι ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἣν τὰ μίση δὲν διαταράσσουσιν· εἶναι ἡ ἥρεμος ἐξέτασις καὶ καθαρὰ συναίσθησις τῶν καθηκόντων τῆς θέσεώς της, τὰ δὲ καθήκοντα ταῦτα, ἀποδεκτὰ γενόμενα χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ χάριν τοῦ ἠθικοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ, ἀποβαίνουσιν ἐλαφρότερα καὶ εὐχερέστερα καὶ ἐκτελοῦνται ἀποτελεσματικώτερον διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας.

Ὁ ἀδυσώπητος χρόνος μεταβάλλει ταχέως τὰς ἡμετέρας χαρμονὰς εἰς θλίψεις, συναθροίζει τὰς πενθίμους ἡμέρας κατόπιν σπανίων ἑορταίων ἡμερῶν καὶ προξενεῖ περὶ ἡμᾶς τὴν ἀπομόνωσιν, μόνη δὲ πλέον ἀπολείπεται ἡμῖν ἡ ἐλπίς. Ἄνευ τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἡ ἐλπὶς αὕτη θὰ ἦτο ματαία, ἐνῷ μετ' αὐτῆς ὁ θάνατος ἀποβαίνει παλινόστησις, ἐπιστροφὴ ἐν μέσῳ φίλων ἐπανελθόντων πρὸ ἡμῶν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ. Διὰ τῆς προσευχῆς διετελέσαμεν ἀεὶ ἐν μυστικῇ μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίᾳ· καὶ τοὺς ἐκλαύσαμεν μὲν πικρῶς, ἀλλὰ καὶ διασώζομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ συνενωθῶμεν πάλιν αἰωνίως. Τὴν ὑστάτην ταύτην παραμυθίαν μόνον αἱ εὐσεβεῖς ψυχαὶ αἰσθάνονται.

Ἡ πραότης.

Κρατοῦμεν τῶν ψυχῶν διὰ τῆς πραότητος. **(Ἐ. Λεγουβέ).**

Ἡ πραότης συνίσταται εἰς τὴν αὐτὴν πάντοτε ψυχικὴν τοῦ ἀνθρώπου διάθεσιν, δι' ἧς προσφέρεται τοῖς

πᾶσι μετὰ τῆς αὐτῆς εὐμενείας, ἀνέχεται ἐν ὑπομονῇ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων καὶ συγχωρεῖ τὰ ἀδικήματά των, ἀνευρίσκει δ' ἐν πᾶσι τὸ καλὸν καὶ τὸ εὐάρεστον μᾶλλον ἢ ἀλυσιτελές. Τὸ γαλήνιον τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον διαχέει πάντοτε περὶ ἑαυτὸ τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐαρέσκειαν, εἶναι καὶ τοῦτο ἀπαύγασμα τῆς πραότητος, ὡς καὶ ἡ ἀγαθότης, δι' ἧς μεμφόμεθα ἄνευ δριμύτητος καὶ διορθοῦμεν ἄνευ πάθους. Ἡ πραότης οὔτε ἰδιοτροπίας γνωρίζει, οὔτε ἐπιμονήν, οὔτε θυμόν· δι' ὃ δύναται νὰ ὀνομασθῇ πηγὴ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐχαριστήσεως. Ἡ δὲ Μαιντενὼν ἔλεγεν ὅτι ἡ πραότης εἰς τὰς γυναῖκας εἶναι τὸ ἄριστον μέσον τοῦ νὰ εὑρίσκηταί τις ἐν τῷ ὀρθῷ. Καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος δὲ εἶπεν ὡς ἐκείνη· «Ὁ πρᾶος ἄνθρωπος ἔχει πάντοτε δίκαιον, διότι τί δύναται νὰ πράξῃ ὁ κάκιστος τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν ἐξακολουθῇ ὁ πρᾶος νὰ συμπεριφέρηται πάντοτε κατὰ τὸν χαρακτῆρά του;» Περισσότερα κατορθοῦνται διὰ τῆς πραότητος ἢ διὰ τῆς βίας, εὐτυχὴς δὲ ἡ οἰκογένεια, ἐν ᾗ κυριαρχεῖ ἡ πραότης.

Ἐνῷ τὸ ἔνδον τοῦ οἴκου δυστρόπου καὶ μοχθηρᾶς γυναικὸς εἶναι αὐτὸ τοῦτο κόλασις, τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἴκου πραείας καὶ ἀγαθῆς γυναικὸς εἶναι πραγματικὸς παράδεισος, ἐνδιαίτημα εἰρήνης καὶ εὐδαιμονίας.

Ἡ μετριοφροσύνη.

Τὸ μὲν εὔκρατον ὕδωρ τὰς φλεγμονάς,
ὁ δὲ ἐπιεικὴς λόγος τὰς ὀργὰς διαλύει.
(Πλουτ.)

Ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῆς πραότητος. Πραεῖα καὶ μειλίχιος γυνὴ εἶναι πάντοτε

μετριόφρων, καὶ ἡ πολύτιμος αὕτη ἀρετὴ διπλασιάζει τὴν ἀξίαν πασῶν τῶν λοιπῶν.

Ἡ μετριοφροσύνη εἶναι τὸ κληροδότημα τῆς ἀξίας, ἀπορρέει δ' ἐκ περισσείας ὀρθῆς κρίσεως καὶ ὀρθοφροσύνης· ἡ πραγματικὴ ἀξία συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ τῆς μετριοφροσύνης. Ἡ κενοδοξία μαρτυρεῖ μικρὸν νοῦν καὶ περιωρισμένην κρίσιν. Μόνον οἱ μωροὶ κενοδοξοῦσιν· αἱ δὲ γυναῖκες ἐκεῖναι καὶ αἱ νέαι, αἵτινες δόξαν αὐτῶν ἡγοῦνται τὴν πολυτέλειαν καὶ τοὺς καλλωπισμοὺς καὶ αἵτινες ζητοῦσι νὰ ἐπισκιάσωσι τὰς ἄλλας διὰ τῶν λαμπρῶν ἐνδυμάτων καὶ νὰ λάμψωσιν ἐκτὸς τῆς σφαίρας αὐτῶν, δεικνύουσι διὰ τούτου ὅτι ὁ περιωρισμένος νοῦς αὐτῶν οὐδεμιᾶς σπουδαίας ἀπασχολήσεως εἶναι ἐπιδεκτικὸς καὶ ὅτι ἡ καρδία εἶναι ἀνίκανος νὰ γευθῇ ἡδυτέρας καὶ πραγματικωτέρας ἀπολαύσεως· ἀντὶ δὲ νὰ ὦσιν ἀρεσταί, καθίστανται γελοῖαι. Οἱ ἀλαζόνες εἶναι μισητοί, περιζήτητοι δὲ οἱ μετριόφρονες.

Ὁ μετριόφρων ἄνθρωπος ὁμιλεῖ ὀλίγιστα μετ' ἄλλων εὑρισκόμενος, ἀκούει δὲ μᾶλλον ἢ συζητεῖ, εὑρίσκων καλόν τινα λόγον ἵνα καλύψῃ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, οὐδέποτε ἐπαιρόμενος καὶ ὢν ἐπιφυλακτικὸς κατά τε τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὴν περιβολήν.

Ὁ ἀλαζὼν φλυαρεῖ ἀδιακόπως, ἀποδίδει ὅλα εἰς ἑαυτόν, ἐλαττοῖ τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἑαυτοῦ, ἀποκτᾷ ἐχθροὺς διὰ τῶν δηκτικῶν λόγων καὶ τῶν χλευασμῶν, ἐπαίρεται ἀδιαλείπτως καὶ καθιστᾷ ἑαυτὸν ἀφόρητον. Ἡ κενοδοξία καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον κακολόγον καὶ φίλαυτον καὶ ἔτι πλέον ἀγνώμονα. Πολλάκις τέκνα ἠρυθρίασαν διὰ τὴν ταπεινὴν καταγωγὴν

τῶν γονέων αὐτῶν καὶ περιεφρόνησαν τοὺς εὐεργέτας των διὰ τὰ ἁπλοϊκά των ἤθη. Τὸ τοιοῦτον εἶναι ἁπλούστατα ἀσεβέστατον.

Ὀφείλομεν νὰ δυσπιστῶμεν πρὸς τὴν ψευδομετριοφροσύνην, συνισταμένην εἰς τὸ νὰ θεωρῶμεν ἑαυτοὺς ταπεινοτέρους τῶν ἄλλων, εἰς τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν διηνεκῶς ὅτι δὲν ἐπιζητοῦμεν τοὺς ἐπαίνους, οὐδὲ φιλοδόξως ἔχομεν πρὸς τὰς τιμάς, κλπ. Ἡ μετριοφροσύνη αὕτη εἶναι προσποιητὴ καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἀλαζωνίας. Αἱ ἀγαθαί, αἱ πραεῖαι καὶ αἱ μετριόφρονες κόραι ἔσονται ἀγαπηταὶ τοῖς πᾶσιν.

Ἡ ἀγχίνοια.

Τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀγχίνοια, ἡ ἄλλως καὶ παρουσία πνεύματος λεγομένη, προκειμένου ν' ἀπαλλαγῇ τις ἀπὸ δυσχεροῦς θέσεως ἢ ν' ἀπαλλάξῃ ἄλλους, εἶναι βεβαίως ἀπαραίτητοι ἀρεταὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον τοιαῦται εἰς τὰς γυναῖκας, διότι πλειστάκις αὗται κέκληνται ν' ἀντιπαλαίσωσι κατὰ τοῦ κινδύνου καὶ ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν θλῖψιν εἴτε δι' ἑαυτὰς εἴτε διὰ νὰ συμπράξωσιν εἰς βοήθειαν καὶ εἰς παραμυθίαν ἄλλων. Δὲν πρέπει ἆρά γε νὰ γνωρίζωσι πολλάκις ν' ἀτενίζωσιν ἀταράχως καὶ σταθερῶς τοὺς πόνους τῶν τέκνων αὐτῶν ἢ ἑτέρων προσφιλῶν προσώπων ἵνα δυνηθῶσι νὰ θεραπεύσωσιν αὐτούς; Ἔτι δὲ μᾶλλον ἰδιαζόντως ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ἰσχύος ταύτης καὶ τῆς ἀγχινοίας, ὧν ἄνευ οὐδενὸς πράγματος εἶναι ἱκαναὶ καὶ προξενοῦσι τοῖς ἄλλοις ἀμηχανίαν μᾶλλον ἢ βοήθειαν κατὰ δυσχερεῖς περιστάσεις. Πρέπει νὰ πεισθῶσιν αἱ νεάνι-

δες ὅτι πολλάκις θὰ ὑποστῶσιν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν δοκιμασίας, μεγάλην δὲ ἀποδίδει τις εἰς αὐτὰς εὐεργεσίαν, συνειθίζων αὐτὰς ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας νὰ ὑπερνικῶσι τὰς παιδαριώδεις ἀδυναμίας καὶ τὰς γελοίας ἀπεχθείας, δι' ὧν ἀφίνουσι κραυγὰς τρόμου εἰς τὴν θέαν ἀράχνης, καὶ λιποθυμοῦσιν ὅταν ἴδωσι ρανίδα αἵματος. Δέον νὰ ἐθισθῶσιν ἀκόμη εἰς τὸ νὰ προσβλέπωσιν ἀταράχως εἰς τὸ κακόν, ὅπερ δύναται νὰ ἐπέλθῃ εἰς αὐτὰς ἢ εἰς ἄλλους, καὶ νὰ μάθωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν τὰ πρὸς τοῦτο μέσα.

Ἡ ἀγχίνοια εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν ὡς καὶ εἰς τὴν μητέρα καλῆς οἰκογενείας, καὶ τοῦτο οὐ μόνον εἰς τὰ δυστυχήματα κατὰ μεγάλας καταστροφάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συνήθεις, καίτοι ἀπροόπτους, τοῦ βίου περιστάσεις, καὶ εἰς τὰ συναφῆ πρὸς τὴν θέσιν των προσκόμματα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ἐμποδίσωσιν.

Ἡ φιλία.

Σκεύη τὰ μὲν καινὰ κρείττονα,
φιλία δὲ ἡ παλαιοτέρα.
(Πλουτ.)

Ἡ φιλία καθηδύνει τὸν βίον καὶ μετὰ τὴν σύνεσιν εἶναι τὸ καλλίτερον τῷ ἀνθρώπῳ δῶρον· ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἀειθαλῆ δένδρα, ἅτινα φέρουσι φύλλα ἅμα καὶ καρπούς. Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐδοκιμάσθη ὑπὸ ἀντιξόων περεστάσεων καὶ ᾧ ἑκάστη ἡμέρα καὶ νέαν προσκομίζει θλῖψιν, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραπονηθῇ, ἐὰν ἀπαντήσῃ καθ' ὁδὸν φίλον, ἕνα ἄλλον ἑαυτόν του, ἕνα ἀδελφόν, ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ!

« Ἡ φιλία (λέγει ὁ Chaumeil ἐν τῷ ἐξαιρέτῳ βι-

βλίῳ του Les lectures alternées εἶναι ὁ ἥδιστος δεσμὸς τῶν καρδιῶν, τὸ αἴσθημα τὸ πολλαπλασιάζον τὰς ἡμετέρας τέρψεις καὶ τὸ ἐλαττοῦν τὰς θλίψεις· εἶναι κοινότης ἠθικοῦ βίου, καθωραΐζουσα τὰς χαλεπὰς ἡμέρας καὶ αὐξάνουσα τὴν γλυκύτητα τῶν εὐδαιμόνων ἡμερῶν. »

Ἡ πραεῖα, ἡ ἀγαθὴ καὶ ἡ στοργικὴ κόρη ἀγαπᾶται πάντοτε καὶ εἶναι περιζήτητος ἀπὸ τὰς συντρόφους της, ἀπεναντίας δ' αἰσθανόμεθα ἀντιπάθειαν πρὸς ὀξύθυμον, ὑπεροπτικὸν καὶ φίλαυτον ἄνθρωπον. Ἡ περιφιλαυτία, ἡ ὑπερβολικὴ δηλονότι ἀγάπη τοῦ ἀτόμου, εἶναι ὁ μέγιστος τῆς φιλίας ἐχθρός, διότι δὲν ἐπιτυγχάνομεν τίποτε, ὅταν τίποτε δὲν δίδωμεν ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν καρδιῶν, διὰ νὰ δώσωμεν δέ, πρέπει νὰ ἔχωμεν, καὶ ἡ φιλία δὲν ἐγένετο διὰ τὰς πτωχὰς καρδίας.

Οὐδέποτε θ' ἀγαπήσητε νέαν κακοῦ χαρακτῆρος, ἄσωτον, ἀείποτε ἐκτρεπομένην τοῦ κανόνος καὶ τρόπον τινὰ προσπαθοῦσαν νὰ δυσαρεστῇ τοῖς πᾶσιν. Ὥστε ἐὰν τὰ κοράσια θέλωσι νὰ ἔχωσι πραγματικὰς φίλας, πρέπει νὰ φροντίσωσι ν' ἀποκτήσωσι πάντα τὰ σπουδαῖα καὶ ἐράσμια προσόντα· ὀφείλουσι νὰ ὦσιν ὑπόδειγμα εἰς τὰς φίλας αὐτῶν, ἀλλὰ πρέπει προσέτι νὰ προσπαθήσωσιν ὥστε νὰ κερδίσωσιν ἐκ τῆς συναναστροφῆς των. Αἱ καρδίαι ἔχουσιν ἐν ἑαυταῖς τὴν ἄμιλλαν καὶ οὐδέποτε γνωρίζουσι τί ἐστι ζηλοτυπία. Αἱ συμβουλαὶ δὲν ἀπολήγουσί ποτε εἰς ξηρὰς ἐπιτιμήσεις, οὐδ' αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἐπιδοκιμασίας εἰς κολακείας. Τροφὴ τῆς φιλίας εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἐπιείκεια.

Διαρκὴς φιλία καθίσταται μόνον παρ' ἐναρέτοις. Ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποκαλοῦνται γενικῶς φίλοι, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐάρεσκοι καὶ κόλακες, ἐκμεταλλευόμενοι μὲν ἡμᾶς ἐν τῇ εὐτυχίᾳ, ἐγκαταλείποντες δὲ καὶ καταπροδιδόντες ἅμα δυστυχήσαντας. Τῶν μὲν εὐτυχούντων πάντες φίλοι, τῶν δὲ δυστυχούντων οὐδ' αὐτοὶ οἱ γεννήτορες, λέγει προγονικὸν λόγιον. Ὅταν παρασκευάζωμεν τὴν διαφθορὰν ἡμῶν διὰ τῆς φαυλοκολακείας, δὲν εἴμεθα ἄξιοι εἰλικρινοῦς φιλίας, ἡ δὲ φιλαυτία μας δὲν ἀφίνει θέσιν τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ. Αἱ ἀγαθαὶ καρδίαι ἀπομακρύνονται καὶ μᾶς ἀφίνουν ἔρμαιον τῶν φθοροποιῶν ραδιουργιῶν τῶν μοχθηρῶν.

Δὲν πρέπει νὰ δεικνύωμεν εἰς τοὺς φίλους ὑπεράγαν αὐστηρὰν ἀρετήν, οὐδὲ ν' ἀπαιτῶμεν παρ' αὐτῶν τὸ τέλειον, διότι τέλειος εἶναι μόνον ὁ Θεός, καὶ πάντες ἔχομεν τὰς ἀτελείας μας. Μὴ κουράζωμεν τοὺς φίλους διὰ παραλόγων ἀξιώσεων, ὦμεν ἐπιεικεῖς καὶ σώφρονες, χωρὶς νὰ παραλείπωμεν τὴν ὑποχρέωσιν ὅταν πρόκειται νὰ κάμωμεν τὰς ἀπαιτουμένας παρατηρήσεις καὶ νὰ νουθετήσωμεν τὰ ὠφέλιμα. Ἐὰν ὅμως δυστυχήσει ὁ φίλος ἡμῶν καὶ ἐξ ἰδίου ἁμαρτήματος, πρέπει νὰ τὸν παρηγορῶμεν, νὰ τὸν βοηθῶμεν, ν' ἀναρριπίζωμεν τὸ θάρρος αὐτοῦ, νὰ φαινώμεθα εὐφυεῖς διὰ νὰ τὸν βοηθῶμεν νὰ εὕρῃ δικαιολογίαν καὶ ἀπέναντι ἑαυτοῦ, ν' ἀναζωογονῶμεν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐλπίδα καὶ νὰ τῷ ἐπιδαψιλεύωμεν τρόπον τινὰ περίσσειαν ἀγάπης.

Πᾶς ἕκαστος θεωρεῖ ἑαυτὸν ἄξιον νὰ ἔχῃ φίλους καὶ παραπονεῖται ὅταν οὗτοι ὦσιν ὀλίγοι. Ἐὰν ἐφροντίζομεν νὰ ἔχωμεν ὀλιγωτέρους μὲν ἀλλ' ἐκλεκτοὺς φίλους καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι αὐτῶν, θὰ εἰργαζόμεθα ἀποτελεσματικώτερον ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας ἡμῶν.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, προωρισμένῳ εἰς τὰς κόρας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ διαλάβωμεν περὶ φιλίας, περὶ τοῦ φυσικωτάτου τούτου τῇ καρδίᾳ αὐτῶν αἰσθήματος. Πᾶσαι κατὰ τὸν χρόνον τῆς μηθητείας συνδέονται στενότατα μετά τινων συμμαθητριῶν κατ' ἐκλογήν, καὶ οἱ δεσμοὶ οὗτοι, οἱ ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι, ἐξακολουθοῦσι καὶ εὐαρεστοῦσιν αὐταῖς καθ' ὅλον τὸν βίον.

Τοῖς μὲν νοσοῦσιν ἰατρούς, τοῖς δὲ ἀτυχοῦσι φίλους δεῖ παρεῖναι.
(Πλουτ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΟΜΗΓΥΡΕΙΣ.

Οἷον θέαμα παρέχουσιν αἱ ἑσπεριναὶ ἐκεῖναι ὁμηγύρεις, καθ' ἃς πάντα τῆς οἰκογενείας τὰ μέλη, ἐλεύθερα ἀπὸ τῆς ἡμερησίας τύρβης, χαίρουσιν εὑρισκόμενα ὁμοῦ καὶ συνδιασκεδάζοντα! Ὁ πατὴρ λησμονεῖ τὰς φροντίδας, ἃς γεννῶσιν αἱ ὑποθέσεις, γίνεται παιδὶ μὲ τὰ παιδιά του καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὰ παιδικὰ παιγνίδιά των· ἡ δὲ μήτηρ ὑπομειδιᾷ, τὴν χαρίεσσαν ταύτην ὁρῶσα εἰκόνα, καὶ ἥδεται βλέπουσα συνηγμένους περὶ ἑαυτὴν πάντας ὅσους ἀγαπᾷ.

Οὐδὲν οὕτως ἄξιον τῆς μερίμνης μητρὸς καλῆς οἰκογενείας ὡς ἡ φροντὶς νὰ παράσχῃ τῷ συζύγῳ αὐτῆς ὥραν ἡσυχίας καὶ ἀναπαύλας, Πρὸς δὲ ἡ οἰκογενειακὴ

ἐσπερὶς παρέχει καὶ τὸ ἑξῆς σπουδαιότατον ἀγαθόν, ὅτι δηλ. ἑνοῖ τὸν σύζυγον μετὰ τῆς συζύγου καὶ τοὺς γονεῖς μετὰ τῶν τέκνων. Τότε συναντῶνται ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἵνα μεταδώσωσιν ἀλλήλοις τὰς θλίψεις καὶ τὰς χαρμονάς των, τὰ δὲ τέκνα ἔρχονται νὰ ζητήσωσι τὴν στοργὴν τῶν γονέων· διότι τὴν ἡμέραν πατὴρ καὶ μήτηρ μόλις βλέπουσιν αὐτά, τὸ ἑσπέρας δὲ τὰ ἔχουσι πράγματι πλησίον καὶ ἀφίνουσι νὰ ἐκδηλωθῇ δι' ἔργων τε καὶ διὰ λόγων ἡ πρὸς τὴν νέαν αὐτῶν οἰκογένειαν στοργή.

Αἱ ἡδεῖαι παρὰ τὴν πυρὰν συνομιλίαι ἔχουσι κρύφιον θέλγητρον, διό τι κατ' αὐτὰς λησμονεῖται τοῦ βίου ἡ τύρβη.

Ὁποίαν παρηγορίαν αἰσθάνονται οἱ γονεῖς, βλέποντες μεγαλόνοντα καθ' ἑκάστην καὶ γενόμενα ἐρασμιώτερα τὰ παιδία ἐκεῖνα, ἅτινα βραδύτερον θὰ ὦσιν ἡ παρηγορία τοῦ γήρατος αὐτῶν! Ὁποῖον θέλγητρον, ὁπόταν ὁ πατὴρ γίνεται παιδὶ μὲ τὰ παιδιά του καὶ ψελλίζῃ μετὰ τῶν μικροτέρων διηγούμενος αὐτοῖς ἱστορίας καὶ παίζων ἀκολούθως μετὰ τῶν μεγαλειτέρων ἐπὶ συλλαβογρίφων! Ὁποίαν δὲ μυχίαν αἰσθάνεται ἡ μήτηρ χαράν, βλέπουσα τὸν ἑαυτῆς σύζυγον ἔτι μᾶλλον ἀπησχολημένον νὰ εὐχαριστήσῃ ὅλα τὰ τέκνα του, ἢ ὅσον ἦτο τὴν ἡμέραν διαπραγματευόμενος σπουδαίας ὑποθέσεις!

Αἱ ἑσπερίδες αὗται ἀποτελοῦσι τὸν πραγματικὸν τῆς μητρὸς θρίαμβον, διότι ἐν αὐταῖς ἡ καρδία ἥδεται, καὶ τῆς καρδίας τῆς οἰκογενείας αὐτὴ προξενεῖ τοὺς παλμούς.

Ἐπέρχονται κατά τινας ἐποχὰς αἱ οἰκογενειακαὶ

ἑορταί, αἵτινες προκαλοῦσι καὶ παρατείνουσι τὰς τερπνὰς ταύτας ὁμηγύρεις, ὡς λόγου χάριν αἱ ἑορταὶ τῶν Χριστουγέννων, τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, τοῦ Πάσχα κλπ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ αἱ ἐπέτειοι ἑορταὶ τῶν γονέων, τῶν προπατόρων, αἱ ἑορταὶ τῶν τέκνων κλπ., καὶ αἱ σχολικαὶ διακοπαί, αἵτινες ἐπαναφέρουσιν εἰς τὴν πατρικὴν ἑστίαν τοὺς φαιδροὺς μαθητάς, ἐσωτερικούς τε καὶ ἐξωτερικούς.

Ἆ! Καλὸν νὰ μὴ λησμονῶνται τὰ ἅγια ταῦτα ἔθιμα, ἅτινα τοσοῦτον κατάλληλά εἰσι πρὸς σύσφιγξιν τοῦ οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ, καὶ ἃς ἐνθυμώμεθα ὅτι ἐὰν ἡ εὐδαιμονία εὑρίσκηται ἐνίοτε ἐπὶ τῆς γῆς, μόνον ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας δέον ν' ἀναζητῆται.

Ὑπάρχουσιν ἀκόμη αἱ μακραὶ χειμεριναὶ ἑσπερίδες, ἃς διερχόμεθα παρὰ τὴν πυρὰν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ πάππου. Αὐτὸς ἔχει τὸν λόγον, καθήμενος ἐν μέσῳ τῶν ἐγγόνων καὶ διηγούμενος αὐτοῖς μετὰ χάριτος πολλὰς καλὰς λεπτομερείας, ἃς μόνον περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου μανθάνει τις. Ὁπόσον δὲ ὀρθῶς ἀναμιγνύει σπουδαῖόν τι γνωμικὸν μεθ' ἁπλῶν καὶ ἐνδιαφερουσῶν λεπτομερειῶν! Ὁπόσον καταλλήλως καταδεικνύει τὸ σοβαρὸν ἐπακόλουθον, ὅπερ παρουσιάζει πολλάκις τὸ γεγονός, τὸ κατ' ἐπίφασιν ματαιότατον! Οἱ μικροὶ ἀκροαταὶ ἀκούουσι προσεκτικώτατα καὶ ἀποχωρίζονται σὺν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐπαναληφθήσεται τὸ πρᾶγμα τῇ ἐπιούσῃ.

Ἀληθεύει ὅτι ἔθιμα τοιαῦτα παρ' ἡμῖν διασώζονται εἰσέτι πιθανῶς μόνον ἐκεῖ ὅπου ἀγνώτερος διατελεῖ ὁ βίος, ὅτι δ' ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν, ἔνθα ἀμεσώτε-

ρον ἐπιδρῶσι τὰ ἄδωρα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δῶρα, περὶ πᾶν ἄλλο κατατρίβεται τῶν ἐσπερίδων ὁ χρόνος ἢ περὶ ἀντικείμενα, θεωρούμενα τανῦν ὡς ἀνάξια λόγου. Ὁπόσοι ἐν ἡμῖν δύνανται νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι πρὸ πάντων δὲν φυγαδεύομεν ὁλονὲν πᾶσαν τῶν πατέρων ἡμῶν συνήθειαν, ἀπομιμούμενοι τὰς ὀθνείας!

Τῇ γυναικὶ ἀπόκεινται κατὰ δίκαιον λόγον αἱ ἐν κοινῷ ἀναγνώσεις αὗται, αἱ σπανιώταται τανῦν, ἐὰν μὴ ὅλως ἄχρηστοι, αἴτινες γινόμεναι τὸ ἑσπέρας περὶ τὴν ἑστίαν προκαλοῦσι τὸ ἐνδιαφέρον, διδάσκουσιν, ἠθικοποιοῦσι καὶ ἀποδιώκουσι τὰς κακὰς κλίσεις καὶ τὰς κακὰς συνηθείας.

Ὅταν ἐκ τοῦ πλησίον σπουδάζωμεν τὴν βιογραφίαν τῶν διασήμων ἀνδρῶν, βλέπομεν ὅτι ἡ κλίσις τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν ἀπεφασίσθη ἐκ τῶν οἰκογενειακῶν τούτων ἀναγνώσεων καὶ ἐκ τῶν σχολίων, δι' ὧν συνώδευσεν αὐτὴν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ.

Ὅσον περισσότερον ἐπιμείνομεν εἰς τοῦτο, τόσον καλλίτερον θὰ εἶναι.

Διελάβομεν περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ φρονήματος. Μήτοι ἡ δυνατὴ τῇ φωνῇ ἀνάγνωσις δὲν ἀποτελεῖ τὸν ἐρασμιώτερον δεσμὸν καὶ τὴν ἡδυτέραν τέρψιν, τέρψιν ὠφέλιμον καὶ εὐγενῆ, ὡς εἰσὶ πᾶσαι ὅσας ὁ νοῦς παρέχει; Ὁ οὕτως ἀναγινώσκων διδάσκει τοὺς ἄλλους, διδασκόμενος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀπαλύνει τὴν φωνήν, μορφοῖ τὸ οὖς εἰς τὴν ἁρμονίαν καὶ λεπτύνει τὸν νοῦν ὡς καὶ τὴν γλῶσσαν. Ἄρχεται συνομιλία περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀναγνώσεως ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ

ἔργου καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύψουσαν ἠθικὴν ὠφέλειαν, σκέπτονται καὶ ὁμιλοῦσι πάντες, ἀνταλλάσσονται σκέψεις καὶ ἰδέαι ἐπιδιωρθωμέναι, καὶ ἡ οἰκιακὴ ἑστία παρέχει εἰς τὸν κατάκοπον ἐκ τῆς ἡμερησίας ἐργασίας ἄνδρα ἀναψυχὴν καὶ θέλγητρον, ὅπερ τὸν συνέχει ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τὸν ἀποσπᾷ ἀπὸ ἐπικινδύνων ἐκτὸς αὐτοῦ διασκεδάσεων.

Εὐτυχεῖς αἱ οἰκογένειαι αἱ ἔχουσαι τὰς τοιαύτας ὁμηγύρεις καὶ τὰς ἐν κοινῷ ἀναγνώσεις.

Ὅ,τι ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης καλεῖται εὐδαιμονία δὲν εἶναι κληροδότημα μιᾶς τάξεως ἀνθρώπων, δὲν ἀνήκει εἰς καμμίαν ἰδιάζουσαν κοινωνικὴν τάξιν καὶ δὲν εὑρίσκεται ἀποκλειστικῶς οὔτε εἰς τὰ πλούτη, οὔτε εἰς τὰς τιμάς, οὔτε εἰς τὴν δόξαν, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ κέκτηταί τις πάντα τὰ ἐπίζηλα ταῦτα ἀγαθά, χωρὶς νὰ ᾖ εὐτυχής. Ἐλέχθη πάνυ ὀρθῶς ὅτι ἀπαντᾷ πολλάκις περισσοτέρα εὐδαιμονία ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ πτωχοῦ ἢ ὑπὸ τὰ ἐπίχρυσα φατνώματα τοῦ πλουσίου. Ἡ εὐδαιμονία εἶναι τὸ αὐτὸ νόμισμα, προσιτὸν τοῖς πᾶσι, πολλάκις δὲ τὸ ἔχομεν πρόχειρον καὶ τὸ ἀποστρεφόμεθα. Δυνάμεθα ἐν μέσῳ τῶν οἰκογενειῶν ἡμῶν νὰ δημιουργήσωμεν ἀπολαύσεις καὶ ἡδονάς, καὶ αἱ ἀπολαύσεις καὶ αἱ ἡδοναὶ αὗται ἐπαναλαμβανόμεναι ἀποτελοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν. Ἀνευρίσκει τις γόνιμον πηγὴν εὐαρεστήσεως καὶ τρυφερῶν ἀπολαύσεων ἐν τῇ ἡδείᾳ στοργῇ, ἥτις ἑνοῖ τὸν πατέρα, τὴν μητέρα καὶ τὰ τέκνα, μεγάλως δὲ συντελοῦσιν εἰς τὴν φυσικὴν ταύτην ἀγάπην αἱ καλαὶ συνήθειαι, αἵτινες ἀποκτῶνται ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας καὶ ὧν τινας θέλομεν ἀναφέρει ἐνταῦθα.

Τὰ τέκνα χρεωστοῦν νὰ χαιρετίζωσι τὸ πρωὶ τὸν πατέρα

καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν, εἶναι δὲ τοῦτο καθῆκον αὐστηρὸν καὶ ἀπαραίτητον καὶ ἡ ἀθέτησις αὐτοῦ τὰ καθιστᾷ ἐπιλήψιμα· καὶ τὸ ἑσπέρας δὲ χρεωστοῦν νὰ τοὺς καλησπερίζουν καὶ νὰ τοὺς ἀσπάζωνται, πλάνη δὲ εἶναι τὸ νομίζειν ὅτι μεγαλόνοντα ἀπαλλάσσονται τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης. Ὁπόταν ὁ νέος δὲν θλίψῃ πλέον τὴν χεῖρα τοῦ πατρός του, πρὶν ἢ ἀποχωρήσῃ τὸ ἑσπέρας εἰς τὸν κοιτῶνά του, καὶ δὲν ἀσπάζηται πλέον τὴν μητέρα του, εἶναι σημεῖον ὅτι κάτι ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸ μομφῆς ἄξιον καὶ ὅτι δὲν θεωρεῖ ἑαυτὸν ἀντάξιον τῆς στοργῆς των· ὅταν ἡ νέα προσενεχθῇ ταυτοτρόπως, δικαιοῦνται οἱ ἄλλοι νὰ ὑποπτεύσουν ὅτι γίνεται ἀδιάφορος καὶ ὅτι ἐλαττοῦται ἡ πρὸς τοὺς γεννήτορας ἀγάπη. Αἱ θωπεῖαι τῆς οἰκογενείας εἶναι ἐκδήλωσις τῶν αἰσθημάτων, ὥστε οὐδέποτε πρέπει ν' ἀποκρούωνται καὶ ὅταν μεγαλώσουν ἀκόμη τὰ παιδία, διότι ἀναπολοῦσιν εὐδαίμονας χρόνους, καθ' οὓς ἐπεδαψιλεύοντο, καὶ ὁπότε τὰ τέκνα δὲν ἄφινόν ποτε τὴν ἀγκάλην καὶ τὰ γόνατα τῆς μητρός.

Ἡ ἀνάγνωσις εἰς ἐπήκοον.

Σήμερον ἡ πρὸς τὴν πολυμάθειαν τάσις εἶναι λίαν δεδεδομένη καὶ αἱ κλίσεις τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλοῦνται καλλίτερον. Μόνη ἡ τέχνη τῆς ἀπαγγελίας ἔμεινεν ὀπίσω, σπανιώτατα δ' ἀπαντῶσι καλὸς ἀναγνώστης καὶ καλὴ ἀναγνώστρια. Καὶ ὅμως μέγα τὸ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως διδακτικοῦ ἢ καὶ ψυχαγωγικοῦ βιβλίου θέλγητρον. Καὶ ναὶ μὲν ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκειν δὲν ἐξαρτᾶται ἀπολύτως ἐκ τῆς μελέτης καὶ τῆς θελήσεως, ἀπαιτουμένου καὶ φυσικοῦ τινος δώρου, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς πλὴν ὀργανικοῦ ἢ διανοητικοῦ ἢ αἰσθητικοῦ ἐλαττώμενος, ὅστις διὰ θελήσεως, ἀσκήσεως καὶ μικροῦ κόπου δὲν κατορθοῖ ν' ἀναγινώσκῃ ἀρκούντως καλῶς. Δυσάρεστον καὶ γελοῖον ἅμα εὖ ἠγμένη κόρη νὰ μὴ δύναται ν' ἀναγνῷ δυνατῇ τῇ φωνῇ ἄνευ ψελλισμοῦ καὶ διαστροφῆς ἐννοίας διὰ σφαλεροῦ τονισμοῦ καὶ κακῆς τῶν περιόδων στίξεως. Τῆς διδασκαλίας τῆς πολυποικίλου ταύτης τέχνης οὔσης δυσχεροῦς ἐν ταῖς σελίσι ταύταις, ἀρκετὰ θεωρήσθωσαν τὰ ἑξῆς παραγγέλματα.

1. Ἀπαιτεῖται καθαρὰ καὶ ἄπταιστος προφορά, εὐκρινὴς ἑκάστης συλλαβῆς ἄρθρωσις καὶ κατάλληλος ἀναπνοή, ὥστε νὰ μὴ ἐννοῇ αὐτὴν ὁ ἀκροατής.

2. Ἀπαιτεῖται κατάληψις τοῦ ἀναγινωσκομένου ἵνα μὴ ἀλλοιοῦται ἡ ἔννοια, ἡ μὴ σύνδεσις τῶν διακεκριμένως ἀναγνωστέων καὶ ὁ μὴ χωρισμὸς τῶν ὅσα πρέπει νὰ ὦσιν ἡνωμένα· ἐνὶ δὲ συντόμῳ λόγῳ ἀπαιτεῖται ἀνελλιπὴς στίξις, μεμετρημένη τοῦ λόγου ἀνάπαυσις κατὰ περιόδους, κατὰ φράσεις, καθ' ὑποστιγμήν, κατ' ἄνω στιγμήν, κατὰ τελείαν στιγμήν, κατ' ἐρωτηματικόν.

3. Ἀπαιτεῖται νὰ αἰσθανώμεθα τὸ ἀναγινωσκόμενον, ἵνα δίδωμεν εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τὸν προσήκοντα τόνον καὶ τὴν πρέπουσαν ἔκφρασιν, καὶ νὰ μεταδίδωμεν τῷ ἀκροατῇ ὅ,τι ἡμεῖς αἰσθανόμεθα καὶ ὅ,τι προξενεῖ ἡμῖν αἴσθησιν.

4. Οὔτ' ἐν βίᾳ πρέπει ν' ἀναγινώσκωμεν, διὰ νὰ προφθάνωμεν νὰ ἐννοῶμεν τὴν ἀλληλουχίαν τοῦ λόγου, οὔτε βραδέως, ἵνα μὴ κουράζωμεν καὶ ἐνοχλῶμεν τὸν ἀκροατήν, ἀλλὰ νὰ μετρῶμεν τὰς κινήσεις τοῦ λόγου, ὡς μετροῦμεν τὰς τοῦ ᾄσματος, κατὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ θέματος καὶ καθ' ἣν θέλομεν νὰ παραγάγωμεν αἴσθησιν.

5. Πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν ἐξ ἅπαντος τρία τινά, τὸν δισταγμόν, τὴν μονοτονίαν καὶ τὴν ἔμφασιν. Ἀδύνατος καλὴ ἀνάγνωσις ἄνευ πεποιθήσεως, ποικιλίας τόνου, ἁπλότητος καὶ φυσικότητος. Ὅταν ἀναγινώσκωμεν παρατεταμένως πως, ὀφείλομεν ν' ἀναγινώσκωμεν ὡς ὁμιλοῦμεν, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν δέ, οὐδεμία ἀνάγκη σκέψεως περὶ τοῦ ἁρμόζοντος τόνου, διότι προσαρμόζεται οὗτος φυσικώτατα εἰς ὅ,τι λέγομεν, οὐδέποτε ἐξογκοῦμεν ἀκαταλλήλως τὴν φωνήν, καὶ οὔτε παρατόνως, οὔτε μονοτόνως ὁμιλοῦμεν. Καὶ συμβαίνει μὲν ἐνίοτε νὰ ὁμιλῶμεν ταχέως καὶ μετὰ σπουδῆς, μὴ ὁρμοζούσης πάντοτε εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀλλ' ὅταν λέγωμεν ὅτι πρέπει ν' ἀναγινώσκωμεν ὡς ὁμιλοῦμεν, ἐννοοῦμεν νὰ γίνηται τὸ πρέπον.

6. Σπουδαιοτάτη παρατήρησις. Ὅταν συμπέσῃ ν' ἀκούσητέ τινα

καλῶς ἀναγινώσκοντα ἢ καλῶς ὁμιλοῦντα, προσέξατε καλὰ εἰς τὸν τόνον, τὸ σχῆμα καὶ τὸν τρόπον τοῦ καλοῦ ἀγορητοῦ· τὸ πρακτικὸν τοῦτο μάθημα εἶναι τὸ ἄριστον πάντων καὶ τὸ προτιμότερον τῶν παραγγελμάτων.

Κατὰ τὸν Λεγουβὲ ἡ τέχνη τοῦ ἀναγινώσκειν προσιδιάζει καλλίτερον εἰς τὰς γυναῖκας ἢ εἰς τοὺς ἄνδρας διὰ τὴν εὐκαμψίαν τῶν ὀργάνων καὶ τὴν μιμητικὴν εὐκολίαν, συμφωνούσας θαυμασίως πρὸς πάσας τὰς ἑρμηνευτικὰς τέχνας, καὶ δὴ καὶ εἰς τὸ προτέρημα τῆς ἀναγνώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΠΡΕΠΕΙΑ.

(Καθήκοντα γειτονείας. Ἐπισκέψεις. Φιλικαὶ ἑσπερίδες.)

Ἡ ἀπομόνωσις ἀποτελεῖ κίνδυνον τῇ οἰκογενείᾳ καὶ τῷ ἀτόμῳ, ὡς ἐπιφέρουσα περιφιλαυτίαν καὶ ἀνίαν, καὶ ἐνίοτε ἀμφότερα. Ἄλλως δὲ πεφύκαμεν κοινωνικοί, καὶ πρὸς τὴν κοινωνίαν ἔχομεν καθήκοντα.

Κοινωνίαν λέγοντες, ἐννοητέον ἐνταῦθα πλὴν τῶν διαφόρων μελῶν τῆς οἰκογενείας τοὺς ἀνωτέρους ἡμῶν, τοὺς φίλους, τοὺς μεθ' ὧν διατελοῦμεν εἰς σχέσεις καὶ τοὺς γείτονας. Τὰ δὲ πρὸς τούτους καθήκοντα περιλαμβάνουσι πρὸ πάντων τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὰς ὁμηγύρεις ἢ φιλικὰς ἑσπερίδας.

Ὑπάρχουσιν ἐπισκέψεις ὑποχρεωτικαὶ καὶ ἐπισκέψεις προαιρετικαί. Καὶ εἰς μὲν τὰς πρώτας ὑπάγονται αἱ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, αἱ δι' αἴσιον ἢ ἀπαίσιον γεγονός, ἐπελθὸν εἰς φίλους ἢ εἰς γείτονας, αἱ ἀντεπισκέψεις, κλπ.

Αἱ δὲ λεγόμεναι φιλικαὶ ὁμηγύρεις ἀποβαίνουσι διάφοροι, δηλ. ὁτὲ μὲν δὲν ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τῆς οἰκογενείας, ὁτὲ δὲ γίνονται δεκτοὶ οἱ φίλοι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ συμπλήρωμα τῆς οἰκογενείας διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς δεδοκιμασμένης ἀφοσιώσεως αὐτῶν, ἢ προσκαλούμενοι εἰς τὸ δεῖπνον ἢ ἁπλῶς εἰς ἑσπερίδα, καθ' ἣν ἀνταλλάσσονται καλοὶ λόγοι καὶ ἡδεῖαι γίνονται συνομιλίαι.

Αἱ φιλικαὶ ἑσπερίδες διακρίνονται ἐκ τῆς ἐρασμίας ἁπλότητος καὶ ἡδείας οἰκειότητος, αἵτινες καθιστῶσιν αὐτὰς τερπνάς. Πᾶσα ἐθιμοτυπία εἶναι ἀπόβλητος ἀπὸ τῶν ὁμηγύρεων τούτων· οὐδεμία ἀνάγκη καλλωπισμῶν καὶ εὐφυολογημάτων, καὶ αἱ ἱκανοποιήσεις τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς μικροφιλοτιμίας ἀποκλείονται τοῦ προγράμματος.

Αἱ νεάνιδες συντρέχουσι προφρόνως τῇ οἰκοδεσποίνῃ, τῶν μὲν προθυμοτέρων ἀναλαμβανουσῶν τὴν παράθεσιν τοῦ τείου, τῶν δὲ μουσικῶν ᾀδουσῶν προθύμως καὶ ἄνευ φιλαρεσκείας.

Τὰ καθήκοντα τῆς οἰκοδεσποίνης κατὰ τὰς ἑσπερίδας ταύτας συνίστανται εἰς ἀπειρίαν λεπτῶν καὶ ἀνεπαισθήτων διαφορῶν, ὧν ἡ τήρησις μαρτυρεῖ νοημοσύνην καὶ σύνεσιν. Ὀφείλει δὲ νὰ ᾖ συνδιαλλακτικὴ καὶ ἐρασμίως περιποιητικὴ καὶ μετὰ χάριτος νὰ δεξιοῦται τοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς προσερχομένους.

Ἡ οἰκοδέσποινα ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὴν σελήνην, ὅταν ἀποστῇ τοῦ ἡλίου, περιφανῆ καὶ λαμπρὰν ὁρῶμεν, ἀφανίζεται δὲ καὶ κρύπτεται πλησίον γενομένη· τὴν δὲ σώφρονα γυναῖκα δεῖ τοὐναντίον μὲν ὁρᾶσθαι μετὰ τοῦ ἀνδρὸς οὖσαν, οἰκουρεῖν δὲ καὶ κρύπτεσθαι, μὴ παρόντος.
(Πλουτ.)

Ἡ οἰκοδέσποινα εἶναι ἡ ψυχὴ τῶν προσκεκλημένων. Ὁπόσας περιποιήσεις, ὁπόσας φροντίδας καὶ ὁπόσας ὑποχρεώσεις ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ πρὸς πάντας!

Ἰδοὺ ποίαν ἐχάραξε τῆς οἰκοδεσποίνης τὴν εἰκόνα εἷς τῶν εὐφυεστάτων ἀκαδημιακῶν ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας.

Ἡ Ἀμαλία ἦτο χαρίεσσα καὶ ἐρασμία πρὸς πάντας· οὐδεμία ποτὲ γυνὴ ἐνόησε καλλίτερον τῆς οἰκοδεσποίνης τὰ καθήκοντα. Οἱ ἁπλούστατοι λόγοι, ἐξερχόμενοι τοῦ στόματος αὐτῆς, ἐσήμαινον ἢ φιλοφρόνησιν ἢ ἀγάπην· ὅταν σοὶ ὡμίλει, ἔμενες εὐχαριστημένος ἐξ αὐτῆς, ὅτε δὲ σὲ ἤκουεν, ἦτο ἐκείνη εὐχαριστημένη ἀπὸ σέ, τόσον δὲ παρεώρα ἑαυτὴν πρὸς ἀνάδειξιν τῶν ἄλλων, ὥστε ἐφαίνετο νουνεχής. Ἦτο ὅμως θαυμασία ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς· τοσοῦτον ὑπελήπτετο καὶ ἔσεβεν αὐτὸν ἐνώπιον πάντων, ὥστε ἠνάγκαζεν αὐτοὺς τὰ αὐτὰ καὶ οὗτοι νὰ ἔχωσι πρὸς αὐτὸν αἰσθήματα. Ὡμίλει περὶ αὐτοῦ πάντοτε εὐμενῶς καὶ μετ' ἀγάπης καὶ ἐπαίνων, ἀνεδείκνυε καὶ τὰ ἐλάχιστα προτερήματά του καὶ ἐνώπιον τῶν φίλων αὐτοῦ ἢ ξένων ἐξῆρεν αὐτὸν τοσοῦτον ἐπιτηδείως καὶ ἐπιτυχῶς, ὥστε ὁ βαρῶνος, ἐπιστρέφων οἴκαδε, ἐγίνετο ἄνθρωπος μεγάλης ἀξίας.

Ἡ οἰκοδέσποινα ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νὰ δείκνυται ὑπεράγαν φιλοφρονητική,

κατὰ νοῦν καὶ ἐν τούτῳ τὸ προγονικὸν ἔχουσα λόγιον, Μηδὲν ἄγαν. Λόγου χάριν δὲν πρέπει νὰ παραχωρῇ ἀδιαλείπτως τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς πᾶσαν προσερχομένην, διότι αἱ ἐν τῷ μεταξὺ ἀπροσδοκήτως προσελευσόμεναι θ' ἀγνοῶσι ποῦ νὰ τὴν εὕρωσιν, ὀχληρὸν δ' ἔσται αὐταῖς νὰ τὴν ἀναζητῶσιν ἐν τῷ πλήθει. Ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τὰς ὑποκλίσεις, τὰ φιλοφρονήματα, τὰς μωρὰς κολακείας καὶ τὰς παρατεταμένας περιποιήσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ προσέχῃ νὰ μὴ περιπέσῃ εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον, διότι ἡ ἐπιτετηδευμένη ραστώνη, ἣν πανταχοῦ βλέπομεν, καθιστᾷ σχεδὸν ἐπιθυμητὴν τὴν στενοχωρίαν τῆς ἐθιμοτυπίας, ὅσον κἂν ᾖ ὀχληρά.

Ὑπάρχουσι φαντασμέναι γεναῖκες, ἀταραχώτατα καταλαμβάνουσαι τὴν τιμητικὴν θέσιν, κἂν ἔτι προσέλθῃ καθεστηκυίας ἡλικίας γυνή. Μάτην ἡ οἰκοδέσποινα ἐκδηλοῖ στενοχωρίαν ἵνα τοποθετήσῃ προσηκόντως τὴν νεήλυδα, πρὸς ἣν ἐπιθυμεῖ νὰ δείξῃ προτίμησιν· ἡ ἀκηδὴς καὶ ἀμέριμνος γυνὴ οὐδὲ κἂν ὅτι τὸ ἐστοχάσθη προσποιεῖται, ἀλλὰ στρέφουσα τὴν κεφαλὴν πρὸς ἄλλο μέρος, συνδέει συνομιλίαν πρὸς κουφόνουν ἢ ἀνόητον γυναῖκα. Ἡ οἰκοδέσποινα, εἴτε ἐν τῷ ἰδίῳ εὑρίσκεται οἴκῳ, εἴτε ἐν ξένῃ ὁμηγύρει, ὀφείλει νὰ προσέχῃ μὴ τυχὸν προκαλῇ γέλωτα ἡ εἴσοδος αὐτῆς ἢ ἀναστέλλῃ τὴν χαράν. Ἐνὶ συντόμῳ λόγῳ ὀφείλει νὰ μὴ ᾖ ἐμπεπλησμένη πάσης οἰήσεως, ὥστε ἐν ἡλικίᾳ δεκαπέντε ἢ εἴκοσιν ἐτῶν νὰ ἐπιθυμῇ τις νὰ τὴν ἔβλεπε μᾶλλον νεωτέραν.

Οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀσθενεῖς.

Τὰ καθήκοντα τῆς οἰκοδεσποίνης δὲν περιορίζονται

μόνον εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς τοὺς φίλους. Τὸ παραμυθεῖν τοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀνακουφίζειν τοὺς ὑπὸ παντοίων στερήσεων κατατρυχομένους εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον, ὅπερ ἡ θεία Πρόνοια ἀνέθηκε τῇ γυναικί, τὸ ἔργον, ὅπερ ἀγαπᾷ αὕτη νὰ ἐκπληροῖ, οἱαδήποτε κἂν ᾖ ἡ θέσις αὐτῆς.

Ἡ μεγάλη κυρία μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ συζυγικοῦ καὶ τοῦ μητρικοῦ καθήκοντος καὶ μετὰ τὴν ἐπίδειξιν αὐτῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τῶν ἐρασμίων τρόπων, διὰ τῶν χαρισμάτων καὶ τῆς διανοίας αὐτῆς ἀναδείκνυται ἀκόμη καλὴ καὶ φιλάνθρωπος παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ ἀπόρου.

Ἡ ἄλκιμος ἐργάτις, ἥτις ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ ὅλην τῆς ἡμέρας πρὸς διατροφὴν τῆς πολυμελοῦς αὐτῆς οἰκογενείας, κατορθοῖ πάλιν νὰ ἐξεύρῃ τεμάχιον ἄρτου, ὅπερ προσφέρει φειδωλῇ τῇ χειρὶ εἰς ἐντροπαλὸν πτωχόν, ὃν αὕτη μόνον γνωρίζει.

Ἡ ταπεινόφρων γυνή, ἡ πάντοτε ἀπησχολημένη, καίτοι ἔχει περίσσειαν ἐργασίας, ὅμως εὑρίσκει καιρὸν νὰ παράσχῃ βοήθειάν τινα εἰς ἀσθενῆ γειτόνισσαν ἢ νὰ εἴπῃ παρηγορητικοὺς καὶ φερέλπιδας λόγους, ἀντλουμένους ἐκ τῆς καρδίας αὐτῆς, εἰς ἀσθενῆ γείτονα, καταβληθέντα ὑπὸ τῶν κακουχιῶν, ὑπὸ τῶν στερήσεων καὶ ὑπὸ τοῦ ἀπελπισμοῦ.

Εἰς τὰ πτωχὰ χωρία, ὅπου σπανίζουν τὰ χρήματα, δὲν μεταβαίνει νὰ ζητήσῃ χρηματικὴν ἐλεημοσύνην ὁ δυστυχής, ὅστις γνωρίζει ὅτι θὰ εὕρῃ ἐκεῖ πλησίον μεγάλης ἑστίας θέσιν ἵνα θερμάνῃ τὰ νεναρκωμένα αὐτοῦ μέλη, θὰ εὕρῃ ὀλίγην τροφὴν καὶ ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα θὰ

πληρώσῃ τὴν πήραν αὐτοῦ παντὸς εἴδους τροφίμων, ἐξ ὧν αὕτη ἔχει.

Τοιουτοτρόπως ἐκπληροῖ ἑκάστη γυνὴ ἐν τῷ ἰδίῳ κύκλῳ τὸ καθῆκον τῆς φιλανθρωπίας, ὅπερ εἶναι τοσοῦτον ἡδὺ καὶ ὅπερ φέρει ἤδη ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνταμοιβήν.

Τὰ ἐπισκεπτήρια.

Ὅ,τι καὶ ἂν θέλωσι νὰ εἴπωσι πρὸς κακολογίαν τῶν ἐπισκεπτηρίων, εἰς ἓν ὅμως θὰ συμφωνήσωσι πάντες, ὅτι ὁ πέμπων τινὶ ἐπισκεπτήριον μαρτυρεῖ διὰ τούτου ὅτι τὸν συλλογίζεται, ὅτι ἔστω καὶ πρὸς στιγμὴν τὸν ἐνεθυμήθη.

Ὁποία τις τῶν ἐπισκεπτηρίων ἡ χρῆσις;

Ἐν πρώτοις κόρη οὐδέποτε ἔχει ἐπισκεπτήρια πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, ἐπὶ τοῦ μητρικοῦ δὲ μόνον ἐπισκεπτηρίου δύναται νὰ προσθέσῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς διὰ μολυβδίδος, ὅταν ἡ μήτηρ τὸ κρίνῃ κατάλληλον, γράφουσα *Δεσποινὶς τάδε*. Τὸ κύριον ὄνομα τῆς κόρης δὲν τίθεται· τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸν οὐδὸν τῆς οἰκογενείας.

Ἐπισκεπτήρια εἰς ἄνδρας αἱ γυναῖκες δὲν πέμπουσι, καθεστηκυίας ὅμως ἡλικίας γυνή, ἀποταξαμένη τῷ γάμῳ, ἔχει καὶ ποιεῖται χρῆσιν αὐτῶν ὁσάκις θέλει· γυνὴ δέ, κατέχουσα θέσιν, δύναται νὰ πέμψῃ ἐπισκεπτήριον πρὸς τὸν ἀμέσως προϊστάμενον αὐτῆς. Τὸ ἀνδρόγυνον ἔχει ἰδιαίτερα ἐπισκεπτήρια, κοινὰ δὲ σπανίως, ἐὰν καὶ μὴ διόλου. Συνήθως τὸ κύριον ὄνομα γράφεται ὁλογράφως, τοιουτοτρόπως δ' ἀποφεύγονται ἐνδεχόμεναι συγχύσεις.

Ὁ δι' ἐπιστολῆς προσκαλούμενος εἰς τελετὴν βα-

πτίσματος, γάμου ἢ κηδείας στέλλει ἀμέσως ἐπισκεπτήριον εἰς τὰ γνωστὰ αὐτῷ πρόσωπα ἐκ τῶν ἀπαριθμουμένων ἐν ταῖς συγγενέσιν. Ὁ παριστάμενος εἰς γαμήλιον τελετὴν δὲν πέμπει ἐπισκεπτήριον. Κατὰ τὰς ἓξ πρώτας ἑβδομάδας τοῦ μεγάλου πένθους δὲν στέλλονται ἐπισκεπτήρια εἴτε ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους, εἴτε προκειμένου νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς προσκλητήριον γράμμα.

Ὁ αὐτοπροσώπως ἀφίνων ἐπισκεπτήριον εἰς φίλον θλᾷ τὴν ἀνωτέρω γωνίαν καὶ διπλόνει τὸ ἐπισκεπτήριον κατὰ πλάτος· ὅταν δὲ δὲν ἔχῃ ἀξίωσιν ἐπισκέψεως, τὸ ἀφίνει ἄθλαστον καὶ ἀδίπλωτον. Εἰς πρόσκλησιν δείπνου ἡ ἀπάντησις γράφεται καὶ δὲν πέμπεται ἐπισκεπτήριον.

Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τῆς πρώτης τοῦ ἔτους ἀφίνονται τόσα ἐπισκεπτήρια, ὅσα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ πρόσωπα, πρὸς ἃ θέλομεν νὰ ἐκδηλώσωμεν ὑπόληψιν.

Οὐδέποτε ἀποστέλλεται ταχυδραμικῶς ἐπισκεπτήριον πρὸς ἀνώτερον ἢ πρὸς ἐπίσημον πρόσωπον, ἐκτὸς μόνον ὅταν δὲν εὑρίσκηται ὁ πέμπων ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, ἀλλὰ τὸ κομίζει ὁ ἴδιος.

Ὅταν πενθῇ τις, τὸ ἐπισκεπτήριον δέον νὰ φέρῃ ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν πλευρῶν πένθιμον πλατεῖαν γραμμήν.

Ὅταν πρόκηται ν' ἀναχωρήσωμεν, σημειοῦμεν ἐπὶ τοῦ ἐπισκεπτηρίου π. ἀ., ἤτοι πρὸς ἀποχαιρετισμόν. Καλὸν νὰ γράφηται τοῦτο ἐν τῇ γλώσσῃ ἐν ᾗ εἶναι ἐκτετυπωμένα τὰ ἐπισκεπτήρια.

Ἀπὸ τῶν ἐπισκεπτηρίων δέον νὰ ἐλλείπῃ πᾶν εἶδος

στολισμοῦ, τὰ καλλίτερα εἶναι τὰ ἐξ ὡραίου χάρτου Bristol.

Αἱ περιοδεῖαι.

Ἡ νεᾶνις δὲν ὀφείλει νὰ περιοδεύῃ μόνη ἄνευ συνοδοῦ συγγενοῦς ἢ ἀντιπροσώπου του, διότι τὸ περιοδεύειν μόνην, εἰς δυσμενεῖς προδιατίθησι κρίσιν.

Μεγάλη ἀπαιτεῖται περίσκεψις κατὰ τὰς περιοδείας τῶν γυναικῶν· ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσι συνομιλίας πρὸς τοὺς περιστοιχίζοντας αὐτὰς καὶ ἀγνώστους αὐταῖς, ν' ἀρκῶνται δὲ ν' ἀποκρίνωνται εὐγενῶς καὶ λακωνικῶς εἰς ὅ,τι ἐρωτῶνται. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ πάσης ἀμηχανίας καταγίνονται εἰς ἀνάγνωσιν καλοῦ τινος βιβλίου, καθόσον ἀγνοοῦσιν ὁποῖοί τινές εἰσιν οἱ περιστοιχίζοντες αὐτὰς ἄνδρες, ἐνδέχεται νὰ λάβωσιν οἰκειότητα, συμβαίνει δ' εἶτα νὰ τραπῇ πολλάκις ἡ ὁμιλία εἰς λεπτὰ ἀντικείμενα, θρησκευτικὰ ἢ πολιτικά, καὶ ὅταν λαμβάνωσι μέρος, ἐνδέχεται ἢ ἡ γνώμη αὐτῶν νὰ προσβληθῇ ἢ τῶν ἄλλων τὰς γνώμας νὰ προσβάλωσιν.

Ἐν ὀχήματι ἢ σιδηροδρομικῇ ἁμάξῃ εἶναι ἀγροῖκον τὸ ἐπιζητεῖν τινα τὰς ἰδίας ἀνέσεις χωρὶς οὐδὲν νὰ μέλῃ αὐτῷ περὶ τοῦ γείτονος· οἱ συνταξειδεύοντες ὀφείλουσιν ἀλλήλοις βοήθειαν καὶ ἀμοιβαίας παραχωρήσεις. Ἡ νεᾶνις ὀφείλει νὰ ᾖ περιποιητικὴ πρὸς τὰς ἡλικιωμένας γυναῖκας τὰς παρ' αὐτὴν καθημένας, παραχωροῦσα αὐταῖς καλὴν θέσιν, ἀπαλλάττουσα αὐτὰς ἀπὸ δέματός τινος, ὅπερ ἔχουσιν ἐν χειρί, καὶ βοηθοῦσα αὐτὰς κατὰ τὴν ἀπόβασιν. Ἀποχαιρετίζουσα δὲ τὰς συνταξειδιωτρίας, ἀρκεῖται εἰς ἁπλοῦν χαιρετισμὸν ἐὰν

μὴ συνωμίλησαν πρὸς ἀλλήλας, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει λέγει λόγον τινὰ ἀποχαιρετισμοῦ καὶ εὐγενείας.

Εὖ ἠγμένος ἀνὴρ δὲν τολμᾷ νὰ καπνίσῃ ἐκεῖ ἔνθα εὑρίσκονται γυναῖκες, ἢ τοὐλάχιστον χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἄδειαν. Ἐὰν δὲ ὁ καπνὸς τοῦ σιγάρου ἐνοχλῇ πράγματι τὰς γυναίκας, ἡ παρατήρησις δέον νὰ γίνηται ἠπίως καὶ εὐγενῶς, προτιμοτέρα δὲ ἡ σιγή, ἐὰν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀνεκτόν.

Ταξειδιώτης ἀνάψας ποτὲ σιγάρον, εἶπεν ἀποτόμως πρὸς τὴν παρ' αὐτὸν καθημένην γυναῖκα·

— Ὁ καπνὸς δὲν σᾶς ἐνοχλῇ ποσῶς, πιστεύω ;

— Ἀγνοῶ, κύριε (ἀπεκρίνατο ἡ γυνή), διότι οὐδέποτε ἐκάπνισέ τις ἐνώπιόν μου !

Ὁ γάμος.

Ὁ προσκεκλημένος εἰς γάμον ὀφείλει δῶρόν τι ἀναλόγως τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὰ πρόσωπα, ἀνθοδέσμης δὲ ἡ ἀποστολὴ ἐπιβάλλεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τῆς εὐπρεπείας.

Οἱ νεόνυμφοι δέχονται μετὰ τὸν γάμον τὰς συγχαρητηρίους προσρήσεις τῶν παρεστώτων. Εἰς τὴν γαμήλιον τράπεζαν παρακάθηνται πρὸς τοῖς οἰκείοις καὶ ὅσοι τῶν προσκεκλημένων τυγχάνουσιν ἰδιαιτέρας εὐνοίας. Χοροῦ διδομένου, πρώτη σύρει αὐτὸν ἡ νύμφη.

Τὰ γαμήλια ἀγγελτήρια στέλλονται ἀμέσως μετὰ τὸν γάμον καὶ τοῖς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὑρισκομένοις. Ὅταν ὁ γάμος γίνηται ἐν στενῷ κύκλῳ, προσκλητήρια δὲν ἐκδίδονται, γνωστοποιεῖται δὲ εἶτα τὸ γεγονὸς διὰ τῶν ἀγγελτηρίων. Τά τε προσκλητήρια καὶ τ' ἀγγελτήρια ἐκτυποῦνται εἰς διπλοῦν, ἐξ ὀνόματος δηλονότι τῶν γονέων ἑκάστου τῶν μελλονύμφων, ἢ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν, ἐὰν μὴ ἐπιζῶσιν οἱ γονεῖς. Συνήθως τὰ προσκλητήρια πέμπονται πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν, πρὸ τριῶν δ' ἐν τοῖς μικροῖς γάμοις.

Οἱ νεόνυμφοι δέχονται ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν τὴν πρώτην μετὰ τὸν γάμον κυριακὴν συγχαρητηρίους ἐπισκέψεις, ἀνταποδίδουσι δὲ αὐτὰς τὴν μεθεπομένην, ἤτοι μετὰ πεντεκαίδεκα ἀπὸ τοῦ γάμου ἡμέρας.

Βάπτισμα.

Ἡ νέα τότε μόνον δύναται νὰ γείνῃ ἀνάδοχος, ὅταν τῇ ἐπιτρέψωσι τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτῆς.

Ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀρνηθῇ τις νὰ γείνῃ ἀνάδοχος, ἀλλὰ καλὸν νὰ μὴ παραδέχηται τὴν τιμὴν ταύτην ἐλαφρῶς, διότι συνάπτονται σπουδαῖαι ὑποχρεώσεις, τοῦ ἀναδόχου καθισταμένου προστάτου τοῦ ἀναδέκτου μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ὀφείλοντος δὲ νὰ τὸν βοηθῇ. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς δέον νὰ προλαμβάνηται ἡ πρόσκλησις, τοῦτο δὲ συμβαίνει ὅταν πτωχὴ οἰκογένεια δυσκολεύηται νὰ εὕρῃ ἀνάδοχον καὶ ὅταν, γνωρίζουσα ὑμᾶς, ἐντρέπηται νὰ τὸ προτείνῃ. Τὰ ἔξοδα τῆς βαπτίσεως καταβάλλει ὁ ἀνάδοχος, ποιούμενος καὶ δῶρά τινα εἰς τοὺς ὑπηρέτας τῆς οἰκίας ὡς καὶ εἰς τὴν τροφόν.

Εὐγενὲς ἐκ μέρους τοῦ ἀναδόχου εἶναι νὰ μὴ ἐπιβάλῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀναδέκτου, ἀφίνων ὡς πρὸς τοῦτο ἐλευθέρους τοὺς γονεῖς. Συνήθως τὸ πρῶτον τέκνον

ἔχει ἀνάδοχον ἕνα τῶν πάππων καὶ μίαν τῶν μαμμῶν. Πρὸς βάπτισιν τοῦ δευτέρου τέκνου ἐλλείψει ἀναδόχου ἐκ μεγάλων συγγενῶν καταφεύγει τις εἰς θείους, θείας, ἐξαδέλφους, ἐξαδέλφας καὶ φίλους.

Θάνατος καὶ κηδεία.

Ὅταν ἀπολέσῃ τίς τινα ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀγγέλλει παραχρῆμα τὴν ἀλγεινὴν εἴδησιν εἰς τοὺς γονεῖς καὶ εἰς τοὺς στενοὺς αὐτοῦ φίλους, ἢ γράφων αὐτὸς ἢ παρακαλῶν ἄλλον νὰ γράψῃ λέξεις τινάς. Τὰ νεκρώσιμα προσκλητήρια πρέπει νὰ σταλῶσι τῇ προτεραίᾳ καὶ τὰ ἀγγελτήρια εἰς πρόσωπα μακρὰν εὑρισκόμενα ἐντὸς δεκαπενθημερίας ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Οἱ παριστάμενοι εἰς κηδείαν ὀφείλουσι νὰ φορῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μαῦρα ἢ τοὐλάχιστον σκιεροῦ χρώματος φορέματα. Πολλάκις λέγουσί τινες, «Δὲν εἰμπορῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν κηδείαν, διότι δὲν ἔχω πένθιμα φορέματα», δὲν δύναται ὅμως ν' ἀποφύγῃ τις ἄνευ λόγου ἀπὸ τοῦ νὰ παραστῇ εἰς νεκρώσιμον τελετήν, εἰς ἣν προσεκλήθη δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς· ὀφείλομεν δὲ νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι πᾶσα ἔνδειξις συμπαθείας πρὸς τεθλιμμένους εἶναι διττῶς πολύτιμος.

Κατὰ τὴν τεταγμένην ὥραν πορευόμεθα εἰς τὴν νεκρικὴν οἰκίαν, ἐὰν δὲ ὁ ἀποθανὼν εἶναι συγγενὴς ἢ φίλος ἢ ἄμεσος προϊστάμενος, ὀφείλομεν νὰ συνοδεύσωμεν τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ νεκροταφείου· ἐὰν δὲ πρόκειται περὶ ἁπλοῦ γνωρίμου, δυνάμεθα ν' ἀφήσωμεν τὴν νεκρικὴν πομπὴν κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἔξοδον.

Παρ' ἡμῖν, ἐν ταῖς πόλεσι μάλιστα, γυναῖκες δὲν

παρίστανται εἰς τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, παραμένουσαι ἐν τῇ νεκρικῇ οἰκίᾳ, ἰδιαιτέρα δὲ ὅλως συμπάθεια ἐκδηλοῦται εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποθανόντος, ὅταν πρὸς τοῖς ἀνδράσι καὶ γυναῖκες συνοδεύσωσι τὸν νεκρὸν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ἡγοῦνται δὲ τῆς πομπῆς οἱ πλησίον συγγενεῖς καὶ εἶτα οἱ φίλοι τοῦ μακαρίτου καὶ οἱ γνώριμοι. Μετὰ τὴν νεκρώσιμον τελετὴν οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος ἄνδρες ἵστανται ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ ναοῦ ἀποκεκαλυμμένοι τὴν κεφαλὴν καὶ προσκλίνονται πρὸ τῶν διερχομένων.

Συνήθως σύζυγος ἢ μήτηρ δὲν παρίσταται εἰς τὴν κηδείαν ἐκείνου, ὃν ἀπώλεσαν, ἐκτὸς μόνον ἐὰν αἰσθάνηται ἀρκούντως ἰσχυρὰν τὴν καρδίαν διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ προσφιλὲς ὂν τὴν ἐσχάτην καὶ τελευταίαν ἐκδήλωσιν τῆς ἀγάπης αὐτῆς· εἶναι δὲ τότε δυνατὸν νὰ ἴδῃ τις μητέρα, διασχίζουσαν τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες τὴν ἀποχωρίζουσιν ἀπὸ τοῦ τέκνου αὐτῆς, καὶ θέλουσαν νὰ βαδίζῃ πρώτη πλησίον τοῦ φερέτρου. Τότε αἱ συνήθειαι ἀφίνονται κατὰ μέρος καὶ οὐδεμία ἀντίρρησις εἶναι δυνατή.

Κατὰ τὸν θάνατον νέου προσώπου φαίνονται ἐν τοῖς πρώτοις τῆς νεκρικῆς πομπῆς λευχείμονες οἱ φίλοι καὶ σύντροφοι, συνοδεύουσι δὲ τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ νεκροταφείου, καὶ τέσσαρες ἐξ αὐτῶν φέρουσι τὰς ταινίας τοῦ φερέτρου.

Συνήθως ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ ἀποδιδόντες τὰς ὑστάτας τῷ νεκρῷ τιμὰς πορεύονται εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἐπὶ πενθίμου ἁμάξης. Προηγεῖται τῆς συνοδίας ταύτης ὁ κλῆρος, εἶτα οἱ πλησίον συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ

προσκεκλημένοι. Αἱ αὐταὶ πένθιμοι ἅμαξαι φέρουσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κατοικίαν των.

Ὅταν συναντῶμεν νεκρώσιμον πομπήν, οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ διέλθωμεν πρὸ αὐτῆς. Καὶ αἱ μὲν γυναῖκες προσκλίνονται βαθέως πρὸ τοῦ φερέτρου, χαιρετίζουσι δὲ οἱ ἄνδρες μετὰ σεβασμοῦ. Ἐὰν δὲ διερχώμεθα πρὸ θύρας ἐν ᾗ εἶναι ἐκτεθειμένος νεκρός, εἶναι πρέπον νὰ σταθῶμεν ὀλίγον ἵνα προσευχηθῶμεν πρὸ τοῦ φερέτρου.

Εἶναι ἆρά γε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι ὀφείλομεν νὰ παριστάμεθα εἰς κηδείαν σοβαρῶς καὶ ἐν συνοχῇ; Ἀπρεπέστατον εἶναι τὸ ὁμιλεῖν μετὰ γειτόνων, τὸ στρέφειν τὴν κεφαλὴν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ φαίνεσθαι ἀδιάφορον καὶ περιχαρῆ.

Ὅταν ὦμεν συνδεδεμένοι διὰ φιλίας πρός τινα στενὸν συγγενῆ τοῦ ἀποθανόντος, πρέπει ὡς τάχιστα νὰ τὸν ἐπισκεφθῶμεν ἵνα συλλυπηθῶμεν αὐτῷ, ἢ ν' ἀφήσωμεν ἐπισκεπτήριον, ἐὰν μὴ δέχηται ἐπισκέψεις· πρέπει δὲ νὰ πράξωμεν τοῦτο φοροῦντες φορέματα, ἅτινα νὰ προξενῶσιν ὅσον τὸ δυνατὸν μικρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ φορέματα ἐκείνου, ὃν ἐπισκεπτόμεθα.

Οἱ λαβόντες ἀγγελτήρια θανάτου, μακρὰν δ' εὑρισκόμενοι, πέμπουσιν ἀμέσως τὸ ἐπισκεπτήριον αὐτῶν διὰ τοῦ ταχυδρομείου, γράφοντες καὶ ἐπιστολὴν ἐὰν ὦσι στενοὶ φίλοι, ἢ καὶ χαράττοντες λέξεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ἐπισκεπτηρίου αὐτῶν, ὡς ἐπὶ παραδείγματος,

Ἡ κ. Σ. συλλυπεῖται συμπαθητικώτατα τῇ κ. Α.

Ἢ ἡ κ. Σ. διαβιβάζει τῇ κ. Λ. τὰ εἰλικρινῆ συλλυπητήρια αὐτῆς.

Ἢ καί, Ἡ κ. Σ. συλλυπεῖται τὰ μέγιστα τῇ κ. Λ. ἐπὶ τῷ ἐπισκήψαντι ἐπ' αὐτῆς δυστυχήματι (ἢ ἐπὶ τῷ πλήξαντι αὐτὴν τραύματι) καὶ τῇ ἐκφράζει τὴν μεγάλην αὐτῆς συμπάθειαν.

Ὁ τύπος τῆς ἐκφράσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῶν σχέσεων καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν θέσεων.

Νεαρὰ γυνὴ μετὰ τὴν χήρειαν κατοικεῖ κατὰ τὸ μέγα αὐτῆς πένθος, ἢ τοὐλάχιστον ἐπί τινας μῆνας, παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Κατὰ δὲ τὸ μέγα πένθος ἡ πρώτη ἔξοδος δέον νὰ γείνῃ εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου ἀναπαύεται ὁ τεθνεώς.

Ἐντὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ θανάτου μηνὸς ὑποχρεούμεθα νὰ πέμψωμεν ἐπισκεπτήρια εἰς πάντας ὅσοι ἀπέστειλαν ἡμῖν, ἀποκρινόμεθα δὲ πρὸς ὅσους μᾶς ἔγραψαν, καὶ μετὰ τὰς πρώτας παρελθούσας ἓξ ἑβδομάδας δυνάμεθα νὰ κάμωμεν συλλυπητηρίους ἐπισκέψεις.

Τὸ πένθος.

Ἡ λέξις πένθος σημαίνει θλῖψιν. Εἴθε νὰ διαφυλάττῃ ὁ Θεὸς πάντα ἀναγνώστην ἐπὶ μακρὸν ἀπὸ ἀπωλείας προσφιλῶν καὶ ἀγαπητῶν προσώπων. Ὅταν ἐπισκήψῃ ὁ θάνατος εἰς τὴν οἰκογένειαν, πᾶν ἐν ἡμῖν, ἔσω τε καὶ ἔξω, δέον νὰ μαρτυρῇ τὴν λύπην, ἣν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ταύτῃ αἰσθανόμεθα, διότι κάτοπτρον τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας ἡμῶν εἶναι τὸ πρόσωπον, καὶ ὅταν ἡ καρδία εἶναι τεθλιμμένη, τὸ πρόσωπον πρέπει νὰ φέρῃ τὰ ἴχνη τῆς λύπης ταύτης· εἶναι δὲ πρέπον νὰ γίνηται τοῦτο, διότι τοιουτοτρόπως τιμῶμεν τὸν νεκρόν.

Κατὰ τὸ μέγα πένθος ὀφείλομεν ν' ἀπέχωμεν ἀπὸ

πολυαρίθμων ὁμηγύρεων καὶ ἀπὸ δημοσίων μερῶν καὶ ν' ἀποφεύγωμεν τὰς περιστάσεις τῶν θορυβωδῶν διαχύσεων· τὴν στέρησιν δὲ ταύτην ὀφείλομεν νὰ ὑφιστάμεθα ἀγογγύστως, ἐὰν φέρωμεν τὸν νοῦν πρὸς ἐκείνους, οἵτινες δὲν ὑπάρχουσι πλέον, οἵτινες μᾶς ἠγάπων καὶ οὓς ἠγαπῶμεν. Μόνον αἱ στεναὶ οἰκογενειακαὶ συναθροίσεις ἐπιτρέπονται. Προτοῦ δὲ νὰ παύσωμεν τὸ πένθος, ἀποδίδομεν ἃς ἐδέχθημεν συλλυπητηρίους ἐπισκέψεις.

Τὸ ἐξωτερικὸν λεγόμενον πένθος, τὸ τῆς περιβολῆς δηλονότι, διαφέρει ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς χώρας, ἐν ᾗ βιοῦμεν, πρὸς ἃ ὀφείλομεν νὰ συμμορφώμεθα ἀκριβῶς, παρατείνοντες μάλιστα αὐτὸ ἐπ' ἄπειρον, ἀντὶ νὰ τὸ συντομεύωμεν.

Μέγα πένθος λέγεται τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος, καθ' ὃ πενθοῦμεν, καὶ ἥμισυ ἡ ἡμίπενθος τὸ ἕτερον ἥμισυ.

Κατὰ τὸ μέγα πένθος αἱ γυναῖκες φοροῦσι μόνον μάλλινα μαῦρα φορέματα ἐκ κασεμιρίου ἢ μερινοῦ, μακρὸν καὶ τετράγωνον σάλιον, πῖλον μετὰ πενθίμου σκέπης, πέπλον ἐξ ἐλαφροῦ ὑφάσματος σχεδὸν ποδήρη μετὰ εὐρέων κρασπεδωμάτων, σκοῦφον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑφάσματος, μεταξωτά, μεταξογνάφαλα ἢ καστόρινα χειρόκτια καὶ κοσμήματα ἐκ γαγάτου ἄνθρακος ἢ ἐκ χαλκοχρόου χάλυβος. Ἡ κόμη δέον νὰ ᾖ ὁμαλὴ καὶ οὐχὶ βοστρυχωτὴ ἢ κυματίζουσα.

Τὸ ἡμίπενθος δὲν εἶναι τόσον αὐστηρόν, διότι κατ' αὐτὸ ἡ γυνὴ δύναται νὰ φορῇ φορέματα ἐκ μαύρου μεταξωτοῦ ὑφάσματος. Ἐπὶ θανάτου ἐξαδέλφου κατὰ τὸ μικρὸν πένθος φοροῦνται φορέματα ἐξ ὑφάσματος, ἐν

οἷς ἀναμιγνύεται τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν ἢ τὸ φαιὸν καὶ τὸ μέλαν.

Οἱ ἄνδρες ἐν πένθει φοροῦσι πάντοτε πένθιμον ταινίαν ἐπὶ τοῦ πίλου καὶ τὰ φορέματα δέον νὰ ὦσι πάντα μαῦρα. Καὶ ὁ λευκὸς λαιμοδέτης εἶναι πένθιμος.

Μικραὶ συνήθειαι.

«Τὸ θέλγητρον τῶν κοινωνικῶν σχέσεων εἶναι ἡ εὐγένεια.»
(Λατένας).

Ἀπαραίτητοι περὶ συμπεριφορᾶς γνώσεις.

1. Μήποτε ὁμίλει ἐν ὁμηγύρει περὶ ἀσθενῶν πρὸς ἰατρόν, περὶ οἰκονομικῶν πρὸς τραπεζίτην, περὶ δικῶν πρὸς δικηγόρον, περὶ ἐμπορίου πρὸς ἔμπορον, περὶ πολιτικῶν πρὸς πολιτικὸν ἄνδρα, διότι πάντες οὗτοι ἐπιθυμοῦσι νὰ διασκεδάσωσιν ἀπὸ τῶν συνήθων ἀσχολιῶν αὐτῶν καὶ ἐξ ἅπαντος δυσαρεστοῦνται ὅταν καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ περὶ τῶν ἰδίων διαλέγωνται πρὸς αὐτοὺς ἀντικειμένων.

2. Ὅταν πορεύωνται καθ' ὁδὸν δύο, ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ θέσις εἶναι ἡ τιμητική, ὅταν δὲ ὦσι τρεῖς, ἡ ἐν τῷ μέσῳ. Βαδίζοντες καθ' ὁδὸν πλησίον τινές, πρὸς ὃν ὀφείλομεν σεβασμόν, πρέπει νὰ τὸν ἀφίνωμεν νὰ προηγῆται καὶ νὰ ρυθμίζωμεν τὸ βῆμα ἐπὶ τοῦ βήματός του.

3. Οὐδέποτε ἐπιτρέπεται τὸ τρώγειν ἐν πολυανθρώπῳ περιπάτῳ, τὸ δακτυλοδεικτεῖν οἱονδήποτε καὶ τὸ στρέφειν τὸ πρόσωπον διὰ νὰ ἴδωμεν ἐκείνους οὓς συναντῶμεν. Τοῦτο ἀκριβῶς παρατηρεῖται ἐνταῦθα εἰς τὸ ὡραῖον πρὸ πάντων φῦλον. Ἀδύνατον νὰ μὴ στρέψωσιν αἱ γυναῖκες τὸ πρόσωπον διὰ νὰ παρατηρήσωσι τὰς ἄλλας· εἶναι ὁ πειρασμὸς τῆς φιλαρεσκείας· πρέπει νὰ μελετήσωσι τότε τὰ ἐνδύματα, ἅτινα ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη φοροῦσιν!

4 Τὴν φωτογραφικὴν εἰκόνα πρέπει νὰ δίδῃ τις μόνον εἰς ὅσους ἐζήτησαν αὐτὴν ρητῶς· περιττὸν δ' εἰπεῖν ὅτι γυνὴ ἢ νεᾶνις δὲν δίδουσι τὰ φωτογραφήματά των εἰς ἄνδρας, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ὦσι συγγενεῖς.

5. Ὅταν ἐν στενῇ ὁμηγύρει παρακληθῇ δεσποινίς τις νὰ παίξῃ μουσικήν, νὰ τραγῳδήσῃ ἢ ν' ἀπαγγείλῃ στίχους, ὀφείλει ἁπλῶς νὰ

δεχθῇ, διότι εἶναι ἀπρεπὲς νὰ πράξῃ τοῦτο μετὰ πολλὰς παρακλήσεις.

6. Δὲν γίνονται ποτε δῶρα πρὸς ἀνωτέρους.

7. Δὲν πρέπει νὰ ἐναβρύνηται τις ἐπὶ γένει, πλούτῳ καὶ κοινωνικαῖς σχέσεσι, διότι ὀφλισκάνει ἀλαζονίαν ἢ μωρίαν.

8. Πρέπει νὰ παίζωμεν ἄνευ πάθους καὶ νὰ ὦμεν πάντοτε ἤρεμοι οἱονδήποτε καὶ ἡ τὸ ἀποτέλεσμα· νὰ γνωρίζωμεν νὰ χάνωμεν χωρὶς νὰ χολοσκάνωμεν καὶ νὰ κερδίζωμεν χωρὶς νὰ παραδιδώμεθα εἰς θορυβώδη χαράν.

9. Ἡ ὑποδεχομένη οἰκοδέσποινα πρέπει νὰ ᾖ ἁπλῶς ἐνδεδυμένη, ἵνα μὴ ἐπισκιάζῃ διὰ τῶν πολυτελῶν φορεμάτων τὰς αὐτὴν ἐπισκεπτομένας, ἡ δ' ἐπιτηδειότης καὶ ἡ εὐστοχία αὐτῆς συνίστανται εἰς τὸ νὰ παρέχῃ μὲν τροφὴν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν συνομιλίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸ νὰ ὁμιλῇ μόνον αὐτή.

10. Σπουδαιότατον ἀποβαίνει νὰ προσέχωμεν εἰς ἃς γράφομεν ἐπιστολὰς καὶ νὰ γράφωμεν αὐτὰς ἐσκεμμένως. Ἐξ ἁπλοῦ ὀλιγοστίχου γραμματίου δύναται νὰ κρίνῃ ὁ ἄλλες περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡμῶν, καί τινες μόνον ἀπερίσκεπτοι λέξεις ἀρκοῦσι νὰ μᾶς ἐκθέσωσι, καθόσον χάνονται μὲν οἱ λόγοι, παραμένουσι δὲ τὰ γραπτά.

11. Οὐδέποτε πρέπει νὰ τολμῶμεν ἐπὶ οἱαδήποτε προφάσει ν' ἀποσφραγίσωμεν ἐπιστολήν, ἥτις δὲν εἶναι ἰδική μας, οὐδὲ νὰ γράφωμεν ἀνωνύμως, διότι λαθραία ἐπιστολὴ δὲν ἁρμόζει εἰς τίμιον ἄνθρωπον. Ἡ μήτηρ ὀφείλει ν' ἀναγινώσκῃ πάντοτε τὰς πρὸς τὴν θυγατέρα αὐτῆς ἐπιστολάς.

12. Ὅταν σᾶς ἐγχειρισθῇ ἐπιστολὴ ἐν ὁμηγύρει, μὴ τὴν ἀποσφραγίσητε, ἐκτὸς μόνον ἐὰν ἀναμένηται ἐπειγόντως ἀπάντησις, ὁπότε ζητεῖτε συγγνώμην ὅπως τὴν ἀναγνώσητε.

13. Ὅταν ὑποδεχώμεθα, πρέπει νὰ περιποιώμεθα μεγάλως τοὺς προσερχομένους καὶ νὰ προσέχωμεν μὴ λείπῃ τι τὸ δυνάμενον νὰ τέρψῃ αὐτούς. Ὅταν δὲ πορευώμεθα εἰς φίλους, ὀφείλομεν νὰ συμμορφώμεθα πρὸς πάσας τὰς συνηθείας τῆς οἰκογενείας· νὰ ὦμεν δηλ. ἀκριβεῖς εἰς τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ, τοῦ κοινοῦ περιπάτου, τῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ συνομιλίας, τοῦ ὕπνου, κλπ.

14. Εὐπρεπὲς τὸ ζητεῖν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον τὰς ὑπηρεσίας τῶν ὑπηρετῶν.

15. Ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν μεγάλως τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ ἔπιπλα τὰ εὑρισκόμενα ἐν ᾧ κατέχομεν δωματίῳ καὶ νὰ μεταχειριζώμεθα μετὰ διακρίσεως τὰ ἐπὶ τοῦ κομμωτηρίου φιαλίδια ὡς καὶ

τὴν ζάχαριν, ἣν ἀφίνουσι διὰ νὰ ρίψωμεν τὸ πρῶτ τεμάχιον ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦ ὕδατος, ὃ θὰ πίωμεν.

16. Ὅταν ὦμεν ἀκροσφαλοῦς ἢ νοσηρᾶς ἰδιοσυγκρασίας, δὲν πρέπει νὰ παραδεχώμεθα προσκλήσεις, διότι ἀποβαίνομεν τότε ὀχληροί. Πρὶν ἢ ἀπέλθωμεν τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ ἐξενίσθημεν, δίδομεν τοῖς ὑπηρέταις δῶρον ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς μας.

17. Πᾶσα γυνὴ ζητοῦσα ἐλεημοσύνην ὑπὲρ ἀγαθοεργοῦ σκοποῦ, ὀφείλει νὰ ᾖ ἐπιμεμελημένως ἐνδεδυμένη, τοῦτ' ἀπαιτεῖται αὐστηρῶς· ἐὰν δὲ ζητεῖ τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην ὁμοῦ μετ' ἀνδρός, στηρίζει ἐλαφρῶς τὴν ἀριστερὰν εἰς τὴν δεξιὰν ἐκείνου χεῖρα, διὰ δὲ τῆς ἐλευθέρας χειρὸς ὁ ἀνὴρ κρατεῖ τὴν ἀνθοδέσμην τῆς κυρίας.

18. Γυνή, κηδομένη τῆς εὐκοσμίας, ὀφείλει νὰ ᾖ πάντοτε λιτὴ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν χρυσῶν κοσμημάτων. Δύναται, ἐπιβαίνουσα ἁμάξης ἢ ἀπερχομένη εἰς θαλάσσια λουτρά, νὰ φέρῃ ὡρολόγιον, ἅμα ὅμως δὲν φορεῖ ἐνδυμασίαν ἐξόδου, οἱ ἀδάμαντες καὶ λοιποὶ πολύτιμοι λίθοι εἶναι τὰ μόνα κοσμήματα, ἅτινα δύναται νὰ φορέσῃ, χωρὶς νὰ παρεκκλίνῃ τῆς φιλοκαλίας.

19. Οἱαδήποτε κἂν ἦτο ἡ θέσις γυναικός τινος πρὸ τοῦ γάμου αὐτῆς, δέον νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τάξεως τοῦ συζύγου αὐτῆς, καθόσον ὁ ἀνὴρ διὰ τοῦ γάμου ἀνυψοῖ μέχρις ἑαυτοῦ τὴν γυναῖκα.

Λουδοβῖκος ὁ ΙΕ', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ἐξήρχετο τῶν Βερσαλλιῶν μετὰ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἐν τῇ θύρᾳ τῶν ἀνακτόρων εὑρίσκετο ὑποδηματοκαθαριστής, ὅστις ἀπεκαλύφθη πρὸς τὸν νεαρὸν βασιλέα του. Ὁ παιδαγωγὸς ἀφεὶς τὴν χεῖρα τοῦ μαθητοῦ, ἀντεχαιρέτισε τὸν πτωχὸν ἐκεῖνον.

— Πῶς, κύριε, χαιρετᾷς ἕνα ὑπηρέτην; (τὸν ἠρώτησεν ὁ βασιλεύς.)

— Προτιμῶ, βασιλεῦ, νὰ χαιρετίσω ὑπηρέτην ἢ ν' ἀκούσω ὅτι ὁ ὑπηρέτης εἶναι εὐγενέστερος ἐμοῦ (ἀπεκρίνατο ὁ παιδαγωγός.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ.

Μέγα τὸ ἐρώτημα τόδε· Εἶναι ἆρά γε καλὸν νὰ ἐκπαιδεύωνται αἱ γυναῖκες, ἢ μή τοι εἶναι προτιμότερον ν' ἀποκτῶσι μόνον τὰς γνώσεις ἐκείνας, ὧν ἄνευ ἀνέφικτος ἡ ἐξάσκησις τοῦ ταπεινοῦ καὶ σεμνοῦ καθήκοντος τῆς οἰκοδεσποίνης; Ἀδιστάκτως λέγομεν ὅτι τοιαύτη ἐρώτησις ἀποτελεῖ ὕβριν πρὸς τὴν γυναῖκα, καὶ ὁ λόγος ὅδε· Ἡ νεᾶνις ὀφείλει νὰ τύχῃ σπουδαίας, ἐκτενοῦς καὶ πλήρους μάλιστα, ἐὰν τὰ οἰκονομικὰ τὸ ἐπιτρέπωσι, παιδεύσεως, οὐδὲ πρέπον ἐστὶ νὰ παραμεληθῇ τι ἐξ ὅσων ἀναπτύσσουσι καὶ ὡραΐζουσι τὸν νοῦν, διότι, ὡς ἡ γῆ, οὕτω καὶ ἡ καρδία ἀπομένει χέρσος, ἀγρίους μόνον παράγουσα καρπούς. Ὡς ὁ ἀνήρ, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ ἔχει νὰ ποδηγετήσῃ λογικόν, ἔχει νὰ ρυθμίσῃ θέλησιν, ἔχει νὰ καταστείλῃ πάθη, νὰ διατηρήσῃ ὑγίειαν καὶ νὰ διοικήσῃ ὑπάρχοντα καὶ περιουσίαν. Δύναται ἆρά γε ἡ γυνὴ εὐκολώτερον τοῦ ἀνδρὸς νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς πάντα ταῦτα τὰ καθήκοντα ἐὰν μὴ μάθῃ τι; Τὰ καθήκοντα τῆς γυναικὸς ἀποτελοῦσι τὰ θεμέλια παντὸς ἀνθρωπίνου βίου, γνωστοῦ ὄντος ὅτι αἱ γυναῖκες πράγματι καταστρέφουσιν ἢ στηρίζουσιν οἴκους καὶ αὐταὶ κανονίζουσι πάντα τὰ κατ' οἶκον λεπτομερῶς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀποφασίζουσι πᾶν ὅ,τι θίγει ἐγγύθεν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἄλλως δὲ ἂς πεισθῇ πᾶς ἕκαστος ὅτι ὁ καλλιεργημένος νοῦς καταλληλότερον ἐννοεῖ τὰ ἐπιβαλλόμενα τῷ ἀνθρώπῳ καθήκοντα.

Ὅθεν λέγομεν πρὸς τὰς νεάνιδας· Σπουδάζετε, μήποτε παύετε νὰ καλλιεργῆτε τὸν νοῦν. Ἀλλὰ τότε ἐπιβάλλονται ὑμῖν δύο ὅροι, ὧν ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ὅτι οὐδέποτε πρέπει νὰ παραμελῶνται τὰ καθήκοντά σας ὡς νεανίδων, ὡς συζύγων ἢ μητέρων τῶν σπουδῶν ἕνεκα καὶ ὅτι ἐκεῖνα πρέπει νὰ πρωτεύωσιν· ὁ δὲ δεύτερος ὅτι οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐπιδεικνύητε τὰς γνώσεις σας καὶ ν' ἀγαπᾶτε νὰ τὰς ἐκθέτητε· τὸ πολὺ πολὺ ἀφίνετε νὰ τὰς *μαντεύωσιν*. Κατὰ τοὺς ὅρους τούτους ἐκπαιδεύθητε ὅσον θέλετε, οὐδεὶς θὰ ἔχῃ ν' ἀντείπῃ τι.

Ἐγνωρίσαμεν (λέγει ἡ Κλάρισσα Ζουραμβίλ) ἐξαίρετον κατὰ πάντα γυναῖκα, ἣν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὗρεν ἐξαίφνης ὁ σύζυγος αὐτῆς διορθοῦσαν τὰ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν θέματα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ὅστις ἐσπούδαζεν ἐν γυμνασίῳ. Ἐκπλαγεὶς δ' ὁ σύζυγος ἀνέκραξε·

— Καλά, γνωρίζεις, βλέπω, τὰς δύο ταύτας γλώσσας;

— Ναί, ἄνδρα μου, ἀπεκρίνατο φιλομειδῶς ἡ εὐτυχὴς μήτηρ.

Ἡλίκης μετριοφροσύνης μάθημα! Γίνετε, ὦ νεάνιδες, φιλόσπουδοι, ἀλλ' οὐχὶ δοκησίσοφοι γυναῖκες, ἐγγράμματοι καὶ οὐχὶ γελοῖαι, φρόνιμοι, σκεπτικαὶ καὶ σοβαραὶ καὶ οὐχὶ σχολαστικαί, καὶ θὰ εἶσθε ἡ τιμὴ τῶν οἰκογενειῶν σας, οὐδόλως δὲ θὰ φοβῆσθε τὰς εἰρωνίας καὶ τὰς κακοβούλους ἑρμηνείας.

---

1. Οὔτ' ἐν ἰχθῦσι φωνήν, οὔτε ἐν ἀπαιδεύτοις ἀρετὴν δεῖ ζητεῖν.

2. Οἱ μὲν ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς, οἱ δὲ ἀπαίδευτοι ἐν τοῖς πράγμασι διαπλανῶνται.

3. Καὶ ὁδοῦ καὶ ἀληθείας χαλεπὸν ἀποπλανηθῆναι.

(Πλουτ.)

Ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς οἰκοδεσποίνης.

Ἔστι δ' οὐδὲν οὕτως ἄριστον ὡς καλὸν βιβλίον (ἔλεγεν ὁ Joubert). Διατί ἆρά γε; Διότι τὸ καλὸν βιβλίον εἰκών ἐστι καὶ ἠχὼ καλῆς ψυχῆς, οὐδὲν δ' οὕτω καλὸν ὡς λαμπρὰ ψυχή, κἂν ἔτι μόνον τὴν εἰκόνα αὐτῆς βλέπομεν, ὅτε νεύει ἡμῖν ὄπισθεν τῶν λέξεων τούτων. Ἡ καλὴ ἀνάγνωσις εὐφραίνει καὶ φαιδρύνει τὴν καρδίαν καὶ προξενεῖ χαρὰν καὶ παρηγορίαν· ἀναπαύει τὸν νοῦν καὶ ἀποτελεῖ οἱονεὶ συνδιάλεξιν πρὸς πνευματώδη ἄνδρα, πρὸς εὐγενῆ καρδίαν. Ἄριστος σύντροφος πρὸς παρέλευσιν τοῦ χρόνου τὸ καλὸν βιβλίον.

Εὔκταῖον ν' ἀγαπῶσιν αἱ γυναῖκες ν' ἀναγινώσκωσι, καὶ ν' ἀναγινώσκωσι προσεκτικῶς (ἔγραφεν ἡ δὲ Σκιουδερύ). Καὶ ὅμως ὑπάρχουσι γυναῖκες, αἵτινες, καίπερ ἔχουσαι φύσει πολὺ πνεῦμα, σπανίως ἀναγινώσκουσι· τὸ δὲ παραδοξότερον ὅτι καί τοι αἱ γυναῖκες, αὗται ἔχουσιν ἀρκετὸν πνεῦμα, προτιμῶσι νὰ ἀνιῶσιν ἐνίοτε φρικωδῶς, ὅταν εὑρίσκωνται μόναι, ἀντὶ ν' ἀναγινώσκωσιν. Βεβαίων ὅμως ὅτι διὰ τῆς ἀναγνώσεως διαφωτίζεται ὁ νοῦς καὶ μορφοῦται ἡ κρίσις, ὅσον δὲν κατορθοῦται διὰ τῆς συνδιαλέξεως, διότι διὰ ταύτης ἔχομεν μόνον τὰ πρῶτα φρονήματα τοῦ ὁμιλοῦντος, ἐνῷ διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἔχομεν τὴν τελευταίαν προσπάθειαν τῆς διανοίας τοῦ γράψαντος τὸ ἀναγινωσκόμενον βιβλίον, οὕτως ὥστε ἀπομένει τι πάντοτε ἐν τῷ νῷ τοῦ ἀναγινώσκοντος.

Ὁπόσοι στερηθέντες ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν παθημάτων τῶν τέρψεων τῆς κοινωνίας θὰ ἠσθάνοντο ἐπαχθῆ τὸν βίον ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν βιβλίων!

Ἡ ἀνάγνωσις ἀποβαίνει ἀπαραίτητος εἰς τὴν γυναῖκα, οἱασδήποτε κἂν ᾖ αὕτη κοινωνικῆς θέσεως, τῶν δὲ νέων καὶ τῶν νεαρῶν οἰκοδεσποινῶν ἐν γένει εὐρύνει τὰς γνώσεις καὶ πλουτίζει τὴν διάνοιαν, μεταδιδοῦσα τὸν καρπὸν τῆς πείρας· ταῖς δὲ νεάνισι, ταῖς εἴτε ἐν ταῖς πόλεσιν εἴτε ἐν τοῖς χωρίοις βιούσαις, παρέχει ἓν περιπλέον ἀγαθόν, προφυλάσσει δηλαδὴ τὸν νοῦν ἀπὸ δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες ἐν τοῖς χωρίοις εἰσέτι διασώζονται.

Ὁλόκληρος τόμος ν' ἀποτελεσθῇ δύναται ἐὰν ἀπαριθμηθῶσι πάντα τ' ἀγαθά, τὰ ἐκ τῆς κλίσεως πρὸς τὰ καλὰ ἀναγνώσματα ἀπορρέοντα. Ὅθεν ἄριστόν ἐστι χρῆμα τὸ ἐθίζεσθαι πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἔχειν κλίσιν πρὸς αὐτήν· αἱ δὲ ἔχουσαι ἀμφότερα ταῦτα νέαι καλῶς θὰ πράξωσι νὰ τὰ διαφυλάξωσι, προσπαθοῦσαι ν' ἀφιερῶσι καθ' ἑκάστην ὥρας τινὰς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀρκεῖ ὅμως νὰ μὴ παραμελῶνται διὰ τοῦτο τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἔργα.

Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν βιβλίων.

Ἀφοῦ ἤδη ἐγνώσθησαν τὰ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως προκύπτοντα ἀγαθά, πρώτη ἐρώτησις εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ἥδε· Ὁποῖα τὰ ἀναγνωστέα βιβλία; Ὄντως σπουδαιότατον ἡ τῶν βιβλίων ἐκλογή, προτιμότερον δ' οὐδέποτε ν' ἀναγινώσκῃ τις ἢ ν' ἀναγινώσκῃ κακὰ βιβλία. Εἰς τοῦτο ἂς ὁδηγῶνται αἱ νέαι ὑπὸ τῶν γονέων αὐτῶν, ὑπὸ τῶν διδασκαλισσῶν, ὑπὸ ἁρμοδίων τέλος πάντων προσώπων, καὶ ἂς ἔχωσι πάντοτε ἀπαράβατον νόμον ν' ἀκολουθῶσι τὰς συμβουλὰς αὐτῶν. Ἂς ἀπέχωσι τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων, ἠθικῶς ἢ λεκ-

τικῶς ἡμαρτημένων, ἢ τῶν πρώτων τυχόντων εἰς χεῖράς των. Πρὸς δὲ τοὺς γονεῖς εἰρήσθωσαν τάδε· Προσέχετε νὰ μὴ ἀναγινώσκωσι τὰ τέκνα ὑμῶν ἢ ἐκεῖνα, ὅσων ἡ ἀγωγὴ ἀνετέθη εἰς τρίτους, ἄλλα βιβλία πλὴν τῶν καλῶν, πρὸς τοῦτο δὲ μὴ ἀφίνητε πρόχειρα ὅσα δὲν δύνανται ν' ἀναγνώσωσιν, διότι δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε ὁπόσον εὔκολοι εἶναι καὶ διαρκεῖς αἱ ἐντυπώσεις τῶν νεαρῶν καὶ παρθένων εἰσέτι φύσεων τῶν παιδίων. Ἐὰν τὰ πρῶτα βιβλία, τὰ ὁποῖα ἀναγινώσκουν, ἐκρράζωσιν ἀληθεῖς ἰδέας καὶ εὐγενῆ καὶ ἀγαθὰ αἰσθήματα, ὁ σπόρος πολύτιμος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἔσται γόνιμος· ἐὰν δ' ἐκ τοὐναντίου ἐγκεντρισθῶσι τὸ δηλητήριον κακοῦ βιβλίου, θὰ προξενήσῃ τοῦτο ἀνεξάλειπτον φθορὰν ἐν τῇ ἀδόλῳ αὐτῶν καρδίᾳ.

Δυσχερὴς ὁ καθορισμὸς σχεδίου ἀναγνώσεως, διότι ἡ κλίσις, αἱ περιστάσεις καὶ αἱ σχολαῖαι ὧραι ἑνὸς ἑκάστου ἐπιδρῶσι μεγάλως. Εἴπωμεν ὅμως ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τῆς νέας ἢ τῆς μητρὸς καλῆς οἰκογενείας δέον νὰ περιέχῃ μόνον καλά, σπουδαῖα, ὠφέλιμα καὶ διδακτικὰ βιβλία.

Ἐνδιαφέρεσαι νὰ γνωρίσῃς νέαν τινὰ ὁποία τις τυγχάνει οὖσα; (λέγει συγγραφεύς τις)· μάθε πρῶτον τίνα βιβλία ἀναγινώσκει.

Ἔστωσαν πολλὰ τὰ ἱστορικὰ βιβλία, διότι ταῦτα εἶναι καταλληλότερα ἢ ὅσον ἐνδεχομένως φρονεῖ τις. Ἡ γνῶσις τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς θ' ἀποβῇ τῇ οἰκοδεσποίνῃ ὠφέλιμος εἰς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεών της, ὅταν ποτὲ ἀναλάβῃ αὐτήν. Θὰ αἰσθανθῇ ἐνδιαφέρον εἰς πᾶν τὸ περὶ αὐτὴν συμβαῖνον, εἰς τὰς συν-

διαλέξεις τῶν ἀδελφῶν, τοῦ πατρός, τοῦ συζύγου, καὶ θὰ γεννηθῇ πεφωτισμένη φιλοπατρία, ἣν θὰ ἐμπνεύσῃ βραδύτερον ἡ μήτηρ εἰς τοὺς υἱούς, διότι ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρὸς ὀφείλει τὸ τέκνον νὰ μάθῃ ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μανθάνεται ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωρῶν, διότι εἶναι σπουδαιότατον νὰ γνωρίζῃ ἡ οἰκοδέσποινα ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν χωρῶν τούτων, μεθ' ὧν αἱ σχέσεις πολλαπλασιάζονται καθ ἑκάστην. Δέον προσέτι νὰ γίνηται σύγκρισις τοῦ παρόντος πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ τῆς πατρίδος πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ ν' ἀποκτᾶται πληθὺς ὠφελίμων γνώσεων.

Αἱ Βιογραφίαι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν παρέχουσιν ὑποδείγματα, συμβουλὰς καὶ ἐνίοτε σπουδαιότατα σχόλια. Ἐκ τῶν Ἀνταποκρίσεων καὶ τῶν Ἀπομνημονευμάτων μανθάνονται σπουδαῖαι λεπτομέρειαι, πολλάκις ἄγνωστοι, περὶ τῶν προσώπων καὶ περὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ταῦτα ἤκμασαν, καὶ καλαὶ καὶ εὐφυεῖς σημειώσεις ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ ὠφεληθῶμεν.

Σπουδαία ἐστὶ τῶν Περιηγήσεων ἡ ἀνάγνωσις, διότι δυνάμεθα δι' αὐτῆς ἀνενοχλήτως, ἀδιαταράκτως καὶ ὀλιγοδαπάνως νὰ διατρέξωμεν ὁλοκλήρους χώρας καὶ νὰ περιέλθωμεν τὸν κόσμον, ἔχοντες τὸ βιβλίον ἡμῶν εὐπαιδεύτου δίκην καὶ παρατηρητικοῦ ξεναγοῦ.

Ἡ νεαρὰ γυνὴ συμπληροῖ ὡς ἄριστα τὴν ἐκπαίδευσιν αὐτῆς διὰ τῆς ἀναγνώσεως φιλολογικῶν συγγραμμάτων. Ἔστω ἐφωδιασμένη ἡ βιβλιοθήκη αὐτῆς διὰ τῶν κυριωτέρων συγγραμμάτων τῶν ἡμετέρων προγόνων, κλασικῶν τε καὶ μὴ συγγραφέων· ἐκ δὲ τῆς

ἀναγνώσεως τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Ξενοφῶντος, ὧν ἀρίστη ὑπάρχει παράφρασις, καὶ τῶν ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἡ προκύπτουσα ὠφέλεια εἶναι ὡς μεγίστη. Αἱ ἀνωτέρας παιδεύσεως τυχοῦσαι νέαι οὐδέποτε ὀφείλουσι ν' ἀποχωρίζωνται τῶν τοιούτων ἔργων, ὅσαι ἐννοοῦσι καὶ τὸ καλαισθητικὸν αὐτῶν φρόνημα ν' ἀναπτύσσωσι καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν νὰ ρυθμίζωσιν.

Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων δὲν ὀφείλουσι ν' ἀμελῶσι, τῶν πραγματευομένων περὶ φυσικῆς ἱστορίας, περὶ οἰκονομίας, περὶ φυτοκομίας, περὶ ὑγιεινῆς, ἐνὶ συντόμῳ λόγῳ περὶ τῶν συνήθων καὶ ἀναγκαίων τῇ οἰκοδεσποίνῃ γνώσεων.

Ἀπολείπεται ἡμῖν νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν βιβλίων ἐκείνων, ἅτινά εἰσιν ἀπόρροια τῆς φαντασίας, ἤτοι περὶ τῶν Παραμυθίων, τῶν Μύθων, τῶν Διηγημάτων καὶ τῶν Μυθιστορημάτων. Τὰ τοιαῦτα βιβλία ἀναγινώσκονται ὑπὸ πάσης ἡλικίας· τὸ παιδίον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρὸς τέρπεται ἐκ τῆς διηγήσεως παραμυθίου τινός, ὁ μαθητὴς ἀναγινώσκει τὰ μυθιστορήματα τοῦ Ἰουλίου Βὲρν καὶ τοῦ Γιαρδίνου, ὁ γέρων τοὺς μύθους, οἵτινες ἕτερον αὐτὸν κατὰ τὴν νεότητά του, καὶ ἄλλοι ἄλλα. Δὲν θέλομεν νὰ διαγράψωμεν τὰ βιβλία ταῦτα ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῆς οἰκοδεσποίνης, διότι εἶναί πως ὠφέλιμα, ἀφοῦ πρὸς τῷ μύθῳ πρόκειται τὸ ἐπιμύθιον· ἄλλως τε ἡ ἀνάγνωσις βιβλίων, πρὸς σύνταξιν τῶν ὁποίων ἐδαπανήθη μόνον φαντασία, ἀναπτύσσει τὴν εὐστοχίαν ἐν ταῖς συνηθείαις, τὴν καλαισθησίαν ἐν τῇ κρίσει καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς καρδίας, τῆς διανοίας καὶ τῶν τρόπων·

φρονοῦμεν ὅμως ὅτι δέον νὰ ἐκλέγωνται μετὰ συνέσεως καὶ ν' ἀναγινώσκωνται μετρίως.

Τοῦτο ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὰ μυθιστορήματα, διότι ταῦτα διαθρύπτουσι καὶ ἐρεθίζουσι τὰ πάθη καὶ ἐκνευροῦσι τὴν ψυχήν, φυγαδεύοντα τὴν αὐστηρότητα ἐκείνην τῶν ἀρχῶν καὶ τὸν σταθερὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, τὰ ὑποστηρίγματα ταῦτα τῆς ἀρετῆς· ἐμπνέουσιν εἰς τὰς νεαρὰς καρδίας ἀόριστον μὲν καὶ ἀσταθῆ, ἐπικινδυνοτάτην ὅμως εὐαισθησίαν, διαταράσσουσι καὶ ὑπερερεθίζουσι τὴν φαντασίαν, παραπλανῶσι τὸ ἠθικὸν φρόνημα καὶ διαστρέφουσι τὴν συνείδησιν, παριστῶντα τὴν κακίαν μὲ εὐάρεστα χρώματα, ἅτινα ἀποκρύπτουσιν αὐτήν, καὶ ἐξαλείφοντα τὴν λαμπηδόνα τῶν πραγματικῶν ἀρετῶν δι' ἀνθηρᾶς καὶ τετορνευμένης παραστάσεως τῶν κιβδήλων. Ἐνὶ συντόμῳ λόγῳ διαφθείρουσι τὸν ἄνθρωπον μέχρι μυελοῦ.

Τὰ μυθιστορήματα περιέχουσι δηλητήριον, μικρὸν κατὰ μικρὸν διαπερῶν τὴν καρδίαν καὶ φθεῖρον αὐτήν, ἐξάπτον τὴν φαντασίαν καὶ φονεῦον τὸν νοῦν. Τὰ μυθιστορήματα ἐρεθίζουσι πολὺ τὴν εὐαισθησίαν καὶ καθιστῶσιν αὐτὴν κυρίαν τοῦ λογικοῦ· ἐθίζουσι τὸν ἀναγνώστην νὰ βλέπῃ τὸν κόσμον διὰ πρίσματος ὡραΐζοντος τὰ πάντα, καὶ αὐτὴν τὴν κακίαν. Ἡ νεᾶνις ἐκείνη, ἥτις πρὸς ἀτυχίαν αὐτῆς ἀναγινώσκει μυθιστορήματα, εὑρίσκεται ἐπὶ ὁδοῦ βαινούσης εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου. Ἀντὶ ἡ ἀνάγνωσις αὕτη νὰ παρασκευάσῃ αὐτὴν εἰς τοὺς σοβαροὺς καὶ σπουδαίους τοῦ βίου ἀγῶνας, διαφθείρει τὴν κρίσιν καὶ ἄγει αὐτὴν εἰς μωροὺς διαλογισμοὺς καὶ εἰς ἀνοήτους ὀνειροπολήσεις. Πείθεται

ὅτι πᾶσαι αἱ χίμαιραι, δι' ὧν βόσκεται ὁ νοῦς αὐτῆς, θὰ πραγματοποιηθῶσι, καὶ οὐδὲν θεωρεῖ ὡραῖον καὶ ἀντάξιον τῆς ἀγάπης αὐτῆς πλὴν ἐκείνων, ἅτινα συμφωνοῦσι πρὸς τὰ πλάσματα τῶν μυθιστορημάτων της. Καὶ ἐντεῦθεν τί προκύπτει; Προξενεῖ μόνον ἑαυτῇ ψεύσεις ἐλπίδων πικράς, ὅταν ἀνακαλύπτῃ ἐλεεινότητας καὶ ἀδυναμίας τῶν ὁμοίων αὐτῇ ἀντὶ τῶν ὡραίων ἐκείνων αἰσθημάτων τοῦ μεγαλείου, τῆς γενναιότητος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως, ἅτινα ἐφρόνησεν ὅτι θὰ συναντήσῃ καὶ ἃ μόνον εἰς φαντασιώδεις ἀπαντῶσιν ἥρωας. Οὐδέποτε ἠδυνήθημεν νὰ ἐννοήσωμεν ὁποία ἡ εὐχαρίστησις ἐξ ἀναγνώσεως, ἧς οὐδεμία λεπτομέρεια εἶναι ἀληθής, οὐδὲ πιθανὴ πολλάκις, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ δείξῃ τις ἐνδιαφέρον εἰς γεγονότα καθ' ὁλοκληρίαν ὑποθετικὰ καὶ ἐπινενοημένα. Ἐν δὲ τῇ περιπτώσει ταύτῃ διατί νὰ μὴ κλείσῃ τις τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν φαντασίαν νὰ οἰκοδομῇ ἐπὶ ἀνέμου, ἀντὶ ν' ἀναγινώσκῃ τοιαῦτα βιβλία; Τοιουτοτρόπως θὰ ὑπερέβαινε τὸν μυθιστοριογράφον, διότι τὰ μυθιστορήματα εἶναι ἁπλούστατα ὄνειρα, καὶ πολλάκις φεῦ! ὄνειρα κακά.

Καὶ ἐὰν τώρα τεθῇ τὸ ἐρώτημα, ἐκ τίνος σημείου ἀναγνωρίζεται τὸ καλὸν βιβλίον; Ἰδοὺ ἡ ἀπόκρισις. Πᾶν βιβλίον, ὅπερ ἀνυψοῖ τὸν νοῦν, ἐμπνέει ἡμῖν ἀγάπην πρὸς τὸ καθῆκον, εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὦμεν καλλίτεροι, εἶναι καλόν· ἀπεναντίας δ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαθρύπτει τὰ πάθη καὶ τὰς προλήψεις ἡμῶν, ὅπερ παριστᾷ ἐπαγωγῶς τὴν κακίαν, ὅπερ μᾶς μεταφέρει εἰς χιμαιρικὸν κόσμον καὶ προξενεῖ ἀηδίαν τοῦ πραγματικοῦ, εἶναι κακὸν καὶ ὀφείλομεν νὰ τὸ ἀπορρίπτωμεν. Ἄλλως τε ἡ νεᾶνις δὲν πρέπει ν' ἀναγινώσκῃ βιβλίον, ὅπερ θὰ ἠναγκάζετο νὰ κρύψῃ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῆς μητρὸς αὐτῆς.

Φρονεῖτε ἆρά γε ὅτι ἡ νεαρὰ μήτηρ καλῆς οἰκογενείας, ἡ εἰς τοιαύτας ἀναγνώσεις ἐπιδιδομένη, θὰ ζήσῃ ἀκινδύνως μὲ τὰς ῥωμαντικὰς ταύτας περιπετείας, καθ' ἃς ἡ ἤρεμος εὐδαιμονία τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας χαρακτηρίζεται ὡς πεζολογία καὶ ἀνία, καὶ καθ' ἃς αἱ ἀπιστίαι εἰς τὸ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων καταδικάζονται μὲν ἴσως περὶ τὰ τέλη, ἀφοῦ ὅμως ἐξυμνηθῶσι καὶ ἐξωραϊσθῶσι καθ' ὅλον τὸ μυθιστόρημα; Ὡς δὲν παίζει τις ἀτιμωρητεὶ μετὰ τοῦ πυρός, οὕτως ἐγγὺς τῆς ἀπωλείας εἰσὶ καὶ ἡ νεᾶνις καὶ ἡ γυνή, αἵτινες ἀναγινώσκουσι μυθιστορήματα.

Εἴπωμεν προσέτι ὀλίγα τινὰ περὶ ἐλαττώματος κοινοτάτου εἰς τὰ παιδία, μικρὰ ἢ μεγάλα. Ἀποβλέπουσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ βιβλίου περικάλυμμα ἀντὶ νὰ προσέξωσιν εἰς τὴν ἐμπεριεχομένην ἀξίαν. Τοῦτο εἶναι μωρότατον. Ἀρκεῖ νὰ ἱκανοποιῆται ὁ ὀφθαλμὸς βλέπων τὸ βιβλίον μεγάλου σχήματος καὶ καλῶς χρυσοδεδεμένον, καὶ περὶ τοῦ ἂν ὠφελεῖ ἢ βλάπτει δὲν ἐξετάζομεν.

Καλὸν νὰ παύσῃ ἡ νηπιότης αὕτη, ἀποφευγομένων τῶν βιβλίων ἐκείνων, ἅτινα τὴν ἐσωτερικὴν ἀκοσμίαν καλύπτουσι δι' ἐξωτερικοῦ στολισμοῦ.

Ὑπάρχουσι τανῦν μυθιστορήματα, ἐπιλεγόμενα ἀβλαβῆ (romans honnêtes), καὶ ἠθικοὶ μῦθοι, εἰδικῶς ὑπὲρ τῆς παιδικῆς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας γεγραμ-

μένει· καὶ ὅμως καὶ τῶν καθαρῶς ψυχαγωγικῶν τούτων βιβλίων δὲν πρέπει νὰ γίνηται κατάχρησις, ἀλλὰ δέον μᾶλλον νὰ ἐπιφυλάσσωνται εἰς ἡμέρας, καθ' ἃς ἐκ κοπώσεων καὶ πικριῶν δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλο τι. Τὰ βιβλία ταῦτα, ὄντα ἐνίοτε ἀμφιβόλου λεκτικοῦ, καὶ μόνον κατὰ τοῦτο ἂν θεωρηθῶσιν ἡμαρτημένα, προξενοῦσι πάντοτε λυπηρὰν ἀπώλειαν χρόνου, ἡ δὲ Σεβινὶὲ εἶπεν ὅτι βιβλίον, ἐξ οὗ οὐδὲν μανθάνομεν, θαμβοῖ τὴν διάνοιαν.

Ἡ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καλλιτέρα ὠφέλεια.

Ἵν' ἀναγινώσκωμεν ἐπωφελῶς, δέον κατὰ πρῶτον ν' ἀναγινώσκωμεν μετὰ προσοχῆς, διότι διὰ ταύτης ἀναγκαζόμεθα νὰ σκεπτώμεθα, διὰ ταύτης ἐργάζεται ὁ νοῦς καὶ ἀνακαλύπτει τὰς καλλονὰς ἢ τὰ ἐλαττώματα τοῦ βιβλίου. Τίνος ὠφελείας πάροχα δύνανται νὰ ὦσιν ὡραῖα ἀποφθέγματα ἐὰν μὴ ἀποτυπωθῶσιν εἰς τὸν νοῦν ἀναγινωσκόμενα μετὰ προσοχῆς;

Ὠφέλιμος ἀποβαίνει ἡ μεθ' ἑτέρου προσώπου ἀνάγνωσις, διότι οὕτω σκεπτόμεθα καλλίτερον περὶ τοῦ ἀναγινωσκομένου, καὶ ἐκ τῆς ἀμοιβαίας σκέψεως πηγάζει εὐάρεστος καὶ ὠφέλιμος ἅμα συνδιάλεξις.

Τὰ αὐτὰ ἀρυόμεθα ὠφελήματα καὶ συνδιαλεγόμενοι περὶ τοῦ ἀντικειμένου, ὃ ἀνέγνωμεν, οὐχὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῶν γνώσεων καὶ τῆς σχολαστικότητος ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸς μετάδοσιν τῶν γνώσεων τούτων εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἢ εἰς φίλους μὴ ἔχοντας καιρὸν ν' ἀναγνώσωσιν, ἢ πρὸς ἔκφρασιν ἀμφιβολίας τινός. Ὥσπερ ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ἰδεῶν πηγάζει ἡ ἀλήθεια, οὕτω

καὶ διορθοῦμεν σφαλερὰν ἐντύπωσιν, ἐννοοῦμεν καλλίτερον ἑαυτοὺς καὶ καθιστῶμεν καταληπτὰ χωρία τινὰ οὐχὶ τόσον σαφῆ.

Οἱονδήποτε κἂν ᾖ τὸ ἀναγινωσκόμενον βιβλίον, δέον νὰ ἔχωμεν πάντοτε κατὰ νοῦν ὅτι πᾶς συγγραφεὺς ὑπόκειται εἰς πλάνας καὶ νὰ μὴ πιστεύωμεν τυφλῶς εἰς ὅ,τι τὸ βιβλίον περιέχει, ἀλλὰ νὰ σκεπτώμεθα παραβάλλοντες τὸ ἀναγνωσθὲν πρὸς ὅ,τι ἕτερος συγγραφεὺς εἶπεν ἢ πρὸς ὅ,τι ἔτυχε νὰ μάθωμεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ νὰ ἐδηγώμεθα πρὸ πάντων κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἁρμοδίων προσώπων, ἅτινα θὰ συμβουλευθῶμεν.

Καλλίστη ἡ συνήθεια τοῦ λαμβάνειν σημειώσεις περὶ τῶν ἀναγινωσκομένων, πρὸς τοῦτο δ' ἔχομεν μικρὸν σημειωματάριον καὶ σημειοῦμεν τὰς παρατηρήσεις, ἃς ἡ ἀνάγνωσις ὑπηγορεύει ἡμῖν, τὰ σπουδαιότερα χωρία, χωρίον τὸ ὁποῖον ἑλκύει τὴν προσοχὴν ἡμῶν, κτλ. Ἐλλείψει δὲ σημειωματαρίου δυνάμεθα νὰ γράφωμεν τὰς παρατηρήσεις διὰ μολυβδίδος ἐπὶ τοῦ περιθωρίου αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἢ νὰ ὑπογραμμίζωμεν τὸ χωρίον, διὰ νὰ τὸ ἐνθυμηθῶμεν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ.

Ὑπάρχουσι βιβλία, εἰδικῶς συντεταγμένα, ἵνα καθιστῶσιν ἐπωφελῆ τὴν ἀνάγνωσιν, ἰδίᾳ δὲ καλὸν Βιογραφικόν, ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν λεξικὸν καὶ Γεωγραφικὸς πίναξ, ἅτινα καλὸν νὰ συμβουλευώμεθα ἐν ἀμηχανίᾳ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν, διότι ἄνευ τοιούτων ἐδηγῶν θὰ κωλυώμεθα πολλάκις εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν. Καλὴ μορφοῦται γνώμη περὶ τοῦ νέου ἐκείνου, ὅστις διακόπτει τὴν ἀνάγνωσιν διὰ νὰ ζητήσῃ ἐν τῷ Λεξικῷ τὸ ὄνομα, ὅπερ τὸ πρῶτον ἤδη ἀπαντᾷ, ἢ ν' ἀκολου-

θήσῃ ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ Πίνακος τὸ δρομολόγιον περιηγητοῦ τινος, διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ νέος οὗτος ἀναγινώσκει οὐχὶ ὡς ἐκ παρέργου, ἀλλὰ διὰ νὰ πλουτήσῃ καὶ ἀναπτύξῃ τὸν νοῦν.

Ἐπὶ τέλους ἐὰν μὴ ἔχωμεν πολὺν καιρὸν νὰ θυσιάσωμεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, δυνάμεθα ν' ἀναγινώσκωμεν ὀλίγον μὲν ἐφ' ἅπαξ, ἀλλὰ ν' ἀναγινώσκωμεν αὐτὸ καλῶς, μετὰ προσοχῆς καὶ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν συμβουλάς τινας δοθείσας ἤδη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ.

Τὴν μὲν τῆς γυναικὸς φύσιν ἐπὶ τὰ ἔνδον ἔργα καὶ ἐπιμελήματα παρεσκεύασεν ὁ θεός, τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τὰ ἔξω ἔργα καὶ ἐπιμελήματα ... τῇ δὲ γυναικὶ ἧττον τὸ σῶμα πρὸς ταῦτα ᾠήσας τὰ ἔνδον ἔργα, φάναι ἔφη, προστάξαι μοι δοκεῖ ὁ θεός... τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφὴν καὶ ἐνέφυσε καὶ προσέταξε καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνὰ βρέφη πλεῖον αὐτῇ ἐδάσατο ἢ τῷ ἀνδρί... καὶ τὸ φυλάττειν τὰ εἰσενεχθέντα τῇ γυναικὶ προσέταξε.

(Ξεν. Οἰκ. Ζ. 21.25.

« Αἱ γυναῖκες οὐδὲν ἀριστούργημα παρήγαγον. Οὔτε τὴν Ἰλιάδα [1]) ἐποίησαν, οὔτε τὴν Αἰνιάδα [2]), οὔτε τὴν Φαίδραν, οὔτε τὴν Ἀθαλίαν [3]), οὔτε τὸν Μι-

[1]) Ποίημα τοῦ Ὁμήρου, τὸ ἀριστούργημα τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. [2]) Λαμπρὸν ἐπικὸν ποίημα τοῦ λατίνου ποιητοῦ Βιργιλίου. [3]) Τραγῳδία τοῦ Κορνηλίου, τὸ ἀριστούργημα μετὰ τὴν Ἀθαλίαν.

σάνθρωπον [1]), οὔτε τὸ Πάνθεον [2]), οὔτε τὴν Ἀφροδίτην τῶν Μεδίκων, οὔτε τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Μπελβεδέρε [3]). Οὔτε τὴν Ἄλγεβραν ἐπενόησαν, οὔτε τὸ τηλεσκόπιον, οὔτε τὸ τηλέφωνον· πράττουσί τι ὅμως τὸ πάντων τούτων μέγιστον. Ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῶν μορφοῦται τὸ ἐξοχώτατον ἐν τῷ κόσμῳ πλάσμα, ὁ χρηστὸς ἀνὴρ καὶ ἡ χρηστὴ γυνή. Ἐὰν νεᾶνίς τις ἀνατράφῃ καλῶς, ἀνατρέφει τέκνα, ἅτινα τῇ ὁμοιάζουσι, τοῦτο δὲ τὸ μέγιστόν ἐστι πάντων ἀριστούργημα.

« Ἡ ἀξία τῆς γυναικὸς συνίσταται εἰς τὸ ρυθμίζειν τὸν οἶκον αὐτῆς, εἰς τὸ καθιστᾶν εὐδαίμονα τὸν σύζυγον, εἰς τὸ ἀνατρέφειν τὰ τέκνα, τουτέστιν εἰς τὸ καθιστᾶν αὐτὰ ἀνθρώπους. »

Ταῦτα λέγει ὁ κόμης de Maistre.

Εἷς τῶν πρέσβεων τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως ἠρώτα τὴν σύζυγον τοῦ Λεωνίδου διατί τηλικαύτης ἀπέλαυον αἱ γυναῖκες ἐν Λακεδαίμονι τιμῆς. « Ὅτι αὗται μόναι, ἔφη, οἴδασι τίκτειν ἄνδρας. » Ἐντεῦθεν αἱ παροιμίαι, « Καλαὶ γυναῖκες κάμνουσι καλοὺς ἄνδρας. »

Ναπολέων ὁ Α.΄ σπουδαῖον εἶπε καὶ λακωνικὸν λόγον, « Τὸ μέλλον τῶν παιδίων εἶναι ἔργον τῶν μητέρων. » Τὴν αὐτὴν ἐξέφρασε καὶ ὁ Βυφφὼν γνώμην, « Ἡ μήτηρ μεταδίδει εἰς τοὺς υἱοὺς τὰ προσόντα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. »

Ἡ πεῖρα διδάσκει ὅτι ὀλίγοι ἄνθρωποι δὲν χρεω-

[1]) Πεντάπρακτος καὶ ἔμμετρος κωμῳδία τοῦ Μολιέρου. [2]) Διάσημον μνημεῖον των Παρισίων. [3]) Ἡ Ἀφροδίτη τῶν Μεδίκων καὶ ὁ Ἀπόλλων τοῦ Μπελβεδέρε εἶναι δύο ὡραιώτατα ἀγάλματα τῆς προγονικῆς ἀρχαιότητος.

στοῦσι τὸ εἶναι εἰς τὴν μητρικὴν ἀνατροφήν. Ὁπόσας ἀναφέρει ἡ ἱστορία μητέρας, ὧν τὸ ὄνομα εἶναι ἀχώριστον τοῦ ὀνόματος υἱοῦ, κατατεταγμένου ἐν τοῖς μεγάλοις ἀνδράσιν! Διότι ἐκ τῶν καθηκόντων, ἅτινα διανέμεται τὸ ἀνδρόγυνον, τῇ μητρὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐπιφυλάσσεται ἡ τῶν ἔσω φροντὶς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ τῆς τῶν τέκνων ἀγωγῆς. Ἐνῷ ὁ πατήρ, εὑρισκόμενος περισσότερον εἰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἔξω κόσμου, ἀσχολεῖται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, εἰς τὴν βιομηχανίαν ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον. ἡ θέσις τῆς μητρὸς εὑρίσκεται ἐν τῇ οἰκογενειακῇ ἑστίᾳ, ἔνθα δαπανᾷ τὸν χρόνον αὐτῆς ἐπιμελουμένη τῶν τοῦ οἴκου πραγμάτων καὶ τῆς τῶν τέκνων ἀγωγῆς. Ὁ ἄνθρωπος μορφοῦται ἐπὶ τῶν γονάτων τῶν μητέρων· αὗται λοιπὸν εἶναι αἱ πρῶται τῆς οἰκογενείας παιδαγωγοί.

Ἡ νεαρὰ μήτηρ εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἐκ γενετῆς παιδαγωγὸς καὶ πρώτην φροντίδα ἔχει τὸ μεταδιδόναι εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς ἃ ἔλαβεν αὕτη μαθήματα. Ἑκάστη νεαρὰ γυνὴ ἀποβαίνει λοιπόν, ἅμα γενομένη μήτηρ, παιδαγωγὸς τῆς οἰκογενείας, ὁ πραγματικὸς προστάτης τοῦ οἴκου. Αὕτη ποδηγετεῖ τὰ πρῶτα βήματα τῶν τέκνων της εἰς τὸν βίον, αὕτη ἐπιτηρεῖ τὴν εἰς τὸ σχολεῖον ἀπέλευσιν, αὕτη τὰ βοηθεῖ κατὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν μελέτην τῶν μαθημάτων αὐτῶν. Διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει παράδειγμα μητρὸς γνωριζούσης ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, ἥτις τὰ τέκνα νὰ μὴ γνωρίζωσιν οὔτε ν' ἀναγνώσωσιν οὔτε νὰ γράψωσιν.

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς προόδου, ἥτις τῇ παρεμβάσει μόνον τῆς μητρὸς ἐπιτυγχάνεται. Ἡ γυνὴ προωρισμένη εἰς τὸν ἔσω βίον, ὁρμεμφύτως καὶ ἐκ καθήκοντος προσέχει καὶ ἐπαγρυπνεῖ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα, ἅτινα διαφεύγουσι πολλάκις τὸ βλέμμα τοῦ πατρός. Δὲν ἐξοικειοῖ ἆρά γε αὕτη τὰ τέκνα πρὸς τὰς ἠθικὰς συνηθείας, πρὸς τὸ φρόνημα τῆς τάξεως καὶ τῆς ἐργασίας καὶ πρὸς τοὺς εὐγενεῖς καὶ κοσμίους τρόπους, ὧν τὸ παράδειγμα δίδει αὐτοῖς;

Αὕτη διὰ τῆς διορατικότητος καὶ χρηστότητος τοῦ ἠθικοῦ αὐτῆς φρονήματος οἶδε νὰ ἐπωφελῆται πᾶσαν περίστασιν ὅπως δώσῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτῆς πρακτικὰ μαθήματα συνέσεως καὶ προορατικότητος καὶ διατηρήσῃ ἐν αὐτοῖς τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ἁμιλλαν πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ καὶ πρὸς τὴν φιλεργίαν. Ὁ βίος καὶ ἡ ἀποστολὴ τῆς μητρὸς εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν περιωρισμένος εἰς τὸν βωμὸν τῆς οἰκογενείας, ἧς ἡ ἀνατροφὴ ἀποτελεῖ πᾶσαν αὐτῆς τὴν εὐδαιμονίαν.

Ὥστε τῇ νεαρᾷ κόρῃ ἀπόκειται ν' ἀποκτήσῃ ἐν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ τὰς γνώσεις, τὴν δεξιότητα καὶ τὰ προσόντα, ὧν βραδύτερον δεήσει πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐπαξίως τῆς ἀνατεθησομένης αὐτῇ ἀποστολῆς.

Τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ κάλλιον ἔνδον μένειν ἢ θυραυλεῖν, τῷ δὲ ἀνδρὶ αἴσχιον ἔνδον μένειν, ἢ τὰ ἔξω ἐπιμελεῖσθαι.

(Ξεν. Οἰκ. Ζ. 31.)

Περὶ παίδων ἀγωγῆς.

Ἂς διαλάβωμεν κατὰ πρῶτον περὶ σπουδαίας τινὸς διαφορᾶς, ὅτι δηλ. ἡ ἀγωγὴ εἰς δύο διαιρεῖται κλάδους, τὸν τῆς κυρίως λεγομένης ἀγωγῆς, ἀφορῶντα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς συνηθείας, καὶ τὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, περιλαμβάνοντα

πάντα τὰ ἀντικείμενα τῆς διδασκαλίας. Ἡ μήτηρ καλῆς οἰκογενείας οὐδέποτε θὰ παρίδῃ ὅτι τὰ δύο ταῦτα μέρη δέον ν' ἀναπτυχθῶσι δι' ἀγωγῆς ἀξίας τοῦ ὀνόματος τούτου, διότι θὰ ἦτο λίαν λυπηρόν, ἐνῷ πλουτύνεται τὸ πνεῦμα τῆς νεάνιδος δι' ὠφελίμων καὶ ποικίλων γνώσεων, νὰ λησμονηθῇ ἡ διεύθυνσις τῶν κλίσεων αὐτῆς, ἡ τῶν ἐλαττωμάτων διόρθωσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀγαθῶν σπερμάτων τῶν φυσικῶν αὐτῆς χαρισμάτων.

Ἀλλ' ἡ μήτηρ, ἥτις ἀναλαμβάνει τὴν ἀγωγὴν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς, ἔχει ἤδη ἐν ἑαυτῇ ὡς πρὸς τὴν κυρίως λεγομένην ἀνατροφὴν τὰς εὐνοϊκωτάτας διαθέσεις. Ἐὰν εἶναι προσεκτικὴ καὶ καρτερικὴ καὶ ἐὰν ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἰσχυροῦ τούτου μέσου, τοῦ τοῖς πᾶσι προσιτοῦ, τῆς προθυμίας δηλονότι, θὰ διευθύνῃ ἐπιτυχῶς τὰς ἠθικὰς συνηθείας τοῦ προσφιλοῦς αὐτῇ πλάσματος. Ἡ γυνή, ἡ μήτηρ καλῆς οἰκογενείας, ἔχει φύσει τὴν ἐπιτηδειότητα πρὸς λεπτὴν τήρησιν καὶ ὀρθὴν ἐφαρμογὴν τῶν πρὸς ἀνατροφὴν μέσων. Οὐδεμία ὀφείλει ν' ἀποθαρρήσῃ ἢ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν ἥκιστα κατάλληλον εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Ἐν γένει δ' ἀληθεύει τὸ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην λεγόμενον, *Ὅ,τι θέλεις δύνασαι.*

Ἡ μήτηρ ὡς πρὸς τὰ τέκνα εἶναι παιδαγωγὸς ὑπὸ τῆς φύσεως δοθείς, ζηλοτύπως δὲ ἔχουσα ἐπὶ τῷ προνομίῳ τούτῳ, οὐδέποτε παραχωρεῖ αὐτὸ εἰς ἄλλην γυναῖκα, ἐκτὸς μόνον ὅταν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀναγκασθῇ· ὡς παιδαγωγὸς δὲ κατ' ἐξοχὴν ἀντλεῖ ἐκ τῆς πρὸς τὰ τέκνα στοργῆς τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα,

τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὑπομονὴν εἰς τὴν ἱερὰν αὐτῆς ἀποστολήν.

Δυσχερής ἐστιν ὁ πρὸς τὰ παιδία τηρητέος γνώμων καὶ πολλὰ συνεπάγεται οὗτος σοβαρὰ ἐπακόλουθα, σπουδαία δ' ἀποβαίνει ἡ πρὸς τοῦτο ὥριμος σκέψις καὶ ἡ ἀποδοχὴ σχεδίου, οὗ τὴν βάσιν ἀποτελεῖ ἡ ἀγάπη σὺν τῇ τοῦ χαρακτῆρος σταθερότητι. Ἀφοῦ δὲ γένηται παραδεκτὸν ἅπαξ συνετόν, σταθερὸν καὶ ὀρθὸν σύστημα, δὲν πρέπει πλέον ν' ἀποστῇ αὐτοῦ ἡ μήτηρ, κἂν ἔτι μέλλει νὰ ὑποφέρῃ ἐνίοτε ἡ μητρικὴ καρδία. Ἡ μήτηρ οὐδέποτε ὀφείλει νὰ λησμονήσῃ ὅτι ἡ πρώτη ὑποχρέωσις, ἣν ἀναλαμβάνει πρὸς τὰ τέκνα, εἶναι νὰ καταστήσῃ αὐτὰ ἀνθρώπους.

Τὰ βίαια πάθη ἔχουσι σχεδὸν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας· ἐκεῖθεν μᾶς ἔρχονται. Εἰς τὰς ἀνατρεφούσας τὰ παιδία, εἰς τὰς μητέρας πρὸ πάντων, ἀπόκειται ἡ ἐπιτήρησις τῶν πρώτων τούτων ὁρμῶν τῆς ψυχῆς καὶ ἡ περιστολὴ αὐτῶν, πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται μόνον ἐπιτήρησις καὶ καρτερία. Ὅταν παρατηρῆτε ἐλάττωμά τι τοῦ παιδίου, διορθώσατέ το ἀμέσως, ἄνευ μὲν ἀδυναμίας καὶ δικαιολογίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ πραείας σταθερότητος. Ἔστε ἀγαθαὶ πρὸς τὰ παιδία, ἡ ἀγαθότης ὅμως νὰ ἐπιδεικνύηται μετὰ διακρίσεως, χωρὶς νὰ ὑποκύπτητέ ποτε εἰς τὰς ἰδιοτροπίας αὐτῶν, χωρὶς ν' ἀπολήγῃ ἡ ἀγαθότης αὕτη εἰς ἀδυναμίαν.

Ἡ γυνὴ δέον νὰ ᾖ συνεπὴς πρὸς τὴν διαγωγήν της· αἱ πράξεις αὐτῆς λοιπὸν δέον νὰ μὴ διαψεύδωσι τοὺς λόγους, διότι ἐὰν τὰ παιδία διορθοῦνται διὰ τῶν συμβουλῶν, διορθοῦνται προσέτι, καὶ καλλίτερον, διὰ τοῦ

παραδείγματος, ἡ δὲ δύναμις τοῦ παραδείγματος εἶναι μάλιστα τόσον μεγάλη, ὥστε σπουδαιότατον ἀποβαίνει ν' ἀρίνωνται τὰ παιδία εἰς ἐπαφὴν μόνον μετὰ προσώπων ὅλως ἀμέμπτου διαγωγῆς. Πρέπει ἡ μήτηρ νὰ καταβάλῃ μεγίστην προσοχὴν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ὑπηρετρίας, διότι ἡ ἀτημελησία ταύτης περὶ τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν δύναται νὰ ἔχῃ ἄκρως δυσάρεστα ἐπακόλουθα ἐπὶ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Ἠθικὰ παραγγέλματα.

Καλὸν δ' ἔνια τῶν ἁμαρτημάτων μηδὲ εἰδέναι δοκεῖν, ἀλλὰ τὸ τοῦ γήρως ἀμβλυῶττον καὶ δύσκωφον ἐπὶ τὰ γιγνόμενα μεταφέρειν, ὡς ἔνια τῶν πραττομένων ὁρῶντας μὴ ὁρᾶν καὶ μὴ ἀκούειν ἀκούοντας. Φίλων ἁμαρτήματα φέρομεν· τί θαυμαστὸν εἰ τέκνων;

Οὐ γὰρ αὖ πάλιν τοὺς πατέρας ἔγωγε ἀξιῶ τελέως σκληροὺς καὶ τραχεῖς εἶναι τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλαχοῦ καὶ συγχωρῆσαί τινα τῷ νεωτέρῳ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἑαυτοὺς ἀναμιμνήσκειν ὅτι ἐγένοντο νέοι.

Οἱ θυμοί, καθάπερ οἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσιν ἐγκλήματα.

(Πλουτ).

Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ νοῦ καὶ τῆς κρίσεως.

Πρώτη φυσικὴ δύναμις ἐκδηλουμένη εἰς τὸ νήπιον εἶναι τὸ μνημονικόν· μηνῶν μόλις ἡλικίαν ἀριθμοῦν ἀναγνωρίζει ἤδη τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ὑπομειδιᾷ πρὸς αὐτήν. Τὸ μνημονικὸν ἀναπτύσσεται κατ' ἀνάγκην μετὰ ταχύτητος, διότι τὸ νήπιον ἔχει ἀνάγκην διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἁπλουστάστην κρίσιν, καὶ ἐνθυμεῖται ὅ,τι ἠσθάνθη καὶ ὅ,τι εἶδεν ἢ τῷ ἔδειξαν. Τὸ μνημονικὸν εὑρίσκεται πάντοτε ἐν ἐργασίᾳ. Πρέπει βεβαίως ν' ἀναπτυχθῇ ἡ πολύτιμος αὕτη φυσικὴ δύναμις, οὐχὶ ὅμως

καὶ νὰ καταπονηθῇ, καὶ δὲν πρέπει ν' ἀπομιμῆταί τις τοὺς ἀπερισκέπτους ἐκείνους γονεῖς, οἵτινες θέλοντες νὰ καταστήσωσι τὸ τέκνον αὐτῶν μικρὸν θαῦμα, τὸ μανθάνουσιν ἱστορίας, μύθους καὶ στίχους, οὓς δὲν ἐννοεῖ, καὶ καταστρέφουσιν ἢ βλάπτουσι τὸ μνημονικόν, ὄντες εὐτυχεῖς ὅταν δὲν φονεύωσι τὴν διάνοιαν καὶ δὲν προκαλῶσι μηνιγγίτιδα! Παρατηρεῖται δ' ἐν γένει ὅτι τὰ παιδία ἐκεῖνα, ἅτινα ἔχουσι καταπληκτικὸν μνημονικὸν ἐν ἡλικίᾳ πέντε ἢ ἓξ ἐτῶν καὶ ἅτινα ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ εἶναι μικρὰ θαύματα, ἀποβαίνουσι βραδύτερον μαθηταὶ καὶ ἄνδρες λίαν μετρίων γνώσεων καὶ διανοητικῆς ἱκανότητος. Καταγίνατε πρὸ πάντων ν' ἀναπτύξητε τὴν κρίσιν αὐτῶν καὶ νὰ καταστήσητε αὐτὴν εὐθεῖαν καὶ ὀρθὴν διὰ καλῆς διευθύνσεως.

Αἱ μητέρες βιάζονται πολλάκις νὰ δώσωσι γνώσεις εἰς τὰ μικρά των παιδία, ἀντὶ νὰ μορφώσωσι πρῶτον τὸ λογικὸν καὶ ν' ἀναπτύξωσι τὰς φυσικὰς αὐτῶν δυνάμεις, καὶ ἐν τῇ ἀνυπομονησίᾳ ταύτῃ δὲν δύνανται νὰ περιμείνωσιν ἕως οὗ δυνηθῶσι ταῦτα νὰ μάθωσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Ἀγνοοῦσιν ὅτι ἐν τῇ τρυφερᾷ ταύτῃ ἡλικίᾳ ἡ διδασκαλία δέον νὰ ᾖ κατὰ πρῶτον προφορικὴ καὶ νὰ βοηθῆται ἀποκλειστικῶς διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὁ κανών, ὃν ἡ πεῖρα διδάσκει κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, συνίσταται εἰς τὸ νὰ διασκεδάζωσι τὰ παιδία σὺν τῇ βαθμιαίᾳ ἀναπτύξει τῆς πρώτης κλίσεως πρὸς τὰ μαθήματα καὶ τὰς καταλλήλους εἰς τὴν μικρὰν αὐτῶν διάνοιαν ἀσκήσεις.

Ἐκ πασῶν τῶν ἠθικῶν δυνάμεων τῶν νηπίων (λέγει ὁ Φενελὼν) ἐπὶ μιᾶς μόνης δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν, αὕτη δὲ

εἶναι ἡ κρίσις, αὐξάνουσα πάντοτε μετ' αὐτῶν, ἀρκεῖ ν' ἀναπτύσσηται.

Ἀλλὰ πῶς μορφοῦται ἡ κρίσις αὕτη; Μορφοῦται ὅταν τὸ παιδίον ἐθισθῇ ἐνωρὶς νὰ ἐννοῇ πάντα οὐ μόνον τὰ περιστοιχίζοντα αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδέας, τὰς γνώμας καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ· εἰς τοῦτο δὲ ἄγει ἡ καθ' ἑκάστην πρακτική. Πρὸς μόρφωσιν τῆς καρδίας καὶ τῆς νοήσεως, ὧν σπουδαιότατον ἀποβαίνει ν' ἀποκατασταθῇ ὡς μεγίστη σχέσις, δέον νὰ διαλεγώμεθα πολὺ πρὸς αὐτά, νὰ καθιστῶμεν αὐτοῖς καταληπτὴν τὴν ἡμετέραν λογικήν, νὰ κάμνωμεν πρὸς αὐτὰ καταλλήλους περὶ τῆς ἠθικῆς ἐρωτήσεις, νὰ τὰ καθιστῶμεν συχνάκις κριτὰς τῆς τύχης αὐτῶν, νὰ στρέφωμεν τὰ μαθήματα πρὸς τὸ αἴσθημα, νὰ δεικνύωμεν τὴν ἀγαπητὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ τὰ συνειθίζωμεν νὰ σκέπτωνται καὶ νὰ κρίνωσιν. Ταῦτα ἀρκοῦσι πρὸς μόρφωσιν τῆς καρδίας καὶ τῆς κρίσεως, αἵτινες πρέπει νὰ ὦσιν εἰς ὅσῳ μείζονα σχέσιν.

Περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς καρδίας.

Πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ παῖς ὅτι προθύμως ἔχομεν εἰκοσάκις μᾶλλον νὰ τῷ συγχωρήσωμεν σφάλμα τι ἢ ἄπαξ παραμόρφωσιν τῆς ἀληθείας. **(Ρολλῖνος.**

Δέον νὰ ἐθισθῶσιν ἐνωρὶς τὰ παιδία νὰ λέγωσι τὴν ἀλήθειαν, πρὸς τοῦτο δὲ δὲν πρέπει νὰ ᾖ ποτε ἀνεκτὸν τὸ παραμικρὸν ψεῦδος· δέον νὰ μὴ ἀπατῶνται τὰ παιδία, ἀλλὰ νὰ λέγηται πρὸς αὐτὰ πάντοτε ἡ ἀλήθεια. Προτιμότερον νὰ τοῖς φανεροῦται ἐλευθέρως καὶ ἄνευ

περιστροφῶν πάντοτε ὅ,τι δύναται νὰ τοῖς φανερωθῇ ἄνευ κινδύνου. Ἐὰν προβάλωσιν ἐρωτήσεις, εἰς ἃς δὲν δύναταί τις ν' ἀποκριθῇ, ὀφείλει νὰ τοῖς εἴπῃ καθαρῶς ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ τὰ ἐννοήσωσι καὶ ὅτι θὰ τοῖς ἐξηγηθῶσι βραδύτερον. Ἐὰν τὰ παιδία ἀνετράφησαν καλῶς καὶ ἔχωσι πρὸς τοὺς γονεῖς πλήρη καὶ τελείαν ἐμπιστοσύνην, θ' ἀρκέσῃ ἡ ἀπάντησις αὕτη καὶ θ' ἀποτρέψῃ παραχρῆμα ἀδιάκριτον περιέργειαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ ἐκπληρῶσι τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν, καὶ ὅταν ὑποσχεθῶσιν εἰς τὰ τέκνα ἀνταμοιβὴν ἢ τιμωρίαν, νὰ ὦσι ταῦτα πεπεισμένα ὅτι οὐδὲν θὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ τὴν πραγματοποιήσωσιν. Ἡ σταθερότης τῶν γονέων θ' ἀνταμειφθῇ καλῶς διὰ τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης, ἣν θὰ τοῖς ἐμπνεύσωσι πρὸς τούτοις.

— Τὸ εἶπε ἡ μαμά, λοιπὸν εἶναι ἀλήθεια· (ἔλεγε μικρὸν παιδίον).

Οὐδεμία δέον νὰ παραλίπηται εὐκαιρία πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀγαθότητος τῆς καρδίας τῶν παιδίων, ἅτινα πρέπει νὰ ὦσιν ἀγαθὰ καὶ φιλελεήμονα πρὸς τοὺς ἀδυνάτους καὶ πρὸς τοὺς δυστυχεῖς. Ἡ ἐλεημοσύνη ἀποτελεῖ τὸν ἀντίποδα τῆς φιλαυτίας. Ὅταν πτωχός τις κρούῃ τὴν θύραν σας ἢ ὀρέγῃ τὴν χεῖρα, ἂς τῷ δίδει τὴν ἐλεημοσύνην τὸ παιδίον, συνοδεῦον αὐτὴν διά τινος καλοῦ λόγου· συνειθίσατέ το δὲ καὶ νὰ δίδῃ ἐνίοτε ἰδικόν του πρᾶγμα καὶ νὰ μοιράζῃ τὰ παιγνίδιά του μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν μικρῶν αὐτοῦ συντρόφων.

Καταστήσατε τὰ παιδία περιποιητικὰ καὶ εὐγενῆ πρὸς πάντας, στοργικὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ πρὸς ἄλληλα

καὶ πρὸς τοὺς μικροὺς συντρόφους των καὶ πρᾶα πρὸς τὰ ζῶα. Εἰς τοῦτο θὰ ἐνδιατρίψωμεν ἰδιαζόντως, τὸ σπουδαιότατον. Αἱ μητέρες αἵτινες ἀφίνουσιν τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ στραγγαλίζωσι πτηνὰ καὶ νὰ κάμνωσι γαλῆν ἢ κύνα νὰ φωνάζωσι, ἢ νὰ πληγόνουν αὐτά, δὲν ὑποπτεύωσιν ἐν γένει τὰ σοβαρὰ ἐπακόλουθα τοιούτου σκληροῦ παιγνίου· τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ τὰς πραγματικὰς τῆς σκληρότητος, τῆς μοχθηρίας καὶ τῆς ἀχαριστίας ρίζας, αἵτινες ἐξαπλοῦνται καὶ ὑψοῦνται ταχέως, ἐὰν μὴ ληφθῇ πρόνοια περὶ θεραπείας τοῦ κακοῦ.

Καὶ ὄντως πῶς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι παιδίον τι θὰ ἦ δίκαιον καὶ ἀγαθὸν πρὸς τοὺς ὁμοίους του, ἐὰν δείκνυται πάντοτε βίαιον καὶ παράφορον πρὸς τὰ ζῶα; ὅτι θὰ εἶναι εὐαίσθητον πρὸς τὴν λύπην τοῦ ἄλλου, ἐὰν μὴ συγκινεῖται βλέπον ζῶόν τι ὑποφέρον; Ἡ πεῖρα μαρτυρεῖ ὅτι σχεδὸν πάντες οἱ κακοῦργοι ἀπὸ τῆς παιδικῆς καὶ ἀπὸ τῆς νεανικῆς ἡλικίας ἐξήσκησαν ἤδη ἐπὶ τῶν ζώων τὴν σκληρότατα καὶ τὴν κακίαν αὐτῶν.